

Людмила Когут

Мудрі жінки

Оповідання

Видання друге, доповнене

Львів, "Афіша", 2010

**ББК 84.4УКР7
К57**

Людські долі, життєві перипетії, заплутані колізії майстерно втілила письменниця у своїх оповіданнях. Кожен окремий твір — особливий, але їх об'єднує ширість вияву почуттів, розуміння жіночої психології і найголовніше — віра в себе, у добро, у життя.

Для широкого кола читачів.

© Л. С. Когут, текст, 2010
© В. П. Пархоменко,
художнє оформлення, 2010
© В. В. Іващенко, епіграфи, 2010
© ТзОВ ВФ “Афіша”, 2010

ISBN 978-966-325-137-0

ВІД АВТОРА

*Книгу я присвячую
своїм донечкам — Олюні та Ганнусі*

Ця книга — про жінок загалом і про кожну жінку зокрема. Усе, що відбувається з моїми геройнями, могло б трапитися з будь-якою іншою жінкою хоча б один раз у житті. Неважливо, у якій країні ви живете, який маєте колір шкіри. У житті кожна жінка зустрічає своє кохання — всепоглинаюче або не надто бурхливе, щасливе або трагічне, взаємне чи нерозділене. Інколи нас підстерігають зрада, ревнощі, заздрість, підлість. Щастям ми завжди з кимось ділимось, от тільки свою біду і горе переживаємо наодинці, скільки б людей не було поряд. Як часто в цей час ми не маємо друга, який би широко порадив, підтримав.

Я буду щаслива, якщо ці короткі жіночі оповідання допоможуть вам досягти душевної рівноваги і внутрішньої гармонії.

Жінки! Я широко намагаюся вас зрозуміти, безперечно, люблю вас.

Інформація для чоловіків

Щоб завоювати жіноче серце і душу, не зайвим буде прочитати вміщені тут оповідання. Вони допоможуть вам краще збагнути незвідану жіночу сутність, підкажуть, як слід поводитися з жінками.

Прислухайтесь до моїх порад!

З повагою Автор.

Дивне кохання

*Зірвись в кохання! Світ не зникне.
Хай піде кругом голова!
Як жити, жити і не крикнуть,
Не видихнуть: "Душа жива!"*

Богдан прокинувся, як завжди, дуже рано. Сонце лише встигло розсіяти вранцішній осінній туман. Із задоволенням вийшов на балкон, щоб розім'ятись. Він любив цей час — навколо ще ранкова тиша, немає гамору та дитячого галасу в подвір'ї їхньої дев'ятирічної хатки. Тільки прибиральниця ритмічно шаркає давно стертою мітлою.

День видавався чудовим. Красива осіння пора — бабине літо. Хочеться насолодитися останнім теплом, таким лагідним і приемним. Не те, що влітку — спекотно і волово, не знаєш, де подітись, рятує лише кондиціонер в офісі.

Настрій легкий. Богдан з апетитом з'їв свій сніданок, випив запашну каву.

Все прекрасно! Як гарно жити!

Перед тим, як вийти з дому, освіжив лиць парфумами. Легенько натиснув на корок пляшечки і наніс ще декілька крапель на зап'ястя. Він знову, що так роблять жінки, але дуже любив дорогі французькі парфуми і хотів відчувати на собі приємний, ледь терпкувато-тютюновий запах гарних чоловічих парфумів. Жінки в його офісі, відчуваючи цей запах у коридорі, знали — шеф на місці.

Вони поспішли одна поперед одною увійти в кабінет начальника і привітатись. За цим вітанням крилося деяшо інше — кожна хотіла показати свою вроду, яку підкresлювали гарний одяг, косметика, зі смаком дібрана біжутерія.

Чоловіків у їхньому офісі було мало, здебільшого наладчики, які працювали безпосередньо на об'єктах і приїздили в офіс тільки зі звіта-

ми та за отриманням нових завдань і зарплатні. Зрештою, серед них майже всі були одружені. Шеф же був вільний, як вітер — розлучений.

Одружився ще перед армією. Служив радистом на кораблі. Додому не приїздив два роки. Коли повернувся зі служби, через чотири місяці дружина народила маля — гарненьку дівчинку, яка не могла бути його дитиною. Дружина попросила його не руйнувати їхню сім'ю до народження дитини.

Богдан із великими зусиллями пережив чотири місяці поруч із вагітною жінкою, яка так підло його зрадила.

Добре, що жили вони у квартирі його батьків, які давно переїхали в село, — ніхто з рідних не бачив його постійної муки.

В армії Богдан цілавав листи своєї дружини і навіть у найхимернішому сні не міг уявити собі, який сюрприз чекав на нього після повернення.

Він так поспішав додому! Мріяв, як вони будуть жити, працювати, виховувати дітей. Та не судилося їм бути разом. Вони знали одне одного ще зі школи, потім разом навчились в інституті, під час навчання й одружились.

Батьки були незадоволені вибором сина, але не суперечили, бо не хотіли втрутатися в його життя. Мама плакала по кутках і бідкалась, що син ще "не став на ноги", а вже заводить сім'ю. Йі, як і кожній свекрусі, здавалось, кращого за її сина не було нікого усьому світі, і додогодити їй було б неможливо, навіть якби Богдан до батьків привів східну принцесу. Вона була б негідна їхнього єдиного сина.

Богдан був красивим хлопцем, а потім змужнів і став гарним мужчиною — високий, стрункий, чорноокий, з веселою вдачею. Дівчата на нього заглядались і в школі, і в інституті. Але він не бачив нікого — тільки свою "малечу" Галину. Вона була низенького зросту, але гарненька на личку, світловолоса. Мала звабливу фігуру, була пропорційно складена, але найбільше вражали її груди. Галина була така пишногруда, що ще зі школи жоден хлопець не міг оминути своїм поглядом її сексуально-збуджуючі перса. Характер мала веселий.

Перший рік спільного сімейного життя минув щасливо. Вони знали одне про одного все, тому їм не потрібно було звикати і притиратись. Тільки б любитись і любитись.

Батьки залишили дітям квартиру із всім нажитим майном, збрали в село тільки свій одяг і дещо із господарських речей.

Галина плакала, коли її коханому прийшла повістка із військовому. Але Богдан був чесною людиною, не шукав шляхів для того, щоб відкупитись. Хотів стати справжнім чоловіком, хоча він і до армії був таким — міг постоїти і за себе, і за друзів.

Армія була доброю школою життя. Там, на кораблі у відкритому морі, була особлива атмосфера. Це тільки у фільмах та у військових парадах моряки у білесеньких сорочках та нарядних безкозирках. Насправді ж служба на кораблі нелегка. Обмежений простір і обмежене спілкування — довкруги тільки море, таке неспокійне, грізне, суворе. Різні люди поруч — відверті і підлі, сильні і слабкі. Там він навчився відрізняти правду від брехні і напівправди, чорне від білого. Постійно працював над собою — у вільний час займався спортом і багато читав.

Щоденні навантаження трохи відволікали від думок і туги за дружиною та домом. Через два роки на берег з корабля зійшов гарний і розумний чоловік, сильний духом і тілом.

Після зради дружини Богдан не озлобився, не розчарувався в усіх жінках світу. Просто біль охопив його душу, сум'яття стисло серце — не міг зрозуміти, як вона могла його зрадити. Намагався знайти виправдання — молода і гарна жінка довго не могла бути одинокою — скрізь на неї чатували спокуси. Від одної такої вона і не втрималась. У Галі був роман, який закінчився вагітністю та розлукою із спокусником, який виявився негідником і боягузом.

Галина пішла на консультацію до поліклініки. Лікарі категорично заборонили її робити аборт — у неї було щось негаразд зі здоров'ям, це могла бути її єдина дитина. Жінка ніч проплакала і вирішила залишити цю дитину, таку небажану, але рідну.

Дитина наче відчувала, що йдеться про її життя, і була такою чемною, що Галина при своєму маленькому зрості та дівочій статурі легко перенесла вагітність. Єдине, що було причиною її постійного неспокою, — як дивитися в очі чоловікові.

Час біжить невпинно, і от настав день зустрічі. В очах у Богдана Галина побачила приховані сльози і цілковите розчарування.

Він не захотів слухати її сповідь — обірвав на півслові:

— Я все зрозумів, і відпускаю тебе від себе хоч в цю хвилину. Хочеш почекати до народження дитини — будь ласка! Але потім звільні мене від своєї присутності. Завтра я подаю заяву на розлучення.

Галина не заперечувала, лише думала про те, як буде жити далі сама з дитиною. До своїх батьків іти не могла з двох причин: у батьківській двокімнатній квартирі жили дві сім'ї — її батьки та старша сестра з чоловіком та двома синами. Друга причина була ще важливішою — Галина намагалась не потрапляти на очі батькам у стані своєї вагітності. Для батьків її вчинок став трагедією. Жінці не позаздиш! Вона надіялась, що коли Богдан повернеться, він простить її зраду. Мріяла про цей великолікий вчинок — прощення. Думала, якби було б гарно — вони вдвох ідуть поряд, везуть у візочку дитинча.

Цей сон-мрія приходив майже щоночі. Вона любила Богдана і дуже жалкувала про свій нерозважливий вчинок. Але не так сталося, як мріялось...

Богдан не пробачив. Не кричав, не перекидає меблі, не бив посуд — він закам'янів. Він ніколи не зміг би підняти руку на свою "малечу", особливо зараз, коли вона була вагітна.

Коли чоловік служив на кораблі, кохана щоночі приходила до нього у сни — він її палко пестив і кохав. Прокидався, а настрій від солодких пестощів залишався до наступної ночі і бажаного сну. Так він і служив: удень — військова служба, вночі — сни і мрії про кохану дружину.

І от тепер вона, дружина-мрія, вже не його. Раніше він хотів її пестити і кохати, тепер у душі — холод і відраза. Ненависті не було. Тільки жаль, що вона зіпсувала їхне спільнє сімейне майбутнє. Але це її життя, вона має прожити його сама і пройти тої шлях, який обрала.

...Відтоді минуло десять років. Богдан не одружився. Після розлучення спочатку навіть не дивися на жінок. Тільки працював, вивчав закони і створив свій бізнес — невелику фірму зі встановлення сигналізації. Ці сучасні системи охорони були потрібні всім, отож, напрям його діяльності виявився перспективним.

Добирал кваліфікованих спеціалістів, шукав замовників і працював над розширенням сфери послуг. За десять років став відомим бізнесменом. Купив гарний автомобіль, почав будівництво будинку за містом.

Про життя своєї колишньої дружини Богдан не знав нічого — він викреслив її зі своєї пам'яті назавжди.

Гарного осіннього дня успішний молодий чоловік вийшов із під'їзду і легкою ходою пішов до автостоянки, де стояла його "Ауді". Двірничка з повагою привітала Богдана. Оперлась на свою мітлу і подивилась услід цьому показному чоловікові.

Він завжди був привітний до неї, поважав людей, які робили свою працю якісно. Цей його принцип стосувався всіх, навіть чорноробів. Бачив, як старанно підтримувала двірничка лад в їхньому під'їзді та біля будинку. Маруся — так усі мешканці називали двірничку, не дозволяла підліткам курити в під'їзді чи біля будинку. Вікна на сходовій клітці були завжди чисті, біля них стояли горщики з різними квітами. У під'їзді вимита підлога, свіже повітря — не чути запаху сміттєпроводу. Завдяки працьовитій і акуратній Марусі їхній під'їзд був зразком чистоти і порядку.

Вона не зважала ні на кого. Як десь у вазоні бачила недопалок, то дзвонила у двері сусідніх квартир і соромила мешканців.

Її всі боялись, але і поважали за сумлінну працю, таку непрестижну, але вкрай потрібну.

Біля інших будинків можна побачити все — порожні пляшки, викинуті серед ночі з вікна використані презервативи та інший непотріб. Натомість у них обабіч будинку Маруся облаштувала клумби. Посаджені квіти дібрано зі смаком та любов'ю, за свої копійчані заробітки сама їх купувала. Хотіла, щоб квіти милювали людське око і доглядала їх, як рідних дітей, яких вона не мала. Була одинока...

Мешканці були горді за те, що їхній будинок завжди був найохайніший. Коли з нагоди якогось свята до них приходили гості, то, вражені, зупинялися біля порога під їздою. Такої чистоти у висотних будинках вони не бачили. Про якісЬ подряпини у ліфті чи припалені сірниками стелі не могло бути й мови. Ніхто з дітей не смів зайти і кинути на підлогу якесь сміття. Не піднімалась рука підпалити чи зіпсувати кнопки у ліфті, приклейти десь жуйку. У під їзді панувала "сувора Марусина диктатура".

Вона жила на першому поверсі в однокімнатній квартирі. І вартувала їхній під їзді вдень, і вночі.

Богдан пішов перед, а Маруся подивилась йому услід і зітхнула:

— Такий гарний чоловік, а все сам і сам...

Бачила, що приходили до нього час від часу якісь жінки, але не було такої, що жила б у Богдановому помешканні постійно.

"Диви, який перебірливий та вибагливий", — снували думки в Марусиній голові. "Чекає, певно, принцесу", — подумала і пішла поратись у квітнику.

Богдан прийшов на стоянку. Спересердя сплюнув — спущено два передніх колеса. Бортувати немає часу, та й має він лише одну "запаску".

Його гарний настрій наче вітром здуло. Ні, треба десь шукати гараж. Поки збудує свій — роки минуть.

Вирішив добратись на роботу на таксі. Недалеко була тролейбусна зупинка. Давно не користувався громадським транспортом або таксі. Здебільшого — своєю машиною чи авто колег. Стояв, чекав таксі і заспокоювався.

Брязкаючи залізяччям, під їхав тролейбус, нерівно загальмував і зупинився. Богдан відійшов убік, щоб дати можливість пасажирам сісти в тролейбус. Щоправда, слово "сісти" тут було недоречне. Не сісти, а з великими зусиллями впхатись.

Дивився, як люди намагалися проштовхнутись у переповнений тролейбус. Їх можна зрозуміти — усім треба їхати. За тим, з яким завзяттям вони продиралися у залізну пащу тролейбуса, легко було визначити, який характер у людини.

Он до передніх дверей побігла молода жінка. Безцеремонно розіпхала всіх і перша проштовхнулась у двері. Але далі вже не йде, стала у проході. Чути її вересклівий голос:

— Вам треба, то ѹ пропихайтесь собі всередину, а я на наступній зупинці виходжу.

О, такій на шляху краще не ставати. Розтопче — і не скривиться. Лице таке міле, а душа — гнила.

У Богдана зовсім минула злість. Стоїть і дивиться виставу "Штурм тролейбуса". Майже всі пасажири пропхалися у тролейбус. Водій кричить:

— Відходьте від дверей! З відчиненими дверима не поїду.

Пасажири нервують. Задуха. Неприємні запахи — від когось чути вчорашнім перегаром чи часником і цибулею, від когось — запахом немитого тіла. Молоді студентки поховали вередливі носики у свої блузки, щоб чути запах власних парфумів, а не брудних тіл і масного волосся. Богдан аж здрігнувся від думки про те, що він, такий чистий, сам міг би опинитися в цій мішанині.

Тролейбус із несамовитим скретотом рушив. Швидко розігнався і різко зупинився. У тролейбусі жіночий лемент, але техніку безпеки дотримано — двері зачинено. Байдуже, що в когось розі-

рвалися колготи чи зламався каблук. Порядок! Можна рушати до наступної зупинки. Дика реальність!

На зупинці залишилася тільки жінка середнього віку. Бідна, вбрана у зношений одяг, майже мотлох. Богдан бачив, як вона бігала від дверей до дверей, але тільки заглядала поза людські спини і нервово переступала з ноги на ногу. Вона не змогла за людською навалою увійти в жодні двері. Богдан дивився на машини, які проїздили поряд, але таксі, як на зло, не було. Знову підходили люди на зупинку. Під їхав наступний тролейбус, і почався новий штурм.

Богдан уже не шукав таксі, лише стежив за битвою на тролейбусному полі і за тією жінкою, яка не сіла в перший тролейбус.

Повторний штурм закінчився, зі скрипом зачинилися двері тролейбуса. На зупинці знову залишилася безпорадна, бідно вбрана жінка. Навіть стара баба із клунками впхала у тролейбус своє згорблене старече тіло та, бідкаючись, втягла за собою свій скарб — якийсь клунок, тісно перев'язаний хустиною у велику сіру клітинку.

Тролейбус від їхав, а жінка зі слізами в очах подивилась на Богдана — красеня, який упродовж двадцяти хвилин дивився на цю штовханину та колотнечу біля тролейбуса.

У жінки були глибокі голубі очі, розумні, але дуже сумні. На неї шкода було дивитись. Чоловік зauważив, що вона гарна, але така бідна, майже убога!

Богдан побачив таксі і помахав рукою водієві. Таксі зупинилось. Богдан відчинив передні двері, сказав, куди йому потрібно доїхати, і підійшов до молодої жінки.

— Сідайте в таксі, доїдете, куди вам потрібно.

— Дякую, я не можу, я не маю грошей.

— Сідайте, прошу вас, я заплачу!

Богдан узяв її за худеньку руку і підвів до таксі. Відчинив задні двері і жінка сіла в машину. Водій скривився: це була дивна пара — принц і жебрачка.

Жінка зіщулилась на задньому сидінні, опустила очі. Богдан час від часу озирався. У неї була дивовижно чиста і біла шкіра, довгі пухнасті чорні ненафарбовані вії. Рівненькі дуги темних брів були такої форми, ніби жінка чимось здивована.

Богдан, намагаючись бути якомога тактовнішим, запитав, куди вона їде. З'ясувалося, що на роботу. Хвилюється, що спізнюється. Її вже попередили: якщо запізниться ще хоч один раз — звільнить.

Під їхали під великий овочевий магазин. Жінка подякувала і швиденько вбігла у двері магазину. Богдан проїхав ще один квартал і вийшов біля свого офісу. Він працював зовсім недалеко від овочевого магазину.

Увійшов до кабінету, та не міг забути цю красиву, але біdnу жінку. Цікаво, хто вона? Чому така убога?

Сів у зручне шкіряне крісло, увімкнув комп’ютер, кондиціонер, поставив інструментальну музику. Приємна атмосфера, можна починати працювати. Через годину — виробнича нарада, треба підготуватись.

Привідчинивши двері, зазирнула його секретарка.

— Шефе, я вже на місці. Що вам подати: чай чи каву?

Жінки в колективі були як на підбір. Бухгалтери та економісти вели між собою приховану війну — хто привабливіший і сексуальний. І заміжні, і неодруженні хотіли показати босу свої принади. Щодня в офісі був майже показ моделей.

Змагання завершувалось нічю, бо шеф до всіх ставився із симпатією, нікого не вирізняючи. З усіма був однаково привітний і тактовний, говорив їм компліменти та гарні слова, які жінки прагнули чути від нього. Робив зауваження по роботі, якщо було необхідно. Усі вони були для шефа лише співробітниці і не більше.

Час від часу в Богдана були короткочасні захоплення, які швидко минали. Ці романі завжди були поза межами його фірми і не з підлеглими жінками...

Богдан провів нараду. Сьогодні, крім вирішення виробничих питань, розглядав своїх працівників. Чоловіки як чоловіки — при костюмах і краватках. Жінки в його колективі — наче топ-моделі різного віку. Як багато важить для жінок одяг, взуття та різні аксесуари! Зараз перед Богданом сиділи красуні. Він кожну з них подумки вбирає в убогий одяг своєї ранішньої супутниці. У тому вбранні вони були б схожі на бліді поганки. Змити макіяж, зняти коштовності — немає на кому спинити погляд. Після наради дав ключі від машини своєму механікові, попросив замінити колеса та підвезти машину під офіс.

Перед обідом Богдан вирішив піти в той овочевий магазин і з'ясувати, ким працює та дивна молода особа — його ранкова попутница.

Вийшов на вулицю. Сонце. Небо по-літньому голубе, про осінь нагадує тільки павутинка бабиного літа. Рукою змахнув її з очей.

Із задоволенням підставив лицьо до сонечка і пішов вулицею.

— Щось куплю собі з фруктів, — вирішив він. — Не прийду ж просто так у магазин.

Трохи хвилювався, боявся опинитися в незручному становищі. Сам собі не міг відповісти, навіщо він туди йде. І взагалі, що йому за клопіт до тої дивачки. Але цікавість брала гору над ніяковістю. Увійшов у магазин. Це був магазин самообслуговування. Не поспішаючи, пішов між стелажів із фруктами. Вибрав виноград, пішов далі. Незнайомки ніде не видно.

“Напевно, вже пішла. Цікаво, що вона може тут робити?” — розсирався в магазині.

— Світлано, іди візьми сьогоднішні накладні, — гукнула комусь голосно касирка.

І Богдан побачив, як із якогось темного закутка в кінці торгового залу вийшла ранішня незнайомка. Підійшла, взяла накладні. Він поспішив до каси, їхні шляхи перетнулися.

Від несподіванки зупинилася, зашарілась. Опустила чорні вії над волошковими очима-криницями. Кивнула йому, усміхнулася

білосніжною усмішкою і пішла в темряву підсобного приміщення, зачинивши за собою двері.

Богдан заплатив за червонощокі яблука, виноград і вийшов із магазину.

День промінув непомітно. Задоволений, поїхав додому. Шлях обрав повз овочевий магазин. Кінець робочого дня, можливо, та бідолаха буде вертатись додому.

Ні, немає! Поїхав додому сам.

Наступного ранку їхав біля зупинки тролейбуса і виглядав свою незнайомку. Від їхав на декілька метрів уперед. Зупинив машину, у бокове дзеркало дивився, хто на зупинці, як штурмують тролейбус. Невдахи-Світлани не було. Богдан постояв ще декілька хвилин і побачив, як вона наближається до тролейбусної зупинки. Одягнена так, як і вчора.

У нього прокинулась цікавість дізнатися, кому пощастиТЬ з першої спроби проштовхнутися у тролейбус. Для Світлани перша спроба була невдалою, як і вчора. На наступний тролейбус Богдан не чекав, бо результат боротьби вже знав наперед. Від їхав назад, відчинив двері машини і погукав красуню-Попелюшку:

— Світлано, сідайте!

Пасажири, які підходили, із здивуванням дивились, як гарний і забезпечений пан покликав у машину дивно вбрану жінку.

Вона несміливо підійшла і сіла на переднє сидіння, поряд з Богданом. Швидко зачинила двері, ніби хотіла відгородитись від чужих поглядів і від всього світу. Він зрозумів її і різко від їхав від зупинки, подалі від безцеремонних людських поглядів.

— Сьогодні ви не запізнитесь і вас не звільнять, — жартуючи, сказав Богдан.

— Дякую, — відповіла Світлана, і знову на її щоках зацвіли червоні маки сором'язливості.

"Боже, яка вона гарна! Красуня! Але чому така бідна? Це слід з'ясувати", — думав Богдан. Став розпитувати в ній, ким вона працює в магазині.

З'ясувалось — бухгалтером! Дивина! Бухгалтер у такому магазині — друга особа після директора.

Але чому ж вона така? Питати про це якось неделікатно.

Світлана уважно подивилась на нього і відповіла на німе запитання, яке прочитала у Богданових очах. Місяць тому вона вийшла із в'язниці. Від несподіванки і здивування він зупинив машину. Цього тільки бракувало!

Богдан очікував будь-якої відповіді — тільки не такої! Світлана дивилась йому у вічі і розповідала далі. Ні, вона не вбивця і не кримінальна злочинниця. Вона — бухгалтер. Працювала в центральному супермаркеті. Директор скористався з її порядності і непомітно дав їй на підпис декілька незаконних паперів.

Податківці виявили значні порушення, збитки для держави на велику суму. Винною виявилася Світлана. А тут ще й рекет... Жінка говорила із хвилюванням, і так поспішала все розповісти про себе, ніби боялась, що Богдан, недослухавши, відчинить двері і скаже їй вийти.

Отже, на Світлану була заведена кримінальна справа за фінансові зловживання, і, як завжди буває, посадили "стрілочника". Дали п'ять років. Конфіскували все майно. Відсиділа три роки, і її амністували за зразкову поведінку. Живе на квартирі у двірнички Марусі.

Богдан заціпенів. Він, чоловік, який сам зазнав чимало випробувань долі, не міг дібрати слів, щоб щось порадити, заспокоїти — занімів. Підвіз жінку під магазин.

Світлана члено подякувала і вийшла мовчки. Що можна сказати в цій ситуації?! Не поспішаючи, зайшла в магазин. Сьогодні вона не запізнювалась.

Богдан приїхав під офіс у поганому настрої. Не хотів нікого бачити, особливо своїх густонаквацьованих бухгалтерів.

Привітався до секретарки і сказав, що має важливу роботу — нікого до нього не пропускати, хіба що з'єднувати телефоном.

Віра здивовано подивилась на шефа, коли він, мов темна хмара, пройшов повз неї у свій кабінет. Вона працювала з ним майже десять років, але таким лихим його ще не бачила. Вимкнула музику, у приймальній запанувала тиша, серед якої було чути тільки звук клавіш комп'ютера та шелест паперу.

Богдан сів за стіл, увімкнув свій комп'ютер і почав переглядати давні договори на виконання робіт. Шукав договір з тим супермаркетом, у якому працювала колись Світлана. Знайшов у комп'ютері — подивився на дату підписання договору. Почав шукати в робочих папках екземпляр договору, і знайшов: підписаний ним і його бухгалтером, а з боку супермаркету — директор і головний бухгалтер Світлана Вишванна. Яке гарне і милозвучне ім'я та прізвище! Богданову душу стискав невимовний жаль до нещасної жінки, защеміло тверде чоловіче серце.

Він багато побачив на своєму життєвому шляху — нелегка служба в армії, дідівщина і приниження молодших солдатів, кохання, зрада.

Богдан важко пережив зраду своєї дружини, але вчинив з нею порядно, по-людськи. Забрав Галину з чужою дитиною з пологового будинку, заплатив лікарям за пологи. Купив дитині все необхідне на перший час. Перевіз усі речі колишньої дружини на ту квартиру, яку вона знайшла заздалегідь.

Так сталося, що за довгі роки Богдан жодного разу не зустрів Галину десь у місті. Він нічого про неї не знав і не хотів знати. Оминав навіть усіх спільніх шкільних та інститутських знайомих. Згодом Богдан цілком звільнився від пут колишнього кохання. Це звільнення було таким нелегким, що він не один раз ледь стримував у собі пориви зlostі і образи на колишню дружину. Але час лікує, у його душі давно стерся слід від першої зрадливої любові.

Сьогодні Богдан хотів знати все про чужу і нещасну жінку з магазину. Він розумів її — вона пережила страшні випробування і, що найвірогідніше, не зовсім заслужено.

Богдан почав переглядати свої записники і згадувати, хто його познайомив із керівництвом супермаркету, з яким згодом був підписаний договір на встановлення її експлуатацію сигналізації.

Переглянув декілька записників — знайшов. У відділі постачання працював його колишній однокласник. Богдан зателефонував йому на роботу. Відповіли, що він тут давно не працює.

Богдан набрав домашній номер телефону. Слухавку взяла дружина, сказала, що він на роботі, і дала номер мобільного.

Поки Богдан усе це з'ясовував, відчув, що від хвилювання йому пересохло в горлі. Однокласник зрадів, але був здивований несподіваним дзвінком. Богдан розпитував про Світлану.

— Так, знов таку. Чудова людина, порядна жінка. Підло підставили, як маленьку дівчинку. Обібрали її, як липку. Навіть не знаю, що з нею і де вона. Була незаміжня, дуже красива. Усі мужчини-працівники задивлялись, залишались, але вона була недоступною. А тобі це навіщо? — спитав давній знайомий.

Богдан злукавив і сказав, що переглядав старі договори і хотів щось уточнити в бухгалтера, та немає її координатів. На цьому Богдан закінчив свою розвідку. Після почутої йому навіть дихати стало легше. Настрій поліпшився. Усміхнувся, викликав по селектору секретарку, та перелякано вбігла до кабінету.

Зраділа, що в шефа поліпшився настрій. Не могла зрозуміти такого швидкого перепаду, бо ніхто не заходив і не телефонував їйому.

Богдан сказав покликати до себе головного бухгалтера. Прийшла Орися — гарна, струнка жінка, завжди одягнута зі смаком. Ale, як майже всі бухгалтери, із своїми "мухами" в голові. З нею завжди спочатку треба поговорити ні про що, зробити десять компліментів. Нагадати їй, що ти її бос. Збити її зверхність "начальника усіх цифр, таблиць та бухгалтерських звітів". Тільки після цього перед Богданом поставала звичайна жінка і хороший спеціаліст.

Богдан мистецьки завів розмову на те, що бухгалтери мають багато роботи, влітку всі працівники бухгалтерії не змогли піти у відпустку, виконуючи піврічні звіти.

Орися погоджувалася здивовано, бо коли вона раніше говорила керівникові, що в бухгалтерію потрібен ще один спеціаліст, чула від нього категоричне "Hi!"

Тепер все було, ніби у країні кривих дзеркал. Керівник сам пропонує внести зміни у штатний розпис і ввести посаду заступника головного бухгалтера.

Кандидатуру він уже підібрав. Цією новиною він остаточно вразив бухгалтера Орисю, свою "праву руку". Ошелешена, вона вийшла з кабінету, на неї запитально подивилася секретарка Віра, яка сьогодні також була не в гуморі.

Під час обідньої перерви Богдан пішов прогулятись у напрямку магазину. Зайшов туди, знову став вибирати фрукти. Підійшов до каси платити, попросив покликати Світлану — бухгалтера. Касир закрила касу і пішла в підсобку з німим запитанням в очах. Вона не могла зрозуміти, що цей красень хоче від їхньої бідаки.

Світлана вийшла, здивована підійшла до нього. Богдан дивився їй в очі і бачив у них радісні іскорки від їхньої зустрічі.

Вона не сподівалась його побачити після своєї ранкової сповіді. Не могла стримати своїх емоцій. Богдан бачив, що її радість була по-дитячому широкою. Він запропонував їй після роботи разом повечеряти. Світлана усміхнулась і ствердно кивнула. Він на прощання потиснув її руку і пішов.

Світлана не могла дочекатися кінця робочого дня. Їй здавалось, що в її темній комірчині стало світліше. Богдан теж у хвилюванні ледве дочекався закінчення робочого дня. Усміхався сам до себе, наче хлопець, який уперше йде на побачення.

Під їхнім призначеним часом до магазину. Світлана з усмішкою вийшла до машини. Він побачив, як продавці поприпадали до вікон, щоб роздивитись усе, що відбувалось на вулиці.

Богдан вийшов з машини і шанобливо відчинив жінці передні двері авто. Запропонував поїхати в гарне кафе, яке було неподалік у парку.

У кафе не було жодної людини, яка б не звернула увагу на цих двох людей: він — красень з обкладинки модного журналу, справжній джентльмен. І вона — вбрана так бідно і несучасно, що її гардероб можна було б назвати одягом "позавчорашилього" дня.

Богдан відчував, як Світлані ніякovo, але він не міг отак зразу запропонувати їй свою допомогу, боявся її цим принизити. Вона була так скривдженна долею, що його образа могла бути останньою краплиною в її душі, переповненій горем і несправедливістю.

Сіли за столик у кутку. Він вибрав найзатишніше місце, де б ніхто не заважав їм тихенько спілкуватися. Замовив смачну вечерю, для Світлани — гарне вино.

Вони з апетитом їли вищукані страви, які були справжніми витворами кулінарного мистецтва.

Вино трохи розпружило Світлану, і вона виявилася дуже веселою, з почуттям гумору. Вони весело сміялись, говорили і знову сміялись з якоїсь дурниці, згадували щось смішне зі свого життя.

Їм було так легко, ніби вони були знайомі не два дні, а довгі роки. Богдан і не чекав, що цей несподіваний вечір буде таким веселим і щирим. Він іще про неї нічого не знав, так само, як і вона про нього, але між ними був дивний зв'язок щасливого випадку.

Такі доленосні зустрічі бувають один раз на тисячі.

Богдан тонув у голубих криницях Світланих очей і не бачив зовнішньої убогості. Він бачив розум і чуттєву душу красивої молодої жінки. Добре знав, що багатий зовнішній антураж без розуму і душі — ніщо. Дорогі речі та діаманти не замінятъ широкої душі, доброго серця і світлого розуму.

Відвідувачі кафе поступово розходились, тільки дивна ця пара не могла насміятись і наговоритись, не зауважуючи, як швидко плине час.

Нарешті підійшов офіціант:

— Перепрошу, але ми зачиняємося.

Богдан оплатив рахунок, лишив щедрі чайові. Вони вийшли із залу під пильними здивованими поглядами бармена та офіціантів. Він відчував їх своєю спиною і міг тільки уявити, що думала ця мужня жінка і скільки її потрібно зусиль, щоб не заплакати від незаслуженого приниження і бути вищою від косих поглядів недалеких людей. Як багато важить у нашому житті зовнішня оболонка людини. Без Богдана Світлану навіть на поріг цього кафе не пустили, сказали б, що немає вільних місць.

Сіли в машину, немов скovalись у маленьку гарну фортецю. Світлана мрійливо заплющила очі. Як комфортно так сидіти — ззвучить музика, поряд — чоловік-красень! Так і не розглющувала б очей, щоб не руйнувати цей мрійливо-солодкий стан.

Він ніжно обняв її і поцілував у губи. Це був солодкий цілунок двох людей, які так скучили за любов'ю. Вона пристрасно відповідала. Їй хотілося розчинитись у ньому. Язиком відчувала його сильний язик. Потім вперлась своїм маленьким носиком у його шию, вдихала запах чоловіка, і все це здавалося казковим сном. Їй хотілось бути в його п'янких обіймах вічно.

Богдан не хотів її відпускати від себе, однією рукою керував машиною і тримав кермо, іншою тримав Світлану за руку. Слухаючи гарну музику, підїхали під знайомий підїзд. Маруся сиділа на лавочці і від хвилювання не знала, що й думати. Світлана пішла на роботу ще зранку, зараз пізній вечір — куди ж вона зникла?

Побачивши, хто підвіз Світлану, двірничка не знайшла, що й сказати, тільки йойкнула:

— Слава Богу, з тобою все гаразд!

Богдан привітався з Марусею і беззаперечні твердо сказав, що від сьогодні Світлана буде жити в нього. Попросив Марусю зібрати її речі і сказав, що піде поставити машину на стоянку і зараз повернеться.

Він не питав у Світлани, чи вона згідна. Усе вирішив сам, і його чоловіче бажання було таким вольовим, що дві жінки слухняно і мовчки пішли до Марусі у квартиру. Через десять хвилин Богдан уже приєднався до них.

Його сміливість була радше показною. Він боявся питати у Світлани згоди, бо вона могла йому відмовити. Маруся допомогла донести до ліфта речі її квартирантки і здивовано-щаслива пішла у свою квартиру.

Вона була втішена такими несподіваними змінами в житті молодої, але знедоленої жінки. Світлана переступила поріг Богданової квартири і відчула, що буде щаслива в цьому домі, що це буде її царство, її міцна фортеця.

Богдан був гостинним, пішов показувати квартиру. Скрізь панував лад — служба на флоті привчає до порядку. Чистота і бліск у всьому. Педант!

Світлана ходила за ним, і уся аж променилася щастям. Він не відпускав її руку ні на хвилину. Привів у спальню, там — красиві світлі меблі. Сміючись, сказав, що меблі якраз підходять до її очей і кольору сонячного літнього неба.

Широке ліжко з пухнастим сіро-голубим покривалом. Маленькі подушечки на ньому. Все було акуратне, навіть не вірилось, що порядкує тут чоловіча рука.

Колись давно Світлана також мала свій дім, в якому був комфорт і затишок. Зараз їй здалось, що це було не з нею! Роки, проведені у в'язниці, перекреслили її минуле, позбавили всього: батьків, майна, друзів, знайомих. Коли вона працювала на високій посаді, була всім потрібна. Двері її кабінету не встигали зачинятися за відвідувачами.

Потім, як сталося лиxo, всім уже було не до ней. Соромно, що їхня подруга під слідством, а потім — у в'язниці. Але ніколи не сліd зарікатись, таке лиxo несподівано може підстерігати кожного. Сьогодні ми можемо бути на вершині слави, а завтра — на дні життя.

"Бережись цього, від тюрми і суми не зарікаються!" — скільки таких думок передумала Світлана. Вона мала вдосталь холодних одиноких ночей у в'язниці, а потім — і на волі. Скільки сліз виплакала, знає лише Господь. Тато її помер давно, коли вона була ще дитиною. Мама пішла до тата, як Світлана була у в'язниці. Батьківська сільська хата від того, що ніхто в ній не жив, геть відвологла. Взимку випав великий сніг, і провалив дах. Потім сніги почали танути, і той невеликий мамин скарб геть попсуvalа вода.

Коли Світлана вийшла на волю, то поїхала додому. Усе побачене глибоко вразило її. Зупинилась у сусідів, переночувала. Наступного дня пішла в сільську раду і відписала все батьківське майно і город сусідові — може, хоч комусь буде від цього якась користь.

Після обіду востаннє оглянута батьківське обійття. У дім заходити боялась, бо посередині стелі була величезна діра, через яку промені літнього сонця проникали в це спустошене родинне гніздо, яке колись було веселим і щасливим.

Пішла на могилу батьків. На сільському цвинтарі все позаростало травою, ледве знайшла свіжу мамину могилу. Помолилася. Сіла на траву. Плакала гірко і невпинно. Біля неї нікого не було поряд. Хоч заходься плачем — ніхто не заспокоїть, не розрадить.

Пообіцяла батькам, що, як оговтається і трохи розбагатіє, то поставить їм пам'ятник на могилі. Були вони порядні люди, добри господарі. Та доля до них була невблаганною.

З невеселими думками Світлана їхала в місто. Сусід дав їй трохи грошей, щоб на перший час вистачило на харчі та проживання. Оселилась у доброї Марусі, яка сама бідуvalа, але не взяла грошей

за квартиру, лише харчувалися спільно. Світлана давала гроші, а Маруся готувала вечерю до її повернення з роботи. Господиня ставилася до неї, як до дочки, бачила, яка та була добра і щира, тільки дуже скривдженна долею і людьми.

Складно було Світлані знайти роботу за фахом. Для того, хто виходить із в'язниці, у суспільнстві зачинені всі двері. В овочевий магазин її прийняли з випробовувальним двомісячним терміном без заробітної плати. Світлана погодилася на ці кабальні умови, бо куди ж її було йти з такою позначкою в паспорті?..

Директор магазину був справжнім втіленням торгівця — скунпар, з великим черевом. Знав, що Світлана добрий фахівець і узгодить усі неточності в бухгалтерських звітах, до того ж безоплатно. Директор-скнара бачив, що працівниця немає належного одягу, може, і голодна... Жодного разу не запропонував Світлані трохи грошей на транспорт, одяг та харчування. Багатий бідного не розуміє! А голодна жінка жодного разу не взяла собі з прилавка на обід навіть напівгнилого винограду.

Директор винощував підступний задум — звільнити Світлану після того, як вона виконає свою роботу. Навіщо йому торемниця? Отакі "добрі" люди оточували її...

...У цей радісний вечір вона стояла у світлій квартирі гарного мужчини, який їй так сподобався, і не йняла віри, що все відбувається з нею насправді. Богдан ніжно обіймав її.

Сказав, що цей дім — її, все майно також. Але найголовніше те, що він весь належить тільки їй і нікому більше, і хоче, щоб вона була його і сьогодні, і завтра — завжди.

Світлана не могла повірити у своє щастя. Відтоді, як вона Богдана побачила вперше, не було такої хвилини, щоб вона не думала про нього, не мріяла, та навіть і гадки не мала, що ці казкові мрії можуть стати реальністю. Зараз вона біля нього. Це не казка і не сон — це чудова дійсність.

Богдан ніжно роздягав її, вона не пручалась. Узяв жінку на руки, як легкий, але найдорожчий скарб, і поніс у душову. Роздягнувся сам.

Вони стояли під струменем теплої води, пестили одне одного, щілавали, і щілюща вода ніби змивала з їхніх сердець і душувесь бруд, який прикигів за багато років.

Молода кров пульсувала. Тіла наливалися жагою. Богдан обережно загорнув Світлану в банний рушник і, як велику дитину, поніс у спальню. Розстелив ліжко і поклав на нього свою біляву голубую красуню. Гладив її гарне мармурово-біле тіло. Шкіра її була ніжна, ніби шовкова, здавалось, що він торкається оксамиту. Світлана не соромилася своєї наготи і лише солодко стогнала від задоволення, коли він її гладив і щілавав.

Він дивився на свою порцелянову ляльку — на кожну рисочку її обличчя, плавні вигини тіла, її маленькі пальчики на ногах, щілав кожен із них. Щілавав її округлі коліна, пупок. Красиві грудиперсики були надзвичайні, він їх пестив лагідно і ніжно. Гарні, майже дівочі соски чекали його поцілунків і від пестощів наливалися соком, як пуп'янки дивних квітів. Він щілавав її лоно, солодшої і розкішнішої жінки він собі й уявити не міг.

Світлана була прекрасна, і Богдан кохав і пестив її, як справжню богиню, свою царицю. Сьогодні вона була казкова фея, яка велінням долі опинилася в його обіймах.

Це була райська ніч кохання. Їхнє злиття було довгим і красивим, ніжним і бурхливим. Жінка стогнала від жаги кохання, потім стогнала і вмирила від задоволення, знову народжувалась і вмирила — вони не могли насититись одне одним. Їхній стогін пройшов через увесь нотний рядок, від нижньої октави до верхньої, і органічно влився в музику, яка звучала в спальні, зливався з нею, творив єдиність звуків, яка була відповідю на єдиність їхніх тіл і душ...

Нарешті знесилені і щасливі вони заснули міцним сном.

Їй снилися світлі сни — спогади дитинства. Мама і тато були разом, дивились на неї і раділи, а вона бігла від них у квіткове

поле в гарній білій сукні. На голові мала красивий віноч, сплетений із волошок і червоних маків. Цей дивний кольоровий сон був реальним і яскравим.

Жінка розплющила очі, і її засліпило сонце, яке проникало через відчинене вікно. Воно було високо в небі, далеко від Світлани, але радісно усміхалось і ніби говорило:

— Прокидайся, на тебе чекає щасливе життя!

Світлана від несподіванки заплющила очі, потім знову розплющила. Вона лежала в чужій світлій кімнаті, поруч нікого не було. На іншій подушці — записка. Світлана із хвилюванням взяла папір: "Кохана! Сьогодні в тебе вихідний, зайдемо вдвох на твою роботу у другій половині дня. Відпочивай! У кухні на столі я приготував для тебе сніданок. Смачного! Весь дім у твоєму розпорядженні. Господарюй, віднині це все твоє. Я буду вдома через декілька годин. Чекай на мене.

Цілуло, Богдан."

Світлана перечитувала записку і не вірила своїм очам. Встала з ліжка. Одягу немає. Узяла великий рушник, обгорнула ним свій тоненький стан і пішла в душ. Яке це задоволення — стояти під теплою водою із заплющеними очима! Натішилась і вийшла з душу. Розглядає ванну кімнату. Усюди такий порядок! Усе акуратно і красиво — креми, чоловічі парфуми, мило, шампуні, леза, рушники. Ні, Богданові немає ціни! Засміялась і пішла в кухню.

Під вишитою серветкою на підносі — маленькі пиріжки із сиром, йогурт, фрукти і записка "Смачного, кохана!".

Заглянула в холодильник. Мрія господині — є все: різні консерви, делікатеси, фрукти, солодощі. Варто було пройти через такі життєві випробування, щоб зараз опинитись у розкоші!

Серце і душу Світлани наповнювало почуття щастя і радості — як у тому сні, де вона бігла у квіткове поле.

З апетитом поснідала, помила горнятко і тарілку, поставила на місце, пішла в кімнату.

Гарна простора кімната, красіві меблі. І... о, Боже, яке щастя: усю стіну займали величезні полиці з книжками. Це була її мрія — мати безліч книжок, читати, плакати і сміятись разом з героями.

Рипнули вхідні двері. Світлана вийшла в коридор. Богдана не було — стояв величезний кошик червоних троянд, а поряд — пакунок. Світлана взяла кошик з квітами і пішла в кімнату.

Знову рипнули двері, жінка швиденько вийшла в коридор. Богдан вносив ще два величезні пакунки. Він зрадів, що побачив Світлану, але сказав, що сюрприз не вдався, бо вона вже покинулась, а він хотів все це принести у спальню до її ніг.

Світлана засміялась і допомогла внести пакунки в кімнату.

Чекала, поки чоловік усе порозкладає. З кожною хвилиною вираз обличчя в неї змінювався, і нарешті вона просто розплакалась. Це були слози щастя — перед нею на підлозі, фотелі, кріслах було розкладено безліч речей: від гарненьких торбинок і модельного взуття до білизни — різноманітних бюстгалтерів і трусиців, різних кофтин, штанів, спідниць і костюмів. Світлана сміялась і плакала, дивилася на ці гарні речі, цілуvalа Богдана — свого коханого мужчину і знову сміялась і плакала.

Вона приміряла светри, блузки, костюми, штани — усе було як на неї шите. Богдан вгадав усі її розміри — не посомився прийти в магазин з її старим одягом і взуттям, щоб добре підібрати новий. Одягав Світлані трусики і бюстгалтери.

Ціluвав її груди і сідниці. Знову кохалися — несподівано, пристрасно, шалено...

Світлана швидко одягнулась. Відкрила косметичку. Там було все: губна помада різних кольорів і відтінків, олівці для очей, духи.

— Кохана, я намагався тобі догодити. Наступного разу будемо вибирати разом, якщо ти цього захочеш.

Чи є така жінка на білому світі, яка такого не захоче? Обійди цілий світ — не знайдеш.

Світлана одягнула світло-кавовий костюм, взяла елегантну сумочку, взула мешти на високих підборах. Була справжньою красунею.

Богдан попросив покласти в сумочку її паспорт. Радісні виїшли з дому. На лавочці біля під'їзду сиділа Маруся і кілька сусідок. Вони були вражені красою молодої пари. Богдан підійшов і сказав:

— Знайомтесь, це моя дружина Світлана.

Маруся нічого не сказала, тільки протягнула руку і тихенько назвала:

— Маруся.

Ніхто, крім неї, не візнав у вишуканій дамі свою недавню бідну сусідку, яка колись, мов тінь, виходила з під'їзду і так само нечутно й непомітно заходила.

Зараз перед ними стояла молода дама, леді, принцеса — все в одній особі. Богдан обняв її, відчинив двері машини, допоміг сісти.

Сусідки ще довго дивились їм услід і схвалювали вибір Богдана.

Спочатку Богдан привіз Світлану в міський РАГС — подавати заяву на одруження. Жінка не могла отяmitися від таких раптових бурхливих змін в її житті.

Весілля мало відбутися через місяць. Богдан хотів, щоб Світлана якнайшвидше змінила прізвище, щоб вони розпочали спільне життя з чистого аркуша, з нової сторінки.

Потім приїхали в овочевий магазин. Машину зупинили навпроти входу в магазин. Увійшли разом. Продавці від здивування перестали займатись окозамилюванням покупців — припинили перекладати з місця на місце прим'яті помідори та фрукти. Усі працівники магазину зосередили свої погляди на молодій парі.

Богдан попросив покликати директора. Касир побігла виконувати його прохання, передчуваючи, що має відбутися щось цікаве. Світлана пішла в підсобку, де працювала раніше в напівтемряві та холоді.

Богдан попросив показати їйму нові бухгалтерські книжки, які вона опрацювала за місяць, і звіти, які підготувала. Усе це він акуратно склав у заздалегідь придбаний пакет. Світлана це не зовсім розуміла, що він хотів зробити, але довіряла їйму повністю. Вийшли з темної комірчини, їх обступили продавці, вантажники, касири. Вони відчували, що станеться щось неординарне.

Набундючений директор швидко щось пережовував, ідучи до них. Видно, їв дуже жадібно, бо куточки рота і губи були масними. Від нього віяло судільним брудом тіла і душі. Це було багате "валютне" сміття. Богдан рішуче і різко спитав, чи знає директор цю жінку. Той кліпав очима, які заплили жиром, як у вгодованого кнуря, і не міг відповісти. Це була Світлана, але він не йняв віри, що ще вчора він дивився на неї зверхньо, а сьогодні бачить витончену леді з розумним поглядом глибоких очей, красиво вбрану, у дорогих прикрасах. Одяг — як на неї шитий, ніби вона все життя працювала в будинку краси. Богдан вів далі:

— Чи знаєте ви, що за будь-яку роботу треба платити, бути вдячним людям, які її виконують? А особливо, коли виконують роботу кваліфіковано.

Директор щось невиразно бурмотів і не міг відповісти на жодне із запитань. Він не сподівався такого перебігу подій, бо мав намір скористатися зі Світланиної праці і, найімовірніше, не заплатив би їй за роботу або заплатив би якусь мізерну суму, символічну. Не вдалося...

Продавці зачинили магазин, дослухалися до розмови директора з незнайомцем. Вони раділи, бо директор був скupий, жадібний до грошей. Богдан знову різко спитав:

— Як ви могли допустити, що напівголодна людина виконувала таку важку роботу?

Богдан показав папери і документи, які опрацьовувала Світлана, і сказав:

— Якщо ви зараз не виплатите її місячну зарплату і премію, на яку вона заслуговує, то ці папери будуть у смітнику, а податкова завітає завтра вранці. Але зарплату видайте разом із відомістю про отримання, де Світлана має розписатись.

Директор пішов у свій кабінет, а Світлана написала заяву на звільнення. Через кілька хвилин директор вийшов, дав Світлані гроші, а Богданові — відомість.

Богдан ніжно і артистично спітив:

— Кохана, скільки там?

Сума у відомості була чималою, директорові довелося виплатити все, що він вже встиг покласти у свою бездонну кишеню. Продавці слухали, затамувавши подих. Богдан поклав пакет з документами на прилавок, Світлана — підписану нею заяву. Гращайно підійшла до чоловіка. Богдан голосно сказав:

— Це — моя дружина, більше її ніхто не образить і не кине косий погляд в її бік. Зрозуміло всім?

Запала глибока тиша. Усміхаючись, вони вийшли з магазину. Світлана сіла в машину, щаслива і горда за свого мужчину. Він — її захист і опора. Вона була в цьому впевнена.

Богдан під'їхав до свого офісу.

— Це наш з тобою бізнес. Раніше він був тільки мій, а тепер — наш.

Богдан гордо зайшов у двері, пропустивши вперед Світлану. Колектив був здивований, бо шеф ніколи не залишив свій офіс, не попередивши секретаря про свою відсутність.

Сьогодні був виняток. Третя година, а він щойно прийшов на роботу. Усі здивовано дивились на жінку, яка прийшла з шефом. Яка ж вона красуня! Секретарка скликала всіх у конференц-зал.

Коли всі зібралися, прийшов шеф із красунею. Урочисто сказав:

— Це моя наречена — Світлана. Вона буде працювати заступником головного бухгалтера. Завтра я беру відпустку, і ми вирушаємо в передвесільну подорож, хочемо насолодитися теплом бабиного літа. Наше весілля відбудеться рівно через місяць. Вас усіх запрошуємо на наше свято.

Світлана променилася щастям, її було так легко, що вона ладна була злетіти птахом у небеса. Це був день сюрпризів і приємних несподіванок.

...Минуло два роки. Сім'я їде на могилу дідуся і бабусі. Сьогодні майстри закінчили встановлювати надмогильний пам'ятник. Світлана, така ж струнка і красива, як і два роки тому, сидить поряд з чоловіком. На задньому сидінні авто є два маленьких кріселка. У них сидять двійнятка — білява дівчинка і чорнявий хлопчик. Поряд з ними їхня друга бабуся і постійна нянька — Маруся. Богдан не може нагішитися своїм багатством: дружина і діти — його скарб.

Світлана розстелила скатертину на траві біля пам'ятника батькам. Посідали на землю, п'ють чарчину і закусують, згадують померлих. З пам'ятника дивляться радісні тато і мама, усміхаються. Їхня дитина щаслива, вони будуть оберігати її сім'ю від всіх негараздів. Ім там, згори, видно краще.

Сім'я з багатоповерхівки переїхала у свій будинок у передмісті. Дітям є де відпочивати з бабцею Марусею, яка постійно живе з ними. До них часто приїздять гостювати батьки Богдана. Вони схвалюють вибір сина. Щаслива родина!

Яким же дивним буває кохання, яка довга до нього дорога! Ідіть, і не звертайте зі свого шляху, проходьте крізь усі труднощі, дойдайте перешкоди.

Може, воно десь чекає і на вас?

Сподівайтесь і мрійте!

Жанька

*Любов розбита вцент. Як жити далі?
Порад нема ні в кого і ніде.
Є вищий смисл у розочарії й печалі —
Щоб цінував любов, коли прийде.*

- Ти знаєш, від Петра пішла дружина?
- Та ти що! І як він?
- Зараз уже заспокоївся. А спочатку ми думали, що він з розуму зійде... від щастя.

Цей анекдот, який раніше викликав у Романа усмішку, зараз йому здавався насмішкою над ним.

Сьогодні рівно місяць, як Оксана пішла від нього. Сказати, що вона його залишила, було б неправдою, вона просто втекла. Того злощасного дня він, як і завжди, був на роботі.

Для нього було цілковитою несподіванкою, коли зателефонувала його мама і сказала, що Оксана привезла до неї Соломійку вранці, але чомусь не приїжджає, а надворі вже вечоріє.

Вона хвилюється, чи нічого не трапилося з невісткою, бо її довго немає.

Роман нічого не міг відповісти, бо із дружиною він ні про що не домовлявся, і навіть не йшлося про те, що вона серед тижня поїде в село до своєї свекрухи, а його мами, щоб відвізти дитину. Вони ж тільки в неділю були в них, наступну поїздку планували через два тижні.

Романові після цього телефонного дзвінка робота не йшла до рук. Дивно, тривожно! Не знати, що й думати.

Зателефонував додому — ніхто не відповідає, на мобільний до Оксани — поза зоною.

На сьогодні він спланував багато зустрічей, повинні прийти важливі замовники для обговорення проектів, готових до впровадження.

Учора зі своїми конструкторами востаннє переглянув нові цікаві рішення, схвалив, і сьогодні вирішив віддати замовникам виконані проекти. І так несподівано руйнується все задумане!

Його бюро мало хорошу репутацію: незавищенні ціни, кваліфіковані спеціалісти, які з однаковим ентузіазмом проектували і церкви, і житлові будинки. Але найголовніше — роботи виконувалися швидко, якісно і творчо. Усе це створювало Романові імідж успішного бізнесмена.

Він був сином небагатих селян. Знав, що сам собі не зарадить і на себе не заробить — йому ніхто нічого не дастъ. Роман виріс із думкою, що від роботи на землі ніхто ще не розбагатів. Його мама, скільки він пам'ятає, важко працювала в колгоспі і на своєму полі. Батько також не розгинав спини на невеличкому цегельному заводі, який був у них в селі. І нічого не доробились. Дивлячись на них, син вирішив іти іншим життєвим шляхом.

Закінчив архітектурний факультет із червоним дипломом. Зрозумів: щоб розбагатіти — треба працювати з багатими людьми, які хочуть вкладати свої капітали в нерухомість. Зібрав під своє крило молодих і перспективних конструкторів, архітекторів, будівельників.

Був урівноваженим і серйозним керівником, незважаючи на молоді роки. Почав пошук заможних клієнтів. Перші замовлення стали гарним стартом для його бюро — Роман натрапив на щасливу бізнесову течію.

Під офіс орендував гарне просторе приміщення. Придбав сучасні комп'ютери і різну техніку. Постійно працював над завоюванням ринку, активно використовував методи реклами. Справи йшли дуже вдало. Його знали у вищих бізнесових колах.

Для себе спроектував гарний будинок у передмісті — невеликий, але цікаво і сучасно скомпонований. Використав економічно площину, яка була відведена під забудову. У підвальному приміщенні була величезна їадальня з приміщенням для відпочинку. Це був і зал, і кімната, де любили збиратися друзі. Тут були і сауна, і джакузі, і більярдний стіл, а також пральня і сушарка для білизни. На першому поверсі — велика вітальня з каміном і спальні кімнати для гостей. Тут зупинялися його батьки і друзі, коли приїздили в гості. Всі мали окремі душові і туалетні кімнати.

Другий поверх був їхнім з Оксаною раєм. Там була величезна спальня, поряд — душова, робочий кабінет, дуже затишна дитяча кімната, а також кімната для няньки.

Одне слово, проект був настільки вдалим, що кожен з гостей, хто мав намір будуватись, вирішував узяти за основу саме його.

А щастя його батьків не мало меж, вони не могли натішитися своїм сином — він жив у царських хоромах, які побудував собі сам, тяжко працюючи і постійно навчаючись. Вони пишалися ним небезпідставно.

Але от в особистому житті Романові не зовсім поталанило — сім'я не склалась. Тепер про свою дружину він думав постійно, і не міг зрозуміти: чого їй не вистачало, що їй ще було потрібно?³ Вона мала все! То якщо вона від нього пішла, не взявши нічого, навіть власної дитини — то чогось важливого їй усе-таки не вистачало. Напевне, насамперед совіті, а також, як казала його мама, доброго прочухана.

Зрештою, зараз це були тільки його домисли. Роман хотів, щоб дружина розповіла йому про все, що з нею котиться. Але вона мовчала вже місяць.

Єдине, що йому зараз потрібно, — знайти порядну і сумлінну няньку для Соломійки. Скільки ж дитина може жити з бабусею в селі, де немає жодних вигод? Без донечки він не уявляв свого життя...

У дитини була колись нянька, але це було тоді, коли Соломійка тільки народилась. У той час молода сім'я якраз переселилась у свій гарний новий будинок. Тут завжди було багато роботи — молодий сад навколо, квітники, велике подвір'я. Okрім того, треба ще зварити їсти і, найголовніше, пильнувати дитину. Романові було шкода дружину, і він найняв для роботи по господарству подружжя пенсіонерів, які не мали дітей. Вони з радістю господарювали: чоловік — біля будинку, дружина — у домі, а також допомагала Оксані глядіти за дитиною.

Ще тоді зауважував Роман, що його дружині ніяк не сидиться вдома і не в радість їй гарний новий будинок.

Оксана вийшла на роботу, не відбувши декретної відпустки. Аргументувала це тим, що її посаду може посісти хтось інший.

Чоловік жалів її, розумів, що молодій жінці хочеться більше бути в товаристві, між людьми. Але він не зінав, що робота і власні примхи можуть бути головнішими за сімейні обов'язки.

Оксана працювала в бюро туристичних подорожей і дуже часто супроводжувала тури за кордон. Роман зауважував нервові зриви та різкі зміни в настрої дружини після її повернення. Її нервувало все — що нянька погано випрала дитячий одяг, чогось не доробила чи недобре доглянула Соломійку, що на подвір'ї багато листя і неакуратно оброблені квітники. Перелік зауважень і претензій був нескінченний, але вони були, зрештою, безпідставними. За вікном — осінь, тож листя на подвір'ї є нормальним явищем. А якщо на дитині, може, і не зовсім чиста якась кофтина, так це ж маленьке дитя, яке може в будь-яку хвилину забруднитися.

Потім Оксана ледь стримувалась, щоб не кричати на Соломії-ку, коли та вередувала.

Роман, як тільки міг, намагався розвіяти поганий настрій дружини. Доводив їй, що вона даремно доскіпується до няньки та її чоловіка. Нарешті ті не витримали примхливого характеру Оксани і, отримавши платню за останній місяць, залишили будинок.

Соломіїці тоді було майже два роки. Оксані довелося взяти відпустку на роботі. І от тепер, того злощасного дня, дружина кудись зникла.

Роман перетелефонував своїм замовникам, перепросив їх, переніс зустрічі на наступний тиждень.

Їхав додому, на душі — неспокій, з дружиною — невизначеність. Упродовж останнього часу ѹому не подобалася поведінка Оксани, її ставлення до нього і до донечки, а спілкування дружини з няньчицею не витримувало жодної критики. Часто в Оксани був поганий настрій, і вона не опановувала себе, але нянька мала просто золотий характер, терпіла і намагалася все перевести на жартівливу хвилю. Вона любила Соломійку, як рідне дитя, доглядала її майже з народження, вчила її всього, бачила, як дівчинка підростає, дорослішає. Соломія також любила цю добру старшу жінку, бо була з нею постійно — більше ніж з матір'ю.

... Роман приїхав додому. Майже вбіг у дім. Оксани ніде не було. Піднявся сходами нагору. Там панував безлад, на ліжку кріслах лежав одяг дружини. Відчинив її шафу — там лишились якісь незначні деталі одягу, пояси, ремені. Найкращого, найпрактичнішого одягу не було. Те саме було і з взуттям.

Зрозумів, що щось не так. Знав, що сам себе дурить, але ѹому так не хотілося думати про найгірше!

Може, викликали на роботу, поспішала в якусь термінову поїздку? Але чому не зателефонувала ѹому, нічого не сказала мамі, не залишила записки?

Щось негаразд! Передзвонив до Оксани на роботу — нікого вже не було.

Зателефонував до її начальниці додому, та вона виявилась у поїздці з групою туристів.

Вечір. Роман уже нікуди не їхав — повісив у шафу розкиданий по ліжку одяг. Півночі не спав, ходив, курив. Настрій такий, що мало не плакав. Злості, на диво, не було — тільки образа, приниження та біль.

Він не знав, як єому показатись на очі людям, бо треба буде сказати, що Оксана від нього пішла.

Спати на подружньому ліжку він не міг і цієї ночі, і в наступні. Романові, як тільки заплющував очі, здавалось, що Оксана лежить поруч і сміється з нього. Це було нестерпно. Він ледь дочекався ранку!

Майже вдосвіта поїхав до мами в село, пояснив ситуацію. Батьки мало не зомліли від такої несподіванки. Здивуванню батьків не було меж: їхній син для них був незаперечним авторитетом, ідеалом. Вони знали, що для багатьох жінок він був недосяжною мрією, бо мав дружину і дитину, а для чоловіків — прикладом. У єму гармонійно поєдналася гарна людина, успішний бізнесмен, чудовий сім'янин. І от оказія! Полишив батьків у смутку.

Пішов до Оксани на роботу. Увійшов у приміщення і по тому, як жінки в кімнаті замовкли, зрозумів, що усі вже все знають, він дізнався останній.

Привітався і підійшов до Оксаниної найближчої подруги — Слави. В офісі не хотів спілкуватися, бо забагато цікавих очей. Пішли на каву. Те, що розповіла Слава, було для нього як грім серед ясного неба.

Виявляється, у дружини упродовж останнього року тривав роман із дуже багатим мужчиною з Італії. Він мав графський титул, величезну віллу на узбережжі та будинок у Римі. Розлучений бездітний юрист.

Роман від почутого закляк. Вона продовжувала:

— На Оксану напав якийсь шал. Вона закохалась і страждала тут без того мужчини, їй все було не в радість, навіть дитина. Вона звільнилася з роботи, сказала, як влаштує своє життя, повідомить мене і напише тобі листа з поясненнями. Тут, у дома, вона не могла навіть дивитися тобі в очі. Потім, з часом, планує забрати до себе Соломійку.

Що на це можна сказати? Жінки майстерно володіють мистецтвом перев'язувати рани — майже так само, як мистецтвом їх заподіювати. Ця рана була такою глибокою і болючою, що загоїти її швидко не зможе ніхто.

Роман подякував за розповідь, розрахувався за каву і вийшов з кав'ярні сам. Слава все зрозуміла, залишилась за столом, пригнічена і сумна. Їй було так шкода Романа, що вона сама ледь не плакала, коли дивилася в його очі і бачила, як змінюється їх вираз: від запитального до ображеного, безпорадно-роптачливого.

Слава засуджувала вчинок подруги, відговорювала їй від такого безумства, але кохання, якесь дике й нестримне, взяло гору над здоровим глуздом, совістю, справедливістю і материнською любов'ю.

Слава була самотня. Замолоду не вийшла заміж, потім захворіли батьки і рано одне за одним повмирали. А вона із жалоби і стану безрадісності так і не вийшла. Цю фортуна до неї не усміхалась, хоча Слава була дуже гарною жінкою.

Розмову з Романом переживала важко. Вона була цілком на боці чоловіка, але його дружина — її подруга. Хотілося бути справедливою. Там, за кордоном, в Оксані було тільки кохання, підкріплene великими грішми, а тут усе — чоловік, який її любить, дитина, дім, сім'я. Слава була вражена зрадою подруги, але допомогти подружній парі вже не могла.

Роман пішов до машини. Зачинивши двері авто, не міг більше стримувати сліз. Вони текли по обличчю і боляче обпікали його чоловіче серце. Від образів йому хотілося кричати, але він не міг — навколо люди. Добре, що машина стояла далеченько від кафе, тут менше людей і можна поплакати.

Він плакав по-дитячому нестремно, голосно схлипуючи. Йому було жаль і себе, і донечки, цей жаль ятров серце ще дужче. Він сперся на кермо, закрив лице і так сидів, плачуши.

Ще зранку небо затягували хмари, вони висіли над містом, тисли на дахи будинків і верхів'я дерев. І от тепер, нарешті, хмари заплакали — почався рясний дощ. Грім, блискавки! Величезні краплини вдарялись об дах автомобіля. І що густішав дощ, то більше заспокоювався Роман. "Нічого! Видряпаюсь! Але дитини не віддам їй ніколи. Зозуля! Сьогодні ж подаю на розлучення"

Гроза відшуміла, перестав падати дощ. Небо стало по-літньому голубе і чисте. Сонце осяяло вулиці, вміті рясним дощем.

Душа Романа волала — треба жити. Бо є для кого — дитина, батьки, друзі! Ти витримаєш і будеш щасливий! Спробуй!

Роман ще трохи посидів у машині, заспокоївся і поїхав у свій офіс.

Почалися робочі будні... Паралельно з виробничими справами почав судовий процес з розірвання шлюбу з Оксаною. Адвокат, який вів справу з розлучення, був надзвичайно здивований тим, що жінка могла покинути такого успішного чоловіка і маленьку дитину.

Також Роман почав пошуки няньку — подав оголошення в газету. Стало приходити на співбесіду жінки, дівчата, бабусі. Роман був тактовний з ними, але дуже вибагливий, адже мав їм довірити найдорожче, що в нього було, — свою дитину. Він брав у претенденток на роботу контактні телефони, але заздалегідь знат, що він їм не зателефонує. Ніхто не відповідав його вимогам.

Минуло вже два тижні, переговорено з десятками жінок, але дитина все ще в селі. Якось проїжджав біля колишнього Оксаниного місця праці, зупинившися, зайшов до Слави, цікаво було, чи є якісь вісті від його зозулі.

Слава зраділа. Пішли на каву. Розмова була дружньою, теплою. Слава зізналась, що Оксана телефонувала тільки один раз. Повідомила, що потроху адаптується. Спітала, як Роман пережив її від'їзд. Слава розповіла їй усе.

Роман був уже не радий, що спітав про Оксану. Серце знову охопила туга, озвався біль, який заледве почав угамовуватись. Тому спрямував розмову в інше русло:

— Слово, мені так складно обрати няньку з багатьох претенденток! Річ не в тому, що я надто прискіпливий, а в тому, що не можу довірити свій найдінніший скарб людині, якій не цілком довірюю.

Слава, жартуючи, спітала, чи вона підходить для цієї роботи.

Роман замовк, уважно глянув на Славу і відповів цілком серйозно:

— Так.

Він знав її давно. Слава була чесною і порядною жінкою. З'ясував, скільки вона отримує в турбюро, і підсумував розмову:

— Отже, завтра ти уже працюєш у мене, плачу вдвічі більше. Оформляю тебе з трудовою книжкою на своїй фірмі. Згода? Чекаю відповіді до вечора. Якщо ти погоджуєшся на мої умови, то заїжджаю по тебе після роботи і разом їдемо за дитиною в село.

Попрощався, оплатив рахунок і пішов до машини.

Слава сиділа трохи розгублена і сама себе картала, що, не подумавши, так недобре пожартувала. Роман цей жарт сприйняв за "чисту монету". Розмірковуючи, пішла на роботу. У турбюро, як завжди, людно. Приходять сюди в різних справах, не лише придбати путівку на відпочинковий тур. Часто жінки потребують візи до Греції, Італії та інших країн, сподіваючись влаштувати за кордоном своє особисте життя.

Слава взялася за свої папери, але робота не клейлась. Думки роїлися в голові: яка в ній перспектива на роботі, що в ній з особистим життям? Працює в жіночому колективі, часто засиджується на роботі допізна, розваг мало, в її віці на дискотеку ходити якось не випадає. Усміхнулась, увила себе, двадцятисімрічну жінку, із п'ятнадцятьирічними підлітками на дискотеці. Посміховисько! Ну, поїде час від часу за кордон із групою багатих туристів. Але знову почуватиметься приниженою від того, що рахує за кордоном кожен цент, намагаючись зекономити. Безперечно, щось собі привозила з-за кордону. Але все це таке дріб'язкове! Перспективи професійного і кар'єрного росту — жодної, бізнес належав не її. Була звичайним клерком у бюро. А Роман, коли дитина трохи підросте, може взяти її на роботу у свій офіс. Має ж Слава інженерну освіту! У нього великий колектив, здебільшого чоловічий, може вона собі когось і вподобає.

Так сиділа, задумавшись. А чому б і ні? Соломійка її знає, бо Слава часто до них навідувалася в гості, та й Оксана з донькою час від часу приїжджали до неї додому.

Мала пречудова! Біленька, із кучериками, голубоокая, повненька. Така собі гарненька пампушечка! Яке треба мати бездушне серце, щоб покинути такий скарб? Слава зітхнула. Жаль малої, серце стискається. Якби вона мала такого чоловіка і дитину, ніколи б не зрадила його і не залишила б.

Роман не був красенем, але справжнім мужчиною. Обличчя приемне, риси чоловічі, правильні. Очі карі, великі, завжди трохи сумні, не було в них іскориста.

Слава згадала, що ніколи не чула його сміху. Усмішку бачила, а сміху — не чула. Напевно, не все ладилося в його сім'ї. Оксана за складом характеру була бунтаркою, але бунтувала вона проти себе самої. Та перепадало від неї всім, хто був поруч...

Роман скептично ставився до вченъ про сумісність і знаки зодіаку. Але коли Оксана втомила його своїми примхами, він визнав,

що вона є справжнісіньким скорпіоном, характер мала відповідний до знака зодіаку. Вона жалила всіх навколо і саму себе.

Роман кохав її, незважаючи на її складний характер. Зараз він залишився сам на сам із спогадами про складне минуле: час становлення молодої сім'ї, важку працю заради фінансової стабільності в домі. Тепер усе є, тільки щастя немає... Лише коли брав Соломійку на руки, обличчя його змінювалось, і очі світилися щастям.

Слава вирішила зробити щасливим цього скривдженого чоловіка і його дитину хоч на деякий час. А там буде видно, як усе складеться. Бог добрий, не залишить їх у безвиході.

Зателефонувала Романові і тремтячим голосом сказала:

— Я вирішила! Ідемо після роботи по Соломійку.

— Слава Богу! Я тобі дякую. Ти будеш задоволена! — втішено відповів Роман.

— До зустрічі!

Слава подала заяву на звільнення, начальниця не заперечувала, бо роботи було не так багато, а заощаджені з однієї зарплати кошти тільки збагатять її кишеню.

Перед Оксаною не чулася винною. Мала намір замінити дитині маму, хоча б на деякий час.

Після роботи Роман чекав її в машині біля кафе. Сідала в авто поспіхом, оглядаючись. Не хотіла, щоб колишні колеги побачили її разом з Романом і мали привід для піліткування.

Спочатку заїхали до Слави додому, щоб узяти необхідний одяг і деякі особисті речі. Вазони з квітами віддала сусідці, щоб не засохли. Сказала, що від її діджає, і попросила наглядати за її квартирю. Залишила номер свого мобільного телефону. Спustилася сходами, сіла в машину.

Дорогою в село розмовляли. Роман говорив тільки про дитину, про Оксану — ні слова. Він викреслив її зі свого життя.

Слава раділа, що він не згадував про подругу, бо виправдати Оксану не могла, а засуджувати не хотіла. Рано чи пізно для кож-

ного настає час розплати за колишні помилки... Слава ж не хотіла бути суддею, лише прагнула допомогти сім'ї своєї подруги, що зараз, зрештою, і робила.

Роман зупинив машину і попросив Славу піти разом з ним у великий супермаркет. Купив дещо батькам, а щось і собі додому.

Приїхали в село. Батьки зраділи, побачивши сина, але найбільше раділа Соломійка.

Мама здивовано подивилася на Славу, коли Роман сказав, що вона буде новою нянькою його дитини. Вона знала її як подругу Оксани. Не один раз бачила її в домі сина, симпатизувала їй, бо та завжди була усміхнена та весела, натомість невістка — постійно чимось незадоволена.

Роман довго не засиджувався у батьків, бо вже вечоріло. Зібрали Соломійчині речі і поїхали додому. Слава з дитиною вмостилися на задньому сидінні. Дівчинка обіймала її міцно за шию, сиділа в неї на колінах, радісно вовтузячись. Розглядала жінку — її вуха, де були недорогі кільця-сережки, її шию, на якій висів тоненький золотий ланцюжок з маленьким хрестиком. Слава весело сміялась, боялася лоскуту, але їй було приємно від доторків маленьких дитячих рученят.

Роман спостерігав у дзеркалі за щасливим личком своєї найдорожчої донечки, і на душі в нього теплішало.

Слава теж була задоволена. Вона була гарною жінкою, висока, по-дівочому струнка. Чорнява, з довгим волоссям, красиво підібраним оригінальною шпилькою. Очі мала карі, веселі, із бісиками. Коли усміхалася, на щоках з'являлися великі ямочки.

По приїзді кожен узявся за роботу: Роман розкладав куплені продукти в холодильник, а речі — у шафи, хазяйнував; Слава всю свою увагу приділяла дівчинці. Соломійка раділа — вона повернулася додому, до своїх іграшок, і мама біля неї. Так, мама, бо дівчинка на мить забула про свою справжню маму, і чужу жінку спри-

йняла за рідну. Коли Слава розкладала дитячі речі в шафці, Соломійка покликала:

— Мамо!

У Слави болем озвалося серце, і вона зі слізами в очах підійшла до дитини. Та простягнула до неї свої рученята.

Жінка не знала, як реагувати на таке звертання, і відповіла, що її звуть Слава. Дівчинка повторила:

— Мама Слава.

Жінка роздягнула дитину і віднесла у ванну. Напустила піни у воду, накидала іграшки. Мила Соломію мілом, ніжно терла губкою спинку, ніжки, мила біляве волоссячко. Дівчинка сміялася, Слава — також. Раптом вона спиною відчула погляд. Роман стояв у дверях і милювався своєю донею.

Нарешті мала втомилася грatisя у воді і простягнула руки до Слави. Не до тата, а до неї... Жінка з ніжністю загорнула дівчинку у великий рушник і понесла в дитячу. Змастила дитяче тільце кремом, притрусила присипкою, одягла в гарну піжаму і вклала спати, поцілувавши в щічку. Соломія також її поцілувала, лягla і одразу ж заснула. Спала спокійним дитячим сном — тато і мама вдома, поруч.

Роман чекав, поки Слава розкладала свої речі в кімнаті, помилася, переодяглася у домашній одяг і зйшла в їdalню.

Він накрив стіл і приготував легку вечерю: смачні гарячі канапки, овочевий салат, фрукти, відкоркував вино. На столі димили ароматичні свічки. Їхнє світло і запах створювали святкову атмосферу.

Роман налив вина в келихи, виголосив оптимістичний тост щодо гарного настрою і позитивної атмосфери в його домі. Також пообіцяв допомагати Славі у всьому:

— Я не хочу, щоб ти відчувала себе тут рабинею чи заручницею. Будь як у дома. У вихідні, якщо захочеш, будеш вільна, а як ні — відпочиватимемо разом.

Повечеряли і розійшлися по своїх кімнатах. Роман уперше за весь цей час вмостився на подружньому ліжку і заснув міцним сном. Думки про Оксану турбували його щораз рідше. Вирішив, що вороття до минулого немає.

Чоловік важко пережив зраду дружини, а тепер починає одужувати — криза минула. Усвідомлював: життя триває, треба радіти кожній його хвилині.

Прокинувся з радісними почуттями. Не хотів будити Славу і тихенько пішов у душову, а потім в їdalню. Який приємний видається ранок!

На столі побачив тарілку з апетитними хрусткими канапками, щойно підігрітими. Парувала запашна кава. В їdalні поралася Слава у красивому довгому халаті веселого бірюзового кольору.

Привітався майже ласково. Роману захотілося поцілувати її в щічку з ямочкою за такий несподіваний ранковий сюрприз.

"День має бути вдалим", — подумав він. Смачно поснідав, подякував, з гарним настроєм поїхав на роботу.

День у нього справді був сприятливий. Колектив працював, як злагоджений механізм: кожен робив свою роботу, отримували чудовий результат і, відповідно, гарний гонорар.

У Слави день також був спокійним і приємним. Уранці погодувала Соломійку смачним сніданком, красиво її одягла і вирушили разом на прогулянку. Дівчинка зосереджено будувала замки і ліпила пасочки в пісочниці, яку змайстрував її дбайливий тато. Слава із задоволенням її допомагала. Яке це щастя: ні про що проблемне не думати, радіти сонцю, небу, хмарам і бути поруч із такою красивою крихіткою, яка тебе зве мамою. Її захотілося бути справжньою мамою для цієї чудової дівчинки.

Пообідали, Слава почала вкладати дитину спати. Соломійка, втомлена грою в пісочниці, заснула вмить. Жінка сіла на підлогу і задивилась на неї. Як вона солодко спить, сопе своїм маленьким носиком, примостилиши рученьку під голівку.

"Hi! Оксана таки мала жорстоке серце і черству душу", — подумала Слава і пішла в їdalню.

Поки вишала нагода, вирішила приготувати смачну вечерю. Йі хотілось додогодити Романові і показати, яка вона вправна господиня. Зварила дуже смачний борщ, ну просто "зnamенитий". Стушкувала м'ясо і зварила спагеті. Приготування салату вирішила відкласти до вечері, щоб подати його свіжим.

Задоволено оглянула їdalню. Все охайнно прибрала, провітрила. Чогось бракує... Квітів! Але цьому можна зарадити — біля будинку ж квітник! Але він заріс бур'яном. Навесні тут були висаджені гарні квіти, але доглядати їх було нікому. Почала поратись, та багато не встигла — побігла до дитини.

Соломійка, сонечно усміхаючись, сиділа у своєму ліжечку, затиснувши в обіймах ляльку. Побачила Славу, радісно простягнула рученята:

— Мамо!

У жінки стрепенулося серце. Ця чужа дитина стала для неї найріднішою, і вона нікому не дозволить її скривдити, в ній прокинувся материнський інстинкт. Цілуvala дитячі рученята, маленьку шийку, біляве волоссячко. Дівчинка заходилася сміхом, а Слава продовжувала її ціluвати — у ніжки, у животик, у вушка. Тільце дівчинки зворушливо, по-дитячому пахло. Слава, щаслива і радісна, одягла дитину і вийшла з нею на подвір'я. Сонечно, школа, щоб дитина була в домі. Жінка поралась у квітнику, а Соломійка, майже як її тато, будувала замки і фортеці.

Так минув її перший трудовий день — швидко, щасливо і весело. Таких днів потім у Слави буде безліч. А зараз наблизався час першої вечері — спільноЯ вечеpі в колі нової сім'ї.

Роман приїхав, коли вже сутеніло. Ввійшов у дім, і вперше за довгий час відчув сімейний затишок у домі. У вітальні красувався букет квітів. Чоловік ще в подвір'ї помітив, що квітник дбайливо оброблений.

Назустріч батькові бігла Соломійка, а за нею — весела Слава.

Дитина гарно і чистенько вбрана, біляве волоссячко зав'язане в гарненький хвостик.

Слава в домашньому костюмі, з легким макіяжем, гарно зачесана і ледь напарфумлена, підказала дитині:

— Подай, Соломійко, татові капці. Татко так втомився, пожалій його і привітайся, поцілуй татка.

Роман, щасливий, підставив дитині свою щоку і взяв у неї свої капці. Він не чекав такої теплої зустрічі.

Дитина вхопила Славу за руку і говорить:

— Мамо, і ти цьомай татка.

Роман аж подих затамував від почутого, Слава теж, а дівчинка підштовхує свою "чужжу" маму до тата. Слава ніякovo поціluvala в щоку Романа і зашарілась. Він подивився їй у вічі. "Яка ж вона гарна!" — подумав із ніжністю.

Слава взяла дитину за ручку, сказала, що таткові треба поми-тись і переодягтись, а потім повечеряти.

Коли за декілька хвилин Роман спустився в їдалню, то зрозумів, що Слава — це та жінка, якої йому бракувало в житті.

На столі стояла смачна вечеря. У гарній супниці апетитно парував червоний український борщ. На тарелі — м'ясо із чорносливом і овочами, спагеті. Заздалегідь розкладено тарілки і прибори. Усе свідчило про те, що його чекали.

Сіли за стіл. Роман був зачудований цією сімейною ідилією.

Вечеря була смачною. Довго сиділи за столом, Роман розказував про свої виробничі справи. Слава слухала з цікавістю. Дівчинка сиділа поруч і бавилася лялькою.

Хто не знав усього, що відбулося в цьому домі, міг сказати: "Цаслива родина".

Після вечері пішли разом вкладати дитину спати. Спочатку її покупали, весело хлюпаючись утвою. Потім дорослі віднесли дівчинку в ліжечко. Нарешті мала, зацілована і залюблена, почала

засинати. Залишили в дитячій маленьке світло, спустились у вітальню на перший поверх. Посідали у кріслах і тільки зараз побачили, що вони мокрі від вечірньої хлюпанини. Роман зауважив, що Славина леген'єка блузочка прилипла до тіла, звабливо облягала її гарні груди.

У його душі спалахнув вогонь...

Слава, помітивши зміну в його настрої, десь на рівні підсвідомості відчула чоловічий потяг, бо її й саму хвилювало товариство молодого гарного мужчини. Не хотіла себе дурити, вона прагла цього чоловіка, але найбільше потребувала його щирого кохання. Тому сказала:

— Перепрошу, я втомилася, — і швидко вийшла.

Цієї ночі обоє спали неспокійно, їм снилося щось еротичне, і в снах вони були разом.

Уранці Романа чекав смачний сніданок, запашна кава і чарівна усмішка з двома ямочками на щічках. Щовечора він повертається з радістю додому, де його зустрічали дві щасливі пари очей, а також був накритий святковий стіл із смачною вечерею.

Усе відбувалося ніби так, як і тоді, коли Оксана ще жила уドома — сніданки і вечері, але не було напруження, незадоволення, озлоблення. Натомість панувала злагода і сміх.

Минув тиждень, настав перший спільній вихідний.

У суботу спали трошки довше, але коли Роман зйшов до їdalnї, то на столі, як завжди, вже стояв його сніданок і запашна кава.

Слава сиділа у кріслі, підібгавши ноги під себе. Роман підійшов, поцілував її в цічку і сів снідати. Дивився на жінку, яка сиділа поруч, і думав: "Мабуть, це було б щастя — мати Славу за дружину..." Відчував, що Оксані вже не буде місця ні в його серці, ні в його душі, ані в його житті. Вона сама все зруйнувала, від їхніх стосунків залишилася щілковита пустка, якби не маленьке янголятко — Соломійка. Але для Оксани, зрештою, навіть вона нічого не важить...

Поснідали, почали обдумувати плани на вихідні. Слава запропонувала:

— У суботу, мабуть, краще побуди вдома. Я хочу прибрати, приготувати обід. Може, погуляєш із Соломійкою сам? Після обіду можна поїхати в парк, на гойдалки...

— Гаразд. Я так скучив за дитиною!

У неділю вирішили поїхати в село до батьків. Роман бавився із Соломійкою, розповідав їй байки, вчив її вимовляти нові слова

— був щасливим татом. Проте хотілося бути ще й щасливим чоловіком...

Слава покликала обідати. На столі парувало, і відчувалося, що обід приготовлений з любов'ю. Це була правда, бо у Слави, крім друзів і далекої родини, нікого більше не було, і зараз вона усвідомила, яке щастя — мати сім'ю: чоловіка, дитину. Роман ще був їй чужим, Соломія — донька її подруги, але Слава відчувала, що вона їм так само потрібна, як вони її. За один тиждень вони стали її сім'єю... Роман помив руки дитині і собі. Сіли за стіл. Смакота! Слава не господиня, а справжній скарб.

Смачно пообідали. Пішли вкладати дитину спати. Дитя взяло їх обох за руки і так заснуло. Дорослі сіли на підлогу біля ліжечка — всі троє в одному нерозривному ланцюзі.

Потім потихенську вивільнили руки дитини, ніжно її прикрили. Роман бачив, з якою любов'ю і ласкою це робила Слава, і подумав: "Як так може бути — рідна мама все робила із роздратуванням, шарпаниною, не могла дочекатися, коли дитина засне. А ця чужа жінка має стільки витримки, ласки і ніжності!" Його охоплювало хвилювання, коли він дивився на неї.

Вихідні минули легко, по-сімейному затишно.

Наступного тижня на Романа, як завжди, чекав гарячий сніданок і красива жінка, яка дбала про нього і його доню. Чоловік щодня квапився після роботи додому, бо знов, що там завжди цирораді його бачити. Слава частенько по-дитячому бешкетувала з

дівчинкою на килимі. Він любив на них дивитись, від безпосередньої дитячої радості їому було тепло на душі.

Про Оксану ніхто не згадував вголос, хоча і Роман, і Слава думали про неї часто, але не хотіли затильмарювати затишної атмосфери, яка нарешті запанувала в цьому домі. Господиня і мама в особі Слави підтримувала лад у дома, а господар, як водиться, працював.

Наприкінці першого місяця Слава отримала свої перші зароблені гроші. Потім минув другий, третій місяці, півроку. Відсвяткували цю подію — півроку втрьох. Смачно повечеряли. Як звичайно, купали дитину і вкладали спати.

Знову зустрілись у вітальні. Роман розпалив камін, запалив свічки, відкоркував добре вино. Хвилювалися в передчутті чогось особливого...

Слава одягла гарний довгий халат жовтого кольору. Вона, чорнява, була така красива у ньому, що в Романа перехопило по духах. Сиділа у глибокому кріслі біля вогню, звично підібгавши під себе ноги.

Роман присунув ближче до вогню маленький столик з вином і келихами, вийшов. За мить повернувся з красиво зав'язаним пакетом.

— Славцю, це тобі, — сказав і зашарівся, як хлопчисько.

Жінка засміялась і почала розв'язувати пакет.

У ньому була чорна вечірня сукня, яка грава перламутровим світлом і мінилася різними кольорами. У пакунку була також коробочка. Слава відкрила її і вражено завмерла — на оксамиті красувався набір коштовностей: намисто з перлів, золотий перстень з перлиною і золоті кульчики з білосніжними перлинками.

— Я прошу тебе прийняти мій дарунок. Приміряй це. Я виїду з кімнати і не буду тобі заважати.

Слава, як кожна жінка, зраділа цьому щедрому дарунку. Зразділа не тільки тому, що він був справді коштовним, а й тому, що це

був дарунок від чоловіка, якого вона покохала, хоча їй боялася сама собі в цьому зізнатись.

Вона одягнула сукню, кульчики і перстень. Славі захотілося, щоб красиве намисто одягнув її Роман, щоб все було як у кіно — танці, поцілунки, кохання...

Роман увійшов у кімнату з квітами в руках. Наблизився до неї, хвилюючись, одягнув на шию намисто, обійняв її ніжно і палко поцілував у губи. Вони цілувались, похитуючись у такт музики, яка звучала в кімнаті. Це був солодкий цілунок двох щасливих і закоханих людей. Вони пили вино і знову цілувались. У каміні згасав вогонь.

Настав пізній вечір, вони піднялися нагору. Слава вбрала чорну мереживну нічну сорочку — довгу, на тоненьких бретельках, напівпрозору, елегантну і спокусливо-еротичну. Роман підійшов до неї і, щоб не розбудити дитину, мовчки обняв Славу за талію, поцілував і повів за собою. Він шепотів їй ніжні слова, але коли вони вдвох опинились у їого спальні, Славі на мить здалося, що між ними промайнула тінь Оксани. Але Роман цього не помітив. Ставши перед Славою на коліна, ніжно промовив:

— Славо, я тебе кохаю і нікому не віддам. Будь моєю дружиною. Наступного тижня я отримаю документи про розлучення і позбавлення Оксани материнських прав. Я думаю, що це справедливо — за півроку вона не поцікавилася дитиною.

Роман не дав Славі вимовити її слова — встав і затулив її вуста своїм поцілунком. Вона йому відповіла пристрасно і палко, тремтячи всім тілом.

Чоловік узяв жінку на руки, і, хвилюючись, поклав на ліжко. Слава не уявляла, що пестощі мужчини можуть бути такими ніжними і солодкими, навіть божевільно-сороміцькими. Він спрагло цілував її тіло, насолоджуючись та даруючи неземне блаженство коханій жінці. Заснули разом.

Пізно вночі заплакала Соломійка, встала і не змогла знайти маму на її ліжку. Босими ноженятами придибала до тата і мами, залізла до них у ліжко. Так вони й спали втірох, наче справжня щаслива сім'я.

Ранок почався, як завжди, зі смачного сніданку і запашної кави для тата.

Слава була жайворонком і свою водночас — рано прокидалася і пізно лягала спати.

Роман зранку ніжно поцілував її і попросив відповісти на його пропозицію.

— Так, — відповіла Слава і щасливо засміялась.

Наступного дня Роман приніс додому документи, на які чекав кілька місяців. Хвилюючись, показав їх Славі. Вона була спокійною і врівноваженою, провини перед Оксаною не відчувала. Оксана демонструвала феномен байдужості. А за ці півроку її дитина не раз хворіла — то ангіна, то животик, то безліч маленьких дитячих проблем. Діти ростуть із хворобами, і добре, якщо поруч є дбайлива мама. Такою терплячою і рідною мамою стала Слава. Тепер вона цієї дитини не віддасть нікому.

Через кілька днів Роман і Слава подали заяву на одружження. Святкувати вирішили у тісному родинному колі — батьки, дружка і дружба з сім'ями.

Два місяці минули в коханні, злагоді, гармонії і ніжності.

Була весна, усе буяло цвітом і зеленню. У день одружження всі зранку зібралися в домі Романа.

Перед тим, як їхати у РАГС, зробили невеличку гостину. Соломійку одягнули, як лялечку. Гарнішої дівчинки годі було й шукати.

Слава в красивому світло-кремовому костюмі була чарівна — елегантна і струнка. Батьки Романа були щасливі, їм імпонувала синова наречена.

Після урочистої її офіційної церемонії поїхали додому. У вітальні поставили великий стіл, прикрашений квітами. Вищукані закуски напередодні приготувала Слава.

Соломійка бігала щаслива — мама і тато, такі красиві, кружляють у ритмі весільної польки танцюють і сміються, дідусь із бабусею сидять поруч усміхнені також. Дружка і дружба. Всім весело і гарно.

Та враз прочинилися вхідні двері і... запала тиша. У будинок увійшла Оксана і втягнула за собою величезну валізу. Вражена спинилася.

Оговтавшись, простягнула до Соломійки руки:

— Дитино моя, іди до мене!

Соломійка від несподіванки, що її кличе чужа тітка, кинулася до Слави із вигуком:

— Мамусю!

Слава обняла дитину, взяла її на руки. Соломійка обхопила Славу за шию і міцно пригорнулася. Оксана крикнула голосно:

— Як ти могла! Ти вкрадла в мене мою дитину!

Роман раптом засміявся так дзвінко і радісно, що всі погляди присутні спрямували на нього. Який у нього красивий сміх!

— Оксано, запрошу тебе на наше зі Славою весілля. Ти трохи спізнилась, бо, якби приїхала півроку тому, я від злості і образи міг би тебе навіть вдарити, хоча це суперечить моїм правилам. Але тоді я ще прийняв би тебе і пробачив, ніколи тобі нічим би не дорікнув. А сьогодні я тобі дякую за те, що ти пішла і вказала мені дорогу до справжнього щастя. Тепер я маю все: батьків, кохану дружину, найкращу у світі дитину, скоро матиму ще одне дитя, бо моя дружина вагітна. Я все зроблю для того, щоб мої найрідніші були щасливі. А тепер, як привітний господар, я питано, чи ти залишишся в моєму домі в кімнаті для гостей? Нагорі в моїй кімнаті для тебе місця немає. Якщо ні, то я викликаю таксі і ти ідеш у

готель. Що скажеш?

Запала тиша, усі дивилися на Оксану, але нікому не було її жаль. Вона не змогла гідно вчинити ані півроку тому, ані зараз. У неї не вистачило сміливості і тактовності пояснити близьким людям, що її спіткала біда, заморське життя не склалося.

Роман додав:

— Ми з тобою вже офіційно розлучені, тебе позбавили материнських прав. Моя дружина вдочерила Соломійку, дитина її належить за законом. То як ти вирішуєш із ночівлею?

— Я поїду в готель, викликай таксі.

Усі полегшено зітхнули.

Свято тривало!

Сімейна маслинича

*Питання є не зовсім риторичне:
Чи можна все життя когось кохать?
Без сумніву, бува кохання вічне —
Це ланцюжок із багатьох кохань.*

Правду кажуть, що в чужій сім'ї і чорт ногу зломить, та ніхто ніколи не з'ясує, де ж правда. Бо правда в кожного своя, але вона завжди є посередині. Так було і в цій родині.

Сусіди були нашими найближчими друзями. Близьчими вже бути не можна, бо жили ми понад десять років у багатоповерхівці, двері наших помешкань були поряд. Хто жив у таких квартирах, знає, що стінка між сусідніми квартирами — як із картошкою. Ти мимоволі чуєш, коли хтось із сусідів прийшов додому, з яким настроєм.

Чуєш запах у загальному коридорі і знаєш, що їли твої сусіди, за тональністю та силою голосу вгадуєш, чи пили і скільки. Але що найнеприємніше — у тісному сусістві навіть чуєш, коли і як інтенсивно за стіною скриплять ліжка, а потім — голосне сусідське хропіння. Уздовж суміжних із сусідами стін ми з чоловіком поставили меблі і, де можливо, повісили килими, але відгородити себе повністю від чужого інтимного життя не змогли.

За роки такого сусіства ми знали про сусідів усе, а вони все знали про нас.

Це була гарна молода пара. Зовнішність моєї сусідки-подруги була підтвердженнем приказки: "Красива жінка — рай для очей, пекло — для душі, для кишені — чистилище." Звали її Світлана. Ім'я відповідало її зовнішності — була світловолоса нефарбована блондинка з гарними світло-зеленими очима. Завжди

усміхнена, тому біля очей ще змолоду мала павутинку тоненьких зморщечок. Усмішка була теплою, дружньою. Коли я побачила сусідку вперше, то зразу зрозуміла, що ми потоваришуємо. Так і сталося, ми майже кожного вечора зустрічались чи в мене, чи в неї. Сиділи в жіночому товаристві й обговорювали все, що траплялося в наших сім'ях, що відбувалося на роботі: хто одружився, хто розлучився, хто кого зрадив і з ким, де і скільки разів. Трохи пліткували, нам було добре і тепло вдвох, бо це було беззлобне обговорення жіночих проблем, пристрастей і смішних випадків.

Вона щовечора прибігала до мене з незмінною фразою:

— Ale ж ти і гаєш час! Я маю тобі таке розказати — ти вмреш від сміху! — і далі Світлана оповідала про ту чи іншу співробітницю, співробітника. Я вже знала їх усіх на імена.

Сьогоднішнє оповідання мене дуже розсмішило. Світлана працювала в молодому колективі, де завжди відбуваються якісь інтриги, сварки, залишання і романи між колегами по роботі. У них у колективі був донжуан, який полюбляв розбивати жіночі серця, але, на мій погляд, він був добрячим волоцького. Розповідь Світлани ще раз підтвердила мою думку про нього. Зараз він залишився до молодаї співробітниці. Мав машину і вирішив відвезти її до лісу "на суніці".

Від їхали недалеко від міста, машину поставили на галявині, трохи, для годиться, побродили між дерев та й сіли в машину, де вирішили продовжити бесіду про ліс і чудовий пейзаж. Розмова переривалась поцілунками, зітханнями, і було трохи незручно віддаватись у полон кохання в невеличкому салоні "Жигулів". Для цього їм би "Мерседес", але хіба купиш його на свої інженерські грошенята? Тут грошей не вистачає, щоб коханку в "Мотель" завести, не те, що у пристойний готель. Так вовтузившись і прибраючи зручинішу позу, вони не зауважили, як до машини підійшов міліцейський патруль і нахабно постукав у вікно.

Від сорому і несподіванки було вже не до кохання: хоча б уникнути неприємностей на роботі і, головне, — щоб до дружини не дійшло.

Патрулі виявилися "добрими хлопцями" — витрусили зі всіх кишень усе, що було (добре, що вчора половину авансу віддав дружині), і відпустили.

Після такої "веселої" здібанки і невдалого кохання поїхали на роботу, бо до кінця робочого дня було ще далеко.

Хлопці на роботі знали, куди і з ким поїхав їхній колега-ловелас. Жінка також розповіла своїм подругам про "успішну" любовну зустріч.

Її відплюювали кавою з коньяком. Новина про смішну пригоду швиденько облетіла колектив. Але брехливий донжуан гордо розповідав своїм колегам, як усе відбувалось. Як павич, він розпускав пір'я на хвості і бажане видавав за явне: як було гарно кохатись, яка вона чудова жінка, але й пари з вуст не пустив про те, що до кохання не дійшло і що лишився тепер без копіїки. Хлопці узяли його на клини. Весь колектив мав з чого потікатися ще кілька днів.

Я так голосно сміялася, що до нас прийшов чоловік подруги Сергій, дізнатися, що за галас.

Світлана і Сергій були такою парою, про яку говорили, що вони створені одне для одного. Він — високий шатен, волосся хвилясте, карі очі. Коли вони йшли разом, на них не можна було не дивитись. Може, ці сторонні погляди і наврочили — не було в них дітей, і жили вони одне для одного. Немає до кого вночі вставати, міняти пelenки, годувати, купати, лікувати...

Мати таких сусідів — одне задоволення, не раз вони нам дітей із садка забирали, а потім зі школи з групи продовженого дня, годували, допомагали відімкнути двері. У народі є приказка: добрий сусід близччий за рідного брата. Так воно і є: чи біда яксь, чи радість — усе разом.

Зараз перед нами постала велика проблема — маємо помирити їх або допомогти якось розібратися в їхній проблемі. Але як визначити і сказати, хто правий, а хто ні? А стався найбанальніший випадок, який трапляється хоча б один раз у кожній сім'ї.

...Світлана довго лікувалась і витратила силенну купу грошей на лікарів, але завагітніти не могла. І ось купив Сергій для дружини путівку в санаторій для лікування, та не на один зайдз, а на три, щоб полікувалась і відпочила на морі. Проводи на курорт зробили пишні.

Коли Світлана від їїжджала, на вулиці була весна, але після її від їзду задошило і надовго затягнуло небо хмарами.

Настрою в мене не було. Добре, коли друзі поруч, навіть погана погода не псує настрій. Тепер немає до кого піти, попліткувати. Сумно.

Сергій також кудись зник, рано йшов на роботу, пізно повертається. Напевно, заробляє гроші для своєї красуні-дружини. Любила Світлана нові вбрання до нестяями. Не купить протягом тижня якусь обновку — сумує. Нудьга — це єдина річ, яка втомлює і вбиває жінку. А Сергій не хотів бачити суму в очах дружини і завжди радів з її покупок.

Перший місяць без подруги тягнувся довго, потім час пішов трохи швидше.

І от наприкінці другого місяця я так зраділа — приїхала сусідка. Нарешті! За стіною я чула жіночий сміх, правда, трохи приглушенний. Вечір, напевно, Світлана стомлена з дороги, тому її не зайшла. Нічого, вранці побачимось. Добре, що завтра субота і на роботу не треба йти. Лягла я спати у пречудовому настрої. Без друзів жити сумно, як добре, коли вони є! Зранку мене заполонили сімейні клопоти, їх не перелічити. Але спочатку побіжу по свіженський хліб, поки всі домашні сплять.

Я зібралась швиденько і тихо вийшла в загальний коридор. Від несподіванки втратила дар мови: зустрічаю Сергія, з яким із две-

рей виходить наша спільна знайома. Розлучена жінка, яка має маленького сина. Сергій аж змінився на обличчі, а вона — ні, гордою павою виходить, вітається і йде до ліфта. Я боялась, що від нашого важкого мовчання зупиниться ліфт. Але доїхали.

Купила хліб, але готувати суботні смакоти для своєї сім'ї мені враз розхотілось. Півдня думала: говорити чоловікові про побачене чи ні. Але все вирішилося дуже просто: Сергій сам прийшов до нас і розказав моєму чоловікові про все, попросив тримати його таємницю. Важко, дуже важко мовчати про таке і не поділитися із крашою подругою, бо це розіб'є її серце, а потім і сім'ю. Ніколи не розкажу! Буду мовчати.

Спливнув рікою час, настав день приїзду Світлани. Переступила поріг не просто гарна жінка, а мрія кожного мужчина. Загоріла, посвіжіла, очі переливаються зеленим вогнем. У нас вдома зробили святкову вечерю. Я вже давно не дивувала своїх найрідніших такими делікатесами та шедеврами кулінарного мистецтва. Дивитися Світлані в очі я не могла, все бігала по кухні, метушася, і вона не помітила моєї прихованої ніяковості. Слава Богу!

Немає таких сімей, де все життя тривали б тільки кришталево-чисті і чесні стосунки і не було б таких прикрайних випадків. Життя ввійшло у звичне русло — усі на роботі. Бачимось тільки у вихідні та разі потреби увечері в будні.

Результатів лікування, на жаль, ще не було. Минула друга половина літа, настала осінь. І ось перед Новим роком приходить до сусідів великий рекомендований лист. Їх не було вдома, тому листоноша залишила його мені. Конверт великий, мабуть, якісь папери. Зворотна адреса — Крим. Напевно, Світлана мала нових друзів у Криму. Шкода, що не написали від кого, бо мене вже розбирала жіноча цікавість.

Рипнули вхідні двері — повернувся з роботи мій чоловік, з ним прийшли й наші сусіди.

— Привіт, — кажу. — Танцюйте, вам великий лист.

Сусіди здивувались: від кого б це? Узяли ножиці, розрізали. У конверті — великі світлини, а на них — моя сусідка на морі в қупальнику, обнімається і щлується з гарним молодим мужчиною.

На іншій світлині той мужчина вже у білому халаті, і Світлана в нього на прийомі — чоловік був лікарем у санаторії. У нас всіх відняло мову. Світлану наче громом ударило. Сергій вийшов, не пустивши її пари з вуст. Мій чоловік також мовчки пішов до кімнати. Ми з подругою залишились у кухні. Світлана — в плач, я також. Жіноча солідарність! Мені враз пригадалася Сергієва інтрижка. Та сказати про це сусідці не можу — не хочу підливати масла у вогонь.

Світлана пригадала, що в санаторії було святкування дня Нептуна на пляжі, вона лікаря вітала після якогось конкурсу. А світлини в кабінеті робили для стенду про санаторій. Єдине, чого вона не змогла зразу пояснити ні собі, ні мені, — хто б міг надіслати їй ці фото і навіщо. Потім, правда, згадала, що був у санаторії старший лікар, який домагався її прихильності, а вона йому відмовила. І він таким чином помстився їй. Знайшов адресу і зробив їй такий новорічний подарунок... Про це Світлана розповіла мені, але як зрозуміє цю ситуацію Сергій? Світлана поплакала, позітхала, але додому все-таки йти треба.

Ми з чоловіком усе прислухалися, чи не буде за стіною "громів і блискавок". Не роздягалися до півночі, не знали, як реагувати на все, що сталося. Але, Слава Богу, за стіною було тихо. Коли люди ревнують одне одне, то кохання часто стає ще міцнішим.

Світлана зуміла довести своєму чоловікові, який прикрай випадок трапився з ним, вона уміло розв'язала цей заплутаний вузол.

Сергій, маючи свою таємницю від Світлани, вирішив не торкатися теми санаторію, світлини порвав і викинув. Після ревнощів у сім'ї наших сусідів настав медовий місяць. Новий рік зустрічали разом, усі були веселі і радісні.

На день Валентина сусіди зробили святкову вечерю і запросили нас до себе. Вони були щасливі. Стіл був просто розкішний, закуски — царські. Не було на столі тільки міцних алкогольних напоїв: Сергій урочисто сповістив нам, що Світлана вагітна, і що ми будемо хресними батьками їхньої дитини.

Правду говорять: щоб вийти з якоєсь критичної ситуації, треба, щоб кожен прогорнув книгу свого життя, зробив іспит своїй совісті, заспокоївся, почав життя з чистої сторінки. Наше щастя залежить від того, як ми сприймаємо і трактуємо події нашого життя, а не від природи самих подій.

...Через вісім місяців у наших друзів народилися двійнята — донечка і син. Щастю молодих батьків не було краю.

*Мудрі жінки
адо Задача з багатьма
невідомими*

*Ревнощів муки
можуть знищити душу.
Як кохання покличе,
що я діяти мушу?
Мудра жінка сказала:
—Не нервуй надаремне,
те, чого я не знаю,
не існує для мене.*

Ранок був чудовий. Після двотижневого безперервного дощу нарешті на небі засяяло сонце. Воно ще боролося з хмарами, але світло завжди перемагає темряву. Отже, сонце впевнено прозирає з-за важких темних хмар, і нарешті засвітило так, як може світити тільки в червні — яскраво і сліпучо.

У Марії аж в очах замерхтіло від нього та різnobарв'я квітів на її подвір'ї. Вона задоволено сіла на поріг свого гарного одноповерхового будинку, безжурно підставила обличчя під ласкаві промені.

Як приємно так сидіти! Заплющити очі, мріяти і згадувати щось гарне, нікуди не поспішати. У Марії був чудовий настрій. Учора ввечері приїхав її коханий чоловік. Приїхав утомлений, змерзлий.

Вона так довго його чекала! Зігріла своєю любов'ю та ніжно приголубила, як колись — у далекі молоді роки. Зараз, сповнена задоволення, має право поніжитися на сонечку та розслабитися.

У день приїзду чоловіка Марія завжди брала на роботі вихідний і була весь день у солодкому полоні сім'ї. Гарно! От перебувати б у такому полоні вічно!

Учора падав рясний дощ, і поки Микола прибіг із машини в дім — змок до нитки. Свої речі в дім не вніс. Отже, тепер Марія пововіл пішла до машини за сумкою. Сіла на поріг і почала перебирати одяг чоловіка.

Вона любила ті дні, коли Микола приїздив із далекого рейсу. Працював на великому траул-фургоні, рефрижераторі. Возив на ньому за кордон та по всій Україні вантажі. Роботою був задоволений, ніколи на неї не нарікав, хоч би який утомлений не приїздив. Заробітки в чоловіка були непогані, сім'я була за-безпеченюю. Мали гарну донечку Яринку — дитя кохання. Наступного року вона закінчувала школу, і батьки мріяли, що буде доњка лікарем — це престижно, гарно оплачується, завжди при роботі. Дочка була однією з кращих учениць у школі — гордістю мами і тата.

Марія почувалася щасливою жінкою. Вона ніколи не аналізувала своє щастя. Це все одно, що подрібнити гарного метелика для того, щоб краще бачити його красу.

Хороший чоловік, прекрасна дитина, дім, робота, душевна подруга, міцне здоров'я в усіх рідних. Усі основні складові щастя людини! (Ну що тут скажеш?)

Марія ніколи не сварилася з чоловіком. По-перше, він не давав їй приводів для цього. По-друге, його майже ніколи не було вдома. Тиждень відпочивав від рейсу вдома, потім — два-три тижні в рейсі. Так Микола працював десятки років.

На роботі його цінували. Він був потрібним працівником для своєї автобази. Усі водії обов'язково їздили в рейси з напарником, а Микола відмовлявся. Для автобази — це значна економія фонду заробітної плати. Йому також вигідно — більший розмір премії, аніж в інших водіїв.

Адміністрація автобази завжди ставила Миколу за приклад іншим: і порядний, і відповідальний працівник, і не п'є. Одне слово, позитив у всьому. Його світлина незмінно була на дощі пошани

передовиків підприємства, яка залишилася ще з радянських часів. Раз на рік профком просив Миколу принести нову світлину, щоб замінити стару, яка вигоріла від сонця і поблякла від дощів.

Микола був показним чоловіком — високий, чорнявий, кароокий, з ямочкою на підборідді. До того ж мав гарну спортивну фігуру. Ну просто красень з української народної пісні! Був працьовитим, підтримував свою фізичну форму не у спортивному залі чи на баскетбольному майданчику. За той тиждень, що був у дома, старанно переробляв усю чоловічу роботу. Та й жіночої роботи не цурався — хотів, щоб біля хати і в домі все було ошатно, по-господарськи, щоб найрідніші люди не відчували відсутності голови сім'ї. Марія була горда за свого чоловіка і пишалась ним: і як господарем, і як людиною.

Сім'я мала власний будинок, збудований давно, і господарство вимагало постійної дбайливої чоловічої руки та пильного жіночого ока. Микола приїздив із рейсу додому, а його вже чекав цілий перелік робіт. І тепер за тиждень він надолужував пропущене за півмісяця. Після приїзду чоловіка Марія не говорила, а приємно квоктала, як та курка, від якої тільки що пішов півень. Так тривало тиждень — до Миколиного від’їзду.

Доросла дочка трохи підсміювалась із мами, що та мало яйце не знese біля тата — так уже қрутиться і догоджає їому. Смішно дивитись, ніби тиждень тому побралися.

Марія була гарною парою для Миколи. Висока, струнка, інтелігентне лице з тонкими рисами, акуратним невеличким носиком, гарними і апетитними губами. Русяве волосся і глибокі голубі очі. Така собі українська лялька Барбі. Була чудовою господинею — усю домашню роботу порала із задоволенням. Своя ноша не важка, і Марія з радістю несла на собі тягар домашніх клопотів майже весь час одна. Любила так порядкувати у своєму господарстві, щоб на час приїзду чоловіка з рейсу в неї все було готове: для відновлення сил чоловіка — смачний обід, для душі — комфорт у домі, справжня мистецька краса на квітнику та в городі.

А найголовніше для його серця — палка любов жінки, яка скучила за чоловічими обіймами. Ці ночі, ранки і дні для Марії були казковими. Вона так вірно чекала Миколу і так палко його кохала, що її подруга Роксолана — душпастир та радник у всіх питаннях — жартувала і говорила: "Це навіть нездорохо і несучасно — бути такою вірною, відданою і закоханою стільки років." Але це були тільки дружні жарти. Вона прирівнювала Марію до дружини моряка, яка постійно чекає свого чоловіка з плавання.

Ніхто не чув, щоб моряки розлучалися зі своїми дружинами. Вони їх так рідко бачать, що за короткий час перебування на березі не помічають недоліків своїх дружин. Жінки так само бувають сліпі від кохання до своїх чоловіків. Кохання з розлуками і зустрічами завжди міцніше. Зустрічі додають жару в полум'я кохання, воно розгоряється з новою силою, обпалюючи жарким вогнем серця і душі.

Після довгої розлуки і палкої зустрічі — радісний ранок. Закохана Марія сидить на порозі, перебирає речі чоловіка — що прати, що підшити, що відкласти до наступного рейсу.

На подвір'ї сонечно, добре видно кожну плямку на одязі. Господиня поспішає, бо випрати треба сьогодні. Не дай Боже, знову задощити, то як тоді посушити куртки та светри.

Прання назбиралося багато — щіла купа. Марія уважно переглядає кишені штанів чоловіка — щоб під час прання не випрати з грошима чи чимось важливим. У кишені чистих, випрасуваних на канти штанів лежить якийсь папірець.

Марія хотіла викинути його, а потім взяла цікавість. Дивно: квитанція з хімчистки. Незнайома адреса в Ужгороді. Чоловік там чистив одяг. Незрозуміло... Прізвище її чоловіка, а адреса чужа. "Що він з тими штанами робив, щоб аж в Ужгороді, в далекому чужому місті, віддати їх у чистку?" — думка засіла в її голові. "Спитаю, коли прокинеться", — думала господиня. Поклала квитанцію в кишеню халата. Штани — до чистих речей.

Переглядає одяг далі. Підготовку до прання вона завжди робила у ванній кімнаті, де стояла пральна машина. Там місця не так багато, як на порозі, не все уважно роздивицяся. Вона ніколи так ретельно не переглядала речі чоловіка, раніше не один раз прала щось із документами чи грошима в кишенях. Сьогодні вона випадково робила це тут, на сонечку. Хотіла поєднати приємне з корисним.

Але зараз, після дивної знахідки, щось її штовхнуло оглянути уважніше кожну річ чоловіка. І вона знову стала переглядати сорочки, майки, футболки та білизну, які відкладала до прання.

Бачить — сорочка зашита під пахвою по шву. Кольорова картина сорочка зашита білими нитками. Марія не могла зашити кольорову сорочку, не підібравши відповідного кольору нитки. Микола взагалі не любив щось зашивати. Якщо якась річ рвалася, то він викидав її до сміття або брав на ганчірки до своєї машини.

Марія дивилася на чуже шиття. В її душі заворушилася холодна змія ревнощів. Хотіла заспокойтись, але та зміюка залягла холодним клубком, не хотіла зрушити з місця та потихеньку випускала краплини отрути.

У теплій закоханій душі звити гадюче кубло ревнощів легко, а зруйнувати його, знешкодити отруті важко, майже неможливо. Приспана ревність, зігріта любов'ю, час від часу проходиться. Для порушення її нестійкого спокою потрібно зовсім мало: один погляд можливого суперника чи потиск руки — і змія знову вражає зболену душу і закохане серце. Ревнощі не дають ні спати, ні їсти, ні жити. Смертельна боротьба — кохання, зрада, ревнощі.

Марія себе не впізнавала. Вона ніколи раніше такого не робила — стала нюхати сорочки, майки чоловіка. Розглядала його білизну. Сама до себе сказала, що вже від недолюбу в неї, напевно, "їде дах", але її далі оглядала речі. Щось її сьогодні не подобалось у них. Але окрім квитанції та чужого неакуратного шиття, нічого не знайшла. "Квитанцію не віддам і нічого не спитаю, потім

подумаю, яке провести розслідування ", — підвела сама для себе підсумок Марія.

Уже без ранкового сонячного настрою пішла прати та займатись іншими жіночими справами по господарству. Кинула близну до пральної машини. Пішла до кухні, хотіла побавити чоловіка смачнецьким. Марія — моторна господиня, швидка, у руках все "горить". Приготувала смачний сніданок і пішла в спальню будити чоловіка. "Хай з'єсть тепленьке, а потім ще поніжиться в чистень-кому сімейному ліжку. Може, і я ще приляжу до нього ", — думала вона. На такому ліжку спати — одне задоволення. Постіль — хоч на виставку давай. Марія любила гарну постільну близну. У неї зі смаком підібрано все: подушечки, покривала, штори. Добру господиню видно в усьому.

Увійшла до кімнати. Лежить її Микола, спить спокійно, як дитина. Згорнувся клубочком — велике красиве дитя. Вона з любов'ю дивилася на сильне, загоріле і гарне тіло її коханого, її чоловіка. Зняла халат. Прилягла біля Миколи, притулилася до його спини. Раптом — що це? На спині чоловіка біля плеча помітно слід від міцного цілунку! Такий жовтуватий, поставлений кілька тижнів тому, ось-ось має зникнути. Від такої несподіванки Марія майже перестала дихати. Її розхотілося гладити його по красивій спині, будити до смачного сніданку. І те хтіве бажання, яке в неї виникло, коли вона ввійшла до кімнати, вмить зникло. Знову відчула шипіння холодної змії, яка боляче ворушилась і витискала з її тіла все тепло. Холод підступав до серця, боляче стискав горло.

Марія боялась, що скрикне, що її забракне повітря. Вона встала з ліжка, одягнула свій халат і тихенько вийшла з кімнати. "Підігрію сніданок, коли Микола прокинеться", — промайнуло в неї в голові. Але наступної миті для неї вже не існувало ні прання, ні тих баняків із старанно приготованими стравами. Голова була, наче важкій дзвін, у ній гуло: "Зрада! Зрада! Зрада!" Перед очима був

тільки папірець із чужою адресою і прізвищем чоловіка, неакуратне шитво на сорочці та цей паскудний синяк на плечі її чоловіка від поділунку чужої жінки.

Марія вийшла на поріг. Дивно, що годину тому сонце було таке рідне, тепле, зігрівало її серце і душу, усе навколо. Зараз воно нервувало Марію. І чи від цього яскравого світла, чи від чогось іншого в ній з очей потекли рясні слози. Вона плакала майже беззвучно. Не мала ще реальних підтверджень своїм припущенням про зраду чоловіка. Були лише підоози, які піdstупили так раптово і несподівано, як печериці в міському парку. Там ходять тисячі людей, місять землю і траву своїми брудними чоботиськами, а ніжні білі шапочки грибів вилазять із землі, ранятъ її шкіру, і немає їм ніяких перешкод. Так і її думки-підоози стали руйнувати душу.

Вона не знала, що діяти. За якусь годину над нею нависли хмари розпачу. Для неї зрада була такою несподіваною! Марія на вітъ боялася подумати, що буде, коли підоози підтвердяться. Вона знала, що так буває в житті, але тільки не з нею! Вона така вірна ѹому, віддана! Та, врешті-решт, вона — красуня. Хіба таких зраджують? Виходить, що так!

Марія походила по подвір'ю, поплакала. Але вирішила взяти себе в руки. Вона — сильна жінка! Поки що нічого ѹому не скаже, приховає перед ним свій душевний біль! У неї є з ким порадитись — її душпастир Роксолана. До речі, їх з Миколою Роксолано сьогодні запросила на вечерю.

День був дуже напружений і неприємний. За своє подружнє життя Марія не пам'ятала такого дня. Виникали такі відчуття, як і тоді, коли вмирав хтось із родини. Тільки тоді помирали люди, а тут вмирає твоя душа, твоє кохання. Своє болить більше...

А ревнощі так боляче ранятъ душу, що хоч вовком вий!

Марія ледь дочекалася зустрічі з подругою.

Протягом дня Микола зауважив, що із дружиною щось негаразд. Але Марія сказала, що в неї болить голова, і він більше не

турбував її запитаннями. Лагодив щось у машині та порався біля дому. За три тижні набирається достатньо роботи для одруженого чоловіка, а надто для такого господаря, як Микола.

Вечеря в подруги була Марії не в радість. Вона не вміла бути фальшивою, і мусила грati роль закоханої і безтурботної жінки, в якої в сім'ї панує гармонія.

Роксолані треба було тільки заглянути в очі подруги, щоб збегнути — щось у Марії негаразд. Подруги подивились одна на одну по-змовницькому і пішли на кухню, чоловіки залишилися в кімнаті, розмовляли про щось своє. Товарищували сім'ями довгі роки, тож мали про що поговорити, чим поділитись.

Жінки ведуть свою нараду в кухні, пильнуючи, щоб ніхто не почув. Після розповіді Марії мудрий душпастир Роксолана втратила дар мови. Подумала трохи, потім порадила: "Тиждень перебудеш у злагоді і коханні, потім спокійно вирядиш Миколу в наступний рейс". Подруги вирішили через тиждень узяти відгули на роботі, добре, що працювали разом. Чоловікові Роксолани скажуть, що їдуть у відрядження в район, а самі пойдуть в Ужгород на декілька днів. Адресу мають, тож простежать, хто там живе. Потім вирішать, що робити далі. На цьому припинили нараду і пішли до чоловіків.

Тиждень минув швидко. За роботою і коханням Марія і не зауважила, як злетіли дні. Може, від того, що її мучило почуття шалених ревнощів до чоловіка або від того, що вони мало часу бували разом, у неї прокинулася така жага до кохання, що Марія геть зморила чоловіка своїми нестимними пестощами.

Вона була темпераментною і раніше, але зараз на Марію напав божевільний шал кохання, змішаний з отрутою ревнощів.

Ця складна суміш кохання, ревнощів, образи, злості, страху втратити свого єдиного і коханого викликала в неї постійне бажання володіти ним, його тілом, душою.

Але як помиляються жінки! Можна володіти тілом, плоттю

мужчини, кохатись із ним до нестягами і потемніння в очах, думати, що маєш все, але не мати нічого. Бо в цей час його серце і душа може належати іншій.

Микола не міг зрозуміти причини такої бурі пристрасті в його давно спокійній сімейній гавані. Він відповідав на пестощі дружини і був неперевершеним коханцем. Але Марія змінилась. Вона не тільки кохалася з ним, але й уважно спостерігала за реакцією Миколи. Раніше вона любилася із заплющеними очима. Тепер Марія пестила чоловіка з такими тонкощами, ніби півжиття вчилася у школі куртизанок, а другу його половину провела в будинку розпusti.

Вона дивилась, як Микола кожного разу вмирав від задоволення і її пестощів, та воскресав зразу ж після першої її спроби розбурхати його чоловіче єство. Вона мала на меті за цей тиждень залюбити чоловіка так, щоб увесь наступний місяць він уже не хотів жіночих любоців, навіть дивитися не міг на жінок.

Минув тиждень любовного шалу. Микола не розумів, що трапилось із його дружиною, такою ж темпераментною, як і раніше, але колись трохи стриманішою. Зараз у душі Марії вирував вулкан почуттів. За роки майже двадцятирічного подружнього життя він не пам'ятав такого божевільного тижня кохання і єдності. Він нічого не встиг зробити вдома, бо був фізично виснажений бурхливими ночами.

Удень Марія годувала Миколу дуже смачними, вишукано приготованими і поживними стравами, а вночі всі калорії, нагромаджені за день, чоловік спалював у багатті кохання. Це кохання живило і змію ревнощів...

Микола поїхав у рейс.

Подруги, як і вирішили, через тиждень зібрали необхідні речі, сіли в потяг. Ніч — і вони в Ужгороді. Закарпаття зустріло їх теплою погідною дниною. Жінки поселились у готелі, відпочили з дороги і вирушили на пошуки.

Будинок, який щукали, був майже в центрі міста на тихій невеликій вуличці з гарними приватними будинками. Усюди країві квітники, акуратно підв'язані виноградники. Все облаштовано так, ніби сусіди змагались, у кого ошатніше подвір'я, хто кращий господар.

У будинку, який їх цікавив, мешкали добрі господарі. Подруги пройшли повз садибу — порядок на подвір'ї відмінний.

Через дорогу від будинку гарний скверик. Зроблено зі смаком — дитячий майданчик, гойдалки, гарна клумба з квітами. Зручні вигнуті дерев'яні лавки. Можна сісти, читати і, не привертаючи до себе уваги, відпочивати. Усім, хто проходив мимо, так і здавалось — дві привабливі жінки в окулярах від сонця (або від чужих поглядів) сиділи на лавці і читали газети.

Але це було маскування, ніхто нічого не читав. Не в голові у них зараз ні складна політична ситуація, ні вулкан чи землетрус. Подруги ніби прикипіли до лавки, як вартові, яких ніщо не зрушить з їхнього бойового посту. Вже вкотре обговорили ситуацію, та остаточно не вирішили, що зробити і як правильно вчинити. Треба чекати.

Сидять у сквері годину, дві, майже засинають на сонці. Що вони тут роблять? Може, все це їм сниться?

Перший день прочекали від обіду до пізнього вечора. Біля будинку не було жодного руху — ніхто не виходив, не заходив. Почало вже смеркати. Добре, що взяли зі собою горішки, воду і печиво, бо з голоду вмерли б. Прийшли в готель, розморені від сонячного тепла і стривожені невизначеністю лягли спати з поганим настроєм.

Наступного дня о дев'ятій ранку були вже на майданчику. Перед обідом з будинку виходила молода жінка з дитиною, пішли в магазин, який був на другому кінці вулиці. Принесли покупки один раз, потім пішли вдруге і знову прийшли додому з великими пакунками. Мама навіть дитині дала нести невеликі пакети. "Напевно, має велику сім'ю", — прогнозували подруги.

Знову настав вечір. Утомлені подруги пішли в готель. Добре, що неподалік скверу було невеличке кафе, могли по черзі піти поїсти. Не припиняли спостерігати за будинком ні на хвилинку.

На третій день знову прийшли раненько. До обійтися ніхто не приїздив і не приходив.

Після обіду мама з дитиною прийшли на гойдалки. Подруги уважно розглядали жінку і дитину. На вигляд жінка була молодша за Марію і Роксолану на добрих десять років. Красива, з пріємним обличчям, смаглява, як більшість мешканців Закарпаття, чимось схожа на циганку. Дитина — щебетушка, все маму про щось розпитувала. Та відповідала спокійно, з любов'ю. Цілуvala дитину та притискала до себе, коли мале підбігало, щоб задати мамі наступне запитання. Дівчинка — чесна, вихована. Дитина погойдалась на гойдалці, мама її покликала, і вони разом пішли додому.

Подруги розговорилися із старшою жінкою, яка гуляла з онуком на майданчику. Вона була і вчора, але далеко від них, не випадало підходити до неї, щоб поговорити. А сьогодні бабуся сама шукала собі компанію, щоб не сумувати.

Розговорились. Похвалили місто, цю гарну тихен'ку вулицю, господарів і будинки. Наче мимоволі звернули розмову на той будинок, який їх цікавив. Похвалили жінку і дитину, спробували з'ясувати, хто вона і яка в неї сім'я.

Виявляється, вона — вчителька, має дитину і чоловіка. Найчастіше з дитиною сама, бо він постійно у відрядженнях. Але дуже любить і жінку, і дитину, як приїздить додому, то все крутиться по господарству. І господар гарний, і чоловік красивий.

Бабуця розповідала, що ця жінка — гарна господиня, мама і дружина, а в подруг видовжувались обличчя. Вони мовчали і не перебивали старен'ку, тільки слухали. Бабуся все говорила її говорила, а потім замовкла і запитала в Марії, чи їй добре, бо та дуже зблідла.

До пізнього вечора подруги не досиділи, пішли в готель. Перед тим зайдли в магазин, купили горілку і різну закуску.

Помились, сіли до столу, і чарка за чаркою спорожнили цілу пляшку горілки, та навіть не сп'яніли. Нічого вже не говорили — все переговорено. Лягали спати нервово виснажені, заснули миттєво.

Зранку встали, посідали. Шкода, що не залишили трохи горілки на ранок. Настрій такий, що тільки б напитись і забутись.

Причепурились, вирушили на своє четверте чергування. Прийшли у знайомий сквер. Сіли на звичне місце. Причимчикували вчорашня співрозмовниця з онуком. Привіталась із подругами, але чомусь відійшла від них в інший кінець скверу. Напевно, у них на обличчях було щось відлякуюче.

Посиділи годину, другу. Вулиця тихенька — зрідка проїжджає якась машина. І раптом — ревіння великого траку розірвало тишу. Під будинок підїхав чоловік Марії. По-молодечому вистрибнув з кабіни. Розчинилася хвіртка — назустріч вибігла дівчинка, кинулась в його обійми.

— Мамусю, мамусю! Татко приїхав! — голосно закричала.

Цей дитячий радісний крик болем пронизав душу Марії. Подруги сиділи мовчки і не знали, що робити. Чи йти привітатись до Миколи, з яким розсталися два тижні тому, чи тікати з чужого міста, в якому розбилися на друзки людське серце і душа?..

Микола радісно поціluвав молоду жінку, підхопив дівчинку на руки і пішов у подвір'я. Знав, що на столі уже парує смачний обід, а увечері він палко кохатиметься з молодою вродливою жінкою.

Подруги встали і пішли в готель, зібрали свої речі, заплатили за проживання та поїхали на вокзал.

Ніч, яку Марія провела в поїзді, вона не забуде ніколи. Це були найскладніші хвилини в її житті. Марія не плакала, бо в купе вони були не самі. Але, напевно, не плакала б, якби навіть була на

самоті — у ній все завмерло і наче закам'яніло. Справдилися її най-гірші підоози! Це декілька тижнів тому щасливішої за неї людини не було серед сотень людей її міста, а тепер вона — найнещасніша людина у всьому світі!!!

Марії здавалось, що вона от-от помре від розпачу, від такої жорстокої і підлоІ зради. Їй було б не так боляче, якби вона сама колись його зрадила. Але Марії такі думки і в голову не приходили, хоча вона була дуже гарною жінкою, і до неї чоловіки залияялись досить часто. Вона мала чоловіка, їй ніхто, крім нього, не був потрібен. Вона його кохала і, здавалось, була коханою.

Боже! Яка вона була сліпа! Марії здавалось, що її щастя не має меж. Але все в житті має початок і кінець. Її життя поділилось на дві частини — до і після. Його дитині від іншої жінки вже стільки років! Марія була обдурана, морально знищена. Скільки ж років він її зраджував?! Не злічити. Їй треба прожити не одне життя, щоб встигнути їому помститися. Але нема кому мстити, бо він може просто забратися геть — піти до тої молодої смаглявки.

У купе ніхто не спав. Марія не плакала, але так важко зітхала, що кожен, хто був у купе, хотів допомогти їй дихати, бо ніби задихався від її зітхань. Молоді чоловік і жінка, які вляглися на верхніх полицях, не могли заснути і раз у раз заглядали зі своїх полиць униз. Чи жива ця жінка, чи не задихнулась з якогось свого горя і розпачу?!

Молоді! Де їм зрозуміти, які біди і неприємності їх можуть підстерігати в майбутньому! Боже, хай їх це омине! Марія нікому б не побажала пережити подібне. Жінка нічого так не хотіла, як зрозуміти, чому чоловік міг так з нею вчинити. Краще б пішов від неї, чесно розповівши все, ніж обманювати стільки років.

Від цих думок в її душі закипала лють і ненависть до нього, ще недавно такого коханого. Правду говорять, що від кохання до ненависті один крок. Добре, що вони з Роксоланою втекли із цього міста. Якби залишилися ночувати в готелі, то Марії було б складно передбачити свою поведінку. Зараз вона ладна була піти на зло-

чин — вбити, підпалити, зруйнувати той дім і тих людей на ти-хенькій вулиці чужого міста.

"Людям, які коять злочини в такому стані, як кажуть, у стані "афекту", присуджують менший термін ув'язнення", — крутилось безперестанно в її голові. Думки підганяли одна одну. Але на всі запитання, які вона задавала сама собі, міг дати відповідь тільки він — її єдиний і зрадливий чоловік. Марія продумувала різні варіанти розвитку подій, якби вона лишилася в Ужгороді. Ну, підійшла б вона до нього і його іншої сім'ї, зганьбила їх, зчинила гвалт, як якась недалека торгашка з базару. Що би доброго вона зробила? Виставила б усіх дурнями, а найбільше — себе. Стежити за власним чоловіком! Але що її залишалося робити? Вмерти від ревнощів? Натомість тепер ще гірше — вмирає від гіркої правди.

Там, у чужому місті, Марії найбільше було жаль гарне дівчатко-байстрючена. Воно так чекало свого тата і так радісно закричало, зустрівши його після довгої розлуки! Ні! Про це неможливо не згадувати, не думати. Перед Марією постала складна задача з багатьма невідомими. Від того, чи вона правильно її розв'яже, залежить її особисте життя, подальше життя її дитини та чоловіка. Але як зробити, щоб і та, чужа їй, дитина була найменше вражена гострими і важкими стрілами брехні і зради?

Роксолана не спала також. Як можна заснути, коли поряд лежить не людина, а втілення горя, розpacу і смутку? Вона вважала себе практичною, мудрою жінкою, але не знала зараз, що порадити і як заспокоїти свою найкращу подругу, з якою довгі роки ідуть життям поруч, ділять всі радощі і біди. Скільки разів вони на жіночих посиденьках відкривали одна одній найпотаємніші куточки своєї душі, сумління. Так, як вони знали одна одну, ніхто їх не знав — ні чоловіки, ні діти, ні навіть рідні батьки.

Роксолана переверталась з боку на бік на твердій полиці купейного вагона і не могла дочекатись, коли вже почне світати. Вона складала план дій на наступний день.

Поїзд прибуває в їхнє рідне місто зранку. Додому краще їхати на таксі, щоб не зустріти співробітників чи знайомих. Вигляд у Марії та Роксолані був такий, ніби їх цілій тиждень тримали у в'язниці. Від поганого і неспокійного сну на ліжках готелю, від виснажливого чекання, а потім від такого нервового потрясіння в обох були червоні, з темними колами очі. Жах!

Нарешті поїзд зупинився. Рідне місто! Треба б радіти, що вже вдома, але тут не до сентиментів. Поїхали на таксі. Спочатку додому поїхала Марія, а потім — Роксолана. Домовилися зустрітись увечері.

Марія приїхала додому. Тут вже вона не стримувала себе, дала волю сльозам. Заводила так, ніби поховала когось найріднішого, найближчого. Добре, що Яринка була на канікулах і поїхала до бабусі в село. Не треба нічого пояснювати дитині. "Слава Богу, що завтра субота і не треба йти на роботу", — думала Марія, розпаковуючи дорожні речі.

Вона вираховувала, коли мав би приїхати Микола. Тиждень побуде в іншій сім'ї в Ужгороді, потім — тиждень у поїздці, а потім — до неї, у першу сім'ю. Сама до себе засміялась! Дивись, який її Микола багатий султан! Має два гареми, двох жінок! І забезпечує обох! І дітей належно утримує, і господарство. Марії навіть школа його стало. Тож треба так важко працювати на дві сім'ї, двох жінок, двох дітей! Тепер вона зрозуміла причину того, що він ніколи не працював із напарником. Його подвійне життя давно б стало "найгарячішою" новиною на автобазі, а потім у місті, дізналася б і вона — дружина, але, на жаль, останньою.

Марії стало страшно від того, що вона могла б бути посміховиськом для всіх. Знала, які гострі язики у жінок на роботі, по сусідству, та її у родині також.

Коли жінка — гарна та успішна, то це багатьом не подобається, а особливо жіночству. А якщо в тебе ще її добрій чоловік, дитина і дім — стережись! Для чужого заздрісного ока це не в радість!

Коли ти весела і здорова — то вони сумні. Але коли ти бідна, сумна, нещасна — вони щасливі і радісні. І біжать до тебе із фальшивим співчуттям, щоб дізнатися, що і як. А потім рознести по всіх усюдах, що вони порядні, допомагають людині в біді, у скруті. Себе вознесуть на небеса, тебе ж знайдуть, за що кинути в болото. І зроблять це з великим задоволенням. Це ментальність багатьох наших людей, хоча, безперечно, не всіх.

Марія з жахом подумала, як будуть тішитися з її лиха ті злорадні жінки, в яких не склалося сімейне життя. О! Дивись, так літала в небесах, добре, що так низько впала. Завжди ходила під ручку з чоловіком, залюблена в нього, горда. Слава Богу, нарешті вже досміялась —ласково просимо до нашого табору невдах!

"О ні! Я не дам вам такого задоволення, не здамся! Не опущусь! Не винесу бруду зі свого дому! Буду воювати і переможу! Він ще побачить, який діамант має біля себе", — сама собі доводила Марія. І таке самонавіювання, на диво, допомогло! "Сьогодні зосереджуясь і буду обдумувати свої подальші вчинки".

Одягла купальник і пішла в сад. Червень майже закінчується, а вона зовсім не засмагла. Але одній сумно, і Марія телефонує подрузі: сьогодні чоловік її на роботі, вона — вільна. Роксолана бере купальник, одягає легенькі шорти, футболку і іде до Марії. Все-таки добре, коли твій найкращий друг живе поряд! Як вони любили одна одну, розуміли і жаліли! Роксолана знала, що зараз вона повинна бути поряд з подругою. Повинна допомогти Марії не зламатись, вистояти, не опуститись, не втратити віру в добро, зберегти свою жіночу красу.

Сьогодні серед природи, в саду, їх ніхто не бачить, ніхто не завадить. Вони створили собі домашній косметичний салон. Марія напустила воду в душ. Колись давно Микола поставив велику чорну пластикову бочку для води на міцні металеві опори, приробив шланги і побудував гарну літню душову кабінку. Оббив її пахучим деревом. Марія любила після роботи у квітнику чи в городі приймати душ тут, у саду.

Зараз вони вирішили подбати про свою красу — позасмагати, зробити маски.

На обличчя наклали суниць. Сміючись, нанесли на тіло одна одній суміш із меду, меленої кави і яйця. Через декілька хвилин подруги мали такий вигляд, що хтось сторонній, якби випадково зайшов до них у сад, міг перелякатись. Стояли голі — обличчя від ягід червоні, тіла від кави коричневі з розводами. На головах — душові шапочки червоного кольору. Тільки б сфотографувати!

Постояли на сонці, поки маска не підсохла і почала стягати шкіру. Все — пора під душ. Із сміхом терли одну махровими рукавицями. Відмились і вийшли, наче дві красуні-німфи. Намостились кремами. Полягали роздягнені на розкладні крісла. Сонце світить! Літо! Навколо зелень, квіти. Тільки от у душах — темно ї похмуро...

Марія для себе вже вирішила, що буде робити далі, але хотіла ще порадитися з подругою. Ситуація складна. Але треба зняти з очей рожеві окуляри і подивись навколо. Чи ви бачили хоч одну сім'ю, де б не було проблем? Уся світова класика — у кожній книзі кохання і зрада. Усі війни і боротьба за владу — скрізь причетні жінки.

Та все це чуже, далеке, а тут болить твоє. Марія зі слозами і тремтінням у голосі аналізувала своє подружнє життя — злагоджене, гармонійне. Безперечно, бували в Марії з Миколою і сварки, і нестатки. Але це все такі дрібниці, про які розумні люди забувають за хвилину після сварки. Марія питала себе, чи могла б вона розлучитись і жити одна з дитиною? Ні! Вона цього не допустиТЬ. Вона буде жити з ним далі. Пробачить їому, але цієї образи вона не забуде ніколи! Марія буде горда і мудра — ніколи Миколі не дорікне, не вколе, вона буде вища за усе!

Марія згадала, як одна приятелька, набагато старша за неї, розповідала про своє життя. Вона замолоду розлучилася зі своїм пер-

шим чоловіком, який її зрадив. Він не хотів розлучатися, але вона настояла на своєму. Через деякий час вона вдруге вийшла заміж. Її перший чоловік одружився також. Минули десятиліття. Чоловік і дружина жили в різних містах, але зустрілися випадково на ювілеї у спільніх друзів. Він — зі своєю другою дружиною, вона — зі своїм другим чоловіком. Зараз вони були уже чужі одне одному і могли відверто говорити про все, бо все одно нічого уже не можна повернути. Жінка всі подальші роки свого життя жалкувала, що зробила таку фатальну помилку — зопалу розлучилася з чоловіком. Можливо, він би перехворів своїм почуттям до іншої жінки, їй треба було його зрозуміти, допомогти розібратись у собі, перечекати. Пішли в танець — де її поділися ті десятки років?.. Вони наче їй не розлучались. І він, чоловік із красивим сріблом у волоссі, говорить їй: "Як ти могла мене відпустити? Цим вчинком ти зіпсуvala мені життя. Я завжди любив тільки тебе". У його очах блищали слізи безсиля і розпачу, бо неможливо повернути життя назад. Інший чоловік та інша жінка спостерігали за парою в танці і розуміли, що розлучення було їхньою найбільшою помилкою. Вони були створені Богом одне для одного. Але це неправильне рішення виправити вже неможливо — життя пройшло повз них.

Треба вміти прощати і розуміти.

Марія згадала цю колись давно почути історію, і її охопив жах. Вона не хоче через десять-п'ятнадцять років зустріти Миколу і відчути, що серце розривається від любові, а вона вже не може ні притулитись до нього, ні поцілувати, ні покохатись. Ні! Він буде тільки її. Вона не віддасть його ні кому!

Єдине, чого вона хотіла, щоб він приїхав і сам розповів їй правду. Рішення вона прийме сама за двох, ні, за трох, за усю сім'ю. Зрештою, її рішення стосуватиметься чотирьох — вона не може позбавити батька ту гарненьку закарпатську дівчинку. Дівча ще така маленьке, дитині потрібен батько, а потім і сестра. Коли батьки покидають цей світ, залишаються діти — діти одного батька, хоч і

різних матерів. Несправедливо рідних сестер не познайомити, не допомогти налагодити стосунки.

Роксолана слухала подругу, затамувавши подих, і дивувалася силі духу своєї подруги. Де їй поділась та ревнива жінка, якою Марія була ще вчора. Страх за збереження своєї сім'ї витіснив змію-ревність з душі. Там оселились мудрість, розум і рішучість.

Прийняття будь-якого рішення — правильного чи ні — дає відносний спокій душі, змучений ваганнями і невизначеністю.

Роксолана підсумувала ситуацію рядками із вірша Ліни Костенко:

*A треба жити, треба якось жити.
Це зветься досвід, витримка і гарт.
І наперед не треба ворожити,
І за минулим плакати не варт.*

Краще не скажеш...

Роксолана схвалила рішучість Марії. Сказала, що це наймудріше рішення у складній ситуації. Єдине, чого подруги не могли передбачити, — це почуттів тієї жінки з Ужгорода. Та їй про почуття Миколи до неї вони теж нічого не знали.

...Познайомився Микола з нею десять років тому. Дівчина на узбіччі дороги з Ужгорода до Львова зупиняла попутну машину. Навчалася в університеті і, як більшість студентів, користувалася автостопом, аби заощадити копійчину.

Микола зупинився — удох їхати веселіше, та їй шкода було дівчини, надворі ж бо дощ, вітер. Сіла в кабіну — гарненька, зграбна, чорноволоса. Спітав:

— Циганочко, куди їдеш? Де твій табір?

Вона напівжартом, але сумно відповіла:

— До Львова на навчання. На вихідні приїжджаю додому. От тільки "табору", на жаль, не маю — батьки трагічно загинули в автомобільній аварії. Залишилась у мене тільки бабуся, стара і немічна. От і доводиться приїздити у вихідні, щоб допомогти їй, а потім їхати назад.

Так усю дорогу їхали, розмовляючи. Була дівчина весела, щебетушка. Незважаючи на нелегкі випробування долі, крізь які вона, така молода і тендітна, пройшла, дівчина встигала все: і вдома помогала, і вчилася добре. Микола підвіз її під гуртожиток. Розпитав, коли їхатиме додому знову, обмінялися номерами телефонів. Микола запропонував:

— Хочеш, я наступного разу, коли їхатиму в Ужгород, візьму тебе попутницею?

Радості дівчини не було меж, бо можна не гаяти час та заощаджувати гроші. Микола за те, що підвіз молоденьку студентку, не взяв ні копійки. У нього не піднялась би рука брати гроші в сироти.

Їхав у рейс через три тижні, зателефонував їй. Так стала вона його попутницею з третього курсу університету до його закінчення. Спочатку віз дівчину зі Львова до Ужгорода, потім відвозив назад. Він так звик до її дзвінкового голосу, її почуття гумору та оптимізму, що, коли в неї не збігалися плани з його рейсом, Миколі чогось не вистачало. Дорога була важкою і довгою. Коли ж із ним їхала Любка, то кілометри минали швидше, хотілося співати.

За два роки Любка стала його дорожнім талісманом. Коли вона проходила переддипломну практику в одній із ужгородських шкіл, Микола приїздив, щоб хоч короткий час побути поруч. Тоді він не жадав її, плекаючи лише платонічні почуття. Любка була молодша за Миколу на п'ятнадцять років, і чоловік вбачав у ній тільки милу дівчину, з якою тепло на душі. Так він принаймні намагався думати, щоб заглушити пісню кохання, яка починала звучати в його душі щораз голосніше і голосніше.

Коли Любка закінчила університет, то він час від часу ще підвозив її, якщо дівчина їхала у справах. Працювала вчителькою. Найчастіше Микола приїздив до Ужгорода — тільки для того, щоб хоч трохи побути з нею. Любка ділилась із ним своїми проблемами, радістю і турботами, як з другом.

У перший рік Любиного вчителювання померла її бабуся. Дівчина зателефонувала Миколі, і він так спланував свою роботу, щоб побути день-два в Ужгороді. Він допоміг Любі організувати похорон. Її колеги зі школи сприймали їого за Любиного родича. А він був для неї більше, ніж просто родич: Микола став для неї всім.

Після похорону він вперше залишився в Люби вдома. Вона була така нещасна і одинока! Сиділи довго, говорили. Люба розповідала про свою родину, сім'ю. Плакала. Близьких родичів — нікого, далекі — по селях. Друзі є, але більше студентські — розкидані по роботах за направленням. Нових друзів ще не було, мала лише колег по роботі.

Микола розповідав їй про свою сім'ю, друзів. Не хотів надто вихвалятись та змальовувати все в рожевих барвах, щоб не травмувати Любину самотню душу.

Звечоріло. Микола почав відчувати, що їого симпатія та жалість переросли в сильний потяг до жінки. Чоловік бачив, як Люба дорослішала — спочатку в машину сідало гарне циганкувате дівча, яке за кілька років перетворилось на красиву і звабливу Кармен. Увечері Микола залишився в цьому домі вже із дорослою Любою-Кармен. Трапилось те, що неодмінно сталося в її та його житті.

Він цілював її несміливо і ніжно, а вона так палко відповідала на пестощі, що він не втримався від спокуси бути з нею. Микола любив її, був першим чоловіком, якому Люба віддалася. Це ще більше розбудило в ньому давно забуті юнацькі почуття.

Микола знов, що стосовно дружини чинить підло, непорядно. Він любив Марію і ніколи не забував про свою, тоді ще маленьку, донечку Яринку. Але тут, з Любою, в його душі вирували зовсім інші почуття.

У перший раз їхньої близькості Люба сказала Миколі, що ні з ким не зустрічалася в університеті — чекала тільки на нього. Він бачив, що дівчина говорила щиро. Не раз зауважував, як вона раділа, коли приїздив, щоб відвізти в університет. Та ї коли вона

вже працювала, а Микола приїздив до неї на зустріч — змінювалася на лиці, очі світилися щастям. Таке не помітити неможливо.

Це був початок його нового роману, нового кохання, ще одного життя. У нього в серці було місце для двох цілком різних жінок і різних кохань. Люба знала про його сім'ю все: що вони зробили, що купили, де були, в який клас пішла Яринка, як вчиться і таке інше.

Він розповідав їй про сім'ю, щоб якось зменшити свою провину перед Марією і не бути в очах Люби підлім зрадником. Він і сам не міг збагнути, навіщо усе це розповідає, мабуть, так йому було легше на душі. Люба вміла його розрадити, пожаліти, не вимагала нічого для себе. Вона його кохала, і їй було досить тих п'яти-шести днів на місяць, які вони проводили разом, бо розуміла, що ці дні Микола краде у своєї сім'ї. Мучилася від цього і відчувала велику провину перед Марією, гріх перед Богом.

Микола почав приїздити регулярно. Ні він, ні вона уже не могли відмовитися від свого казкового кохання. Воно було сильніше за них. Правду говорять, що бувають випадки, коли людина любить двох однаково сильно і водночас по-різному.

У Миколи був саме такий випадок — він любив і свою білявку Марію, і свою смаглявенку Любу.

Коли Люба завагітніла, то дуже хвилювалась, що скаже Микола. Її тривога була безпідставною. Микола зрадів, бо не раз думав: "Було б добре, якби у нас була дитина і Люба належала лише мені". Він, як кожен чоловік, був великим егоїстом, один хотів царювати у двох королівствах.

Минав час, і Люба народила дівчинку — таку ж смаглявенку, як тато і мама. Микола любив це дитя. Чоловіки у зрілому віці до своїх менших дітей ставляться зовсім по-іншому, ніж до первістків. Він чекав кожної наступної зустрічі з дитиною не менше, ніж зустрічі з Люборою. Донечка відповідала взаємністю своєму таткові — вона ж так рідко його бачила.

Микола допомагав Любі, як міг. Зарплатню ділив на дві сім'ї порівну. Був одним господарем на дві хати. Багач-бідняк: ще трохи — і мусить залишити одне царство. Збудоване на фальші і брехні стояти довго не зможе, як замок із піску, зведений на морському узбережжі. Трохи більша хвиля — і замку як не було.

Час невпинно спливає. І молодша донька росте, і старша дорослашає. Батько любить їх однаково, бо вони обидві — його кров, його життя. Часто, особливо в дорозі, Микола замислювався над ситуацією, яку він сам створив. Вирішив нічого не ламати. Хотів бути щасливим з однією, і з другою сім'єю стільки, скільки дозволить доля. Хоча знат, що робить підло, але не міг розрубати цей міцний вузол. Передчував, що колись має настати кінець цьому подвійному життю, буде соромно перед Марією. Цього він боявся найбільше, знат, що це смертельно зранить серце дружини. Йому шкода було обох жінок, він кохав їх однаково, і сам не знат, з ким би він хотів залишитись, якби довелось обирати. Та усе вирішили дві його дружини...

У будинку Люби на серванті були фотографії Яринки з татом. Любі своїй дитині говорила, що в ній є старша сестричка, яка живе в іншому місті. Це так само татова доня, і вони обов'язково познайомляться.

Фотографії Марії, безперечно, не було, але і Марію, і її подругу Роксолану вона бачила на фотографіях десятки разів. Того дня, коли подруги вели своє спостереження, Любі з дитиною вийшла у сквер на майданчик і відразу ж відзнала обох. Серце в ній обірвалось.

Люба молила Бога, щоб жінки не дочекалися приїзду Миколи і щоб Марія не вчинила скандалу. Любі мала репутацію порядної жінки. Такою, зрештою, вона і була. Микола був першим і єдиним чоловіком в її житті. Любі була вірною йому всі десять років, поки вони були разом. Любила його понад усе... Та колись мав настати кінець подвійного життя Миколи.

Коли Микола приїхав, у Люби від хвилювання підкосилися ноги. Вона спиною відчувала погляд обох жінок. Розуміла, про що вони думають, благала Бога, щоб її дім обминули сварка і ганьба.

Молода жінка полегшено зітхнула, коли побачила, як подруги пішли геть із скверу. У Люби краялось серце. Вона розуміла, яке полум'я горить у серці Марії, і передчуvalа, що через деякий час Микола буде жити у своїй сім'ї, а вона залишиться одна з дитиною.

Тієї ночі Любі нічого не розповіла Миколі. Кохалася з ним так пристрасно, що чоловік був вражений: у дома Марія — вогонь, тут Любі — палаючий вулкан.

Що потрібно жінці, щоб вона свого мужчину почала любити з новою силою? Відчуття, що швидко його втратить!

Для себе Любі вже вирішила. Цей тиждень — останній у її коханні з Миколою, такі стосунки однаково колись припиняться.

У ніч перед від'їздом, після блаженної миті злиття і солодкого відпочинку, Любі почала складну розмову зі своїм коханим. Сказала йому, що кохає так, як тільки може кохати жінка. Та трапилося те, що й мало трапитись. Були Марія і Роксолана, вони бачили його приїзд. Любі визнала, що благороднішого вчинку Марія не могла зробити, вона не зганьбила її, не зробила посміховиськом перед усім містом і власною дитиною.

Люба хоче, щоб ця їхня зустріч була останньою. Хоче, щоб він жив у своїй справжній сім'ї. З донечкою вона йому дозволить бачитись, якщо він захоче.

Люба говорила, а сльози текли по її обличчі. Вона прощається назавжди зі своїм першим коханням, своїм першим і єдиним мужчиною.

...Минув рік. Знову кінець червня. Марія радісно порається біля квітів, вибирає найчарівніші троянди. Сьогодні в Яринки випускний вечір у школі. Марія з чоловіком ідуть на це святкування.

Світлину Миколи з дошки пошани вже зняли. Він більше не працює водієм на автобазі — облаштував у дома автомайстерню. Заробляє гроші на дві сім ’ї, платить аліменти на молодшу доньку. Марія не хоче, щоб дівчинка росла безбатьченком. Може, через десять років він і до неї піде в школу на випускний вечір...

Ніхто не осудить, бо ніхто нічого не знатиме. Мудрі жінки! Вони успішно вирішили задачу з багатьма невідомими. Миколі напрочуд пощастило!

*Весела задача
адо Крах*

*Що б не було, закохані — щасливі,
Хоч іноді засмучене чоло.*

*Любов завжди — приливи і відливи,
Тому не плач, як трохи відійшло.*

Той день народження я не забуду ніколи. Ми з подругою Ліндою чекали цієї забави і довго узгоджували, на який день замовити ресторан, щоб наші чоловіки були на роботі і не заважали нам святкувати.

Нам це вдалося.

Зазвичай я приходжу на забаву найпізніше. Усі вже за столом, і тут — з'являюсь я, завжди не тільки красива та елегантна, але й спокуслива. Усі запрошенні можуть належно оцінити мій вигляд. Моя зовнішність і стиль одягу завжди вигідно вирізняли мене серед жінок моого оточення. Можливо, були і гарніші, але мені здавалось, що спокусливішої за мене в моєму товаристві не було.

Після забав, на яких я була з чоловіком, ми спочатку півночі обговорювали вечір, а потім довго і палко кохалися. До цього я ретельно готувалась увесь вечір: одяг, білизна, біжутерія — усе мало бути бездоганним. Потім ми йшли на забаву. Моєму чоловікові подобалося бачити мене найспокусливішою жінкою. Він спонукав мене до кокетства, легких жартів, усмішок, обіймів, навіть до поцілунків. Щоправда, ці поцілунки і обійми могли бути тільки дружні, а не пристрасні.

Моє кокетування і погляди дурманили голову мужчинам на вечірці, але найбільше вони збуджували моого чоловіка! Що більше уваги приділяли мені чоловіки, то більше жінок упродовж вечірки кидали на мене лихі погляди, і тим більше я була викохана своїм чоловіком уночі! О Боги кохання! Це була наша сімейна гра —

солодка гра в кохання. Я була гарною актрисою в сімейному театрі і хотіла, щоб так тривало якнайдовше. Вважаю, мені це поки що вдається.

Але сьогодні особливий випадок, я на забаві сама, без чоловіка, без його погляду і оцінки. Отже, цілком вільна!

Ми з Ліндою задовго до вечірки обговорювали свій гардероб. Були прискіпливі до найменших дрібниць. Усе мало бути нависоті!

Ми мали спокусити "бой френда" нашої спільної подруги Лільки! Але будьмо послідовними. Отже, усі наші жіночі хитрощі вдалися, і ми щасливі, гарні і пекельно звабливі на забаві.

Ми з Ліндою не ввійшли, а впливли в зал ресторану. Одразу відчули на собі лихі погляди жіночтва і зацікавлені та палкі позирки мужчин. Початок був вдалий, ми усміхнулися всім і підморгнули одна одній. Тільки ми знали про наш задум, це збуджувало нас і інтригувало.

Лінда — гарна невисока блондинка, трохи пишнотіла, але така спокуслива, що так і хочеться її обійтися, притиснути міцно до себе. Сьогодні вона має неперевершений вигляд: блондинка — у чорній елегантній сукні трохи за коліно. Ці коліна манили погляд, коли Лінда сідала, так і кортіло покласти на них руку. Сукня мала такі звабливі розрізи, на які неможливо не витрішатись! Ззаду розріз вказував дорогу до раю (або радше до пекла), бо Лінда мала такі спокусливі сідниці, які не одного чоловіка могли довести до серцевого нападу. На обличчі білозуба усмішка, ямочки на щічках, бісики в очах. Від того, що моя подруга часто усміхалась, біля очей мала сіточку маленьких зморшок, яка була її родзинкою. На її погляд неможливо було не відповісти.

Мужчини, які її бачили, не знали, куди її дивитись: чи на її гарні ноги і зграбненьку дупку, чи на її пишні груденята, а чи в кокетливі гарні сірі очі. Отака собі жінка-іграшка, жінка-лялька!

Лінда була мені гідною компанією, бо і я мала такі ж гарні жіночі форми. Задовго до вечірки я вибрала собі яскраву червону

сукню сучасного крою, чорні лаковані мешти і гарненьку чорну лаковану сумочку з багатьма застібками та замочками. У напівтемряві ресторанного залу ці замочки і застібки переливалися різними вогнями, сумочка, здавалось, була розшита перлами та діамантами. Насправді я її придбала на розпродажу за "смішні гроші", але виглядала річ значно дорожчою. Моя сукня мала глибокий виріз спереду, а оголена脊на манила погляди присутніх мужчин.

Оскільки ми з Ліндою були однаково привабливі і гарні, ми мали окремі товариства. Кожна з нас була незрівнянною королевою у своєму царстві. Ми ніколи не намагалися познайомити наших чоловіків, щоб наші шляхи на вечірках не перетиналися. Отже, зберігали добре приятелінство давніх шкільних подруг.

Наш хитрий жіночий задум — довести спільній подрузі, що її "бой френд", з яким вони живуть під одним дахом понад п'ять років, ніколи з нею не одружиться. ЇЇ треба визволити з пут його кохання. Наша мета — спрямувати її на інший життєвий виток, який приведе до пут Гіменея. Ми неодноразово сперечались про те, чому всі неодружені жінки говорять, що не хочуть заміж. Але це справжнісінька брехня — просто заміж їх не беруть. І нам треба довести нашій подрузі, що теперішній володар її серця, може, й добрий коханець, але цього недостатньо для створення сімейного вогнища.

Тема сексу і створення сім'ї постійно дискутується в нашому дівочому клубі. Ми всі — дівчата, хоча нам вже за тридцять.

Зворушливо спостерігати, як іде товариство стареньких бабусь і одна з них каже: "Дівчата! Ой, що я сьогодні бачила!" Оде тобі є дівчата! Слава Богу, нам з Ліндою до такого ще далеко.

І от сьогодні дві красуні під прискіпливими поглядами оточуючих підійшли до свого столика: Лінда — у чорному, я — у червоному.

Наша Лілька, як завжди, запізнювалась, бо чекала свого Мурчика з роботи, про що вона встигла сповістити нам по телефону, щойно ми сіли за стіл.

Поки ми були вдвох, встигли оцінити майже все ресторанне товариство і дійшли висновку, що гарні мужчини перевелись (крім, безперечно, наших чоловіків), і немає жодного, гідного нас. Майже всі були, як вгодовані кабанчики, які, напевно, не знають, що є гарний секс, спортзал або фітнес-центр, елементарна ранкова зarryдка, а не тільки голосне позіхання та потягування в ліжку.

Жінки в залі теж мали не найкращий вигляд. Гріх, якщо жінка виглядає не такою красивою, ніж могла би бути. Дуже часто жінки не люблять самі себе, а потім ображаються, що їх не люблять чоловіки.

Отак ми оглядали зал, трохи кокетували, Лінда виставляла свої гарні коліна й усміхалась до мужчин за сусіднім столиком.

Я із задоволенням роззиралася, ніби виглядаючи знайомих, шукала приводу нахилитися над столом, щоб чоловіки навпроти і збоку не могли відвести погляду від моого спокусливого декольте. Це мені вдавалось, і я була під пересічним вогнем чоловічих поглядів. Ой, як шкода, що мій чоловік не бачив цього. Яка б в нас була ніч !!!

Отак, оглядаючи зал і критикуючи всіх, ми не зауважили, як до залу увійшла Лілька.

Треба було тільки бачити, як гордо йшла вона під руку зі своїм Мурчиком — Олегом. Правду кажуть, що ніч надає особливого блиску зіркам і жінкам. У напівтемряві ресторану Лілька у своїй світлій сріблястій сукні була просто зіркою і богинею. І от за одним столом — три богині і один лицар.

За довгі роки нашої дружби ми вперше були в товаристві Олега. Але наші сподівання довести Лільці, що шлюб — це понад усе, зазнали краху, та ще їй якого!

Ми частувались, сміялись, проголошували тости і побажання нашій Лільці.

Шампанське, напівтемрява залу, музика, спів і плач саксофона та флейти ресторанного оркестру — все це надало особливого забарвлення нашій вечірці.

Цілий вечір ми були в ейфорії забави. Мене і Лінду запрошували до танцю присутні в залі мужчини-кабанчики, мужчини підстаркуваті і лисенькі. Ми зі сміхом приймали їхні жарти залицяння. Єдиний, хто не запросив нас до танцю, — це Олег. Він був ввічливий, веселий, жартівливий, але танцював лише з Лількою. Треба було тільки бачити, як вони танцювали — наче в залі нікого не було, тільки він і вона.

У мене трохи защеміло в серці від заздроштів, я подумала, що ніколи не танцювала так зі своїм чоловіком. Лінда, ніби читаючи мої думки, із жалем сказала, що її чоловік узагалі не любить танцювати, а вона так хоче йти до танцю, що аж гине.

Ми відчували, що навряд чи нам вдасться втілити свій задум. Наш запал згасав.

Апогеєм нашого розчарування було те, що всі чоловіки, які запрошували нас до танцю, були одружені, але залицялися до нас і призначали побачення. От тобі й маєш шлюб!

Розв'язка вечора була взагалі неочікувана! До залу ввійшло дві веселі пари, і їх поведінка свідчила про те, що відвідини цього ресторану були для них продовженням попередньої забави.

Двоє мужчин обнімали молоденьких дівчат, усі веселилися і розважались, а ми з Ліндою — оніміли. З цими дівчатами були мій і Лінди чоловіки.

Це був наш крах! І що ми хотіли довести нашій Лільці?!

Але жінки, як лисиці, істоти хоча й слабкі, але дуже мудрі та хитрі і мають прекрасне відчуття такту.

Так і ми з Ліндою, підійшли до наших чоловіків, щоб познайомитись з їхніми подругами. Лілька і Олег, танцюючи, навіть не зауважили нашої відсутності...

Оптимістка

*Що нас гнітить? Що душу піdnімає?
В якій би скруті жити не прийшлося,
Не мучся тим, якщо чогось не маєш,
Навчись радіти, маючи хоч щось.*

"Чудо — улюблене дитя віри". Ці слова, сказані колись у сиву давнину чудовим німецьким поетом Гете, були для моєї подруги Галини девізом усього її життя.

Вона завжди чекала якогось чуда, вірила в Бога і свою долю, у всьому покладалась на своїх ангелів-хоронителів. Що б із нею не сталося, говорила: "Ну, Слава Богу, а могло бути ще гірше".

Ми всі з неї підсміювались, але в душі заздрili її оптимізму. Вона у всьому, навіть у дуже негативному, знаходила якийсь позитив. Поскаржитись їй було просто неможливо, Галина розраджувала так, що ти одразу почувався винним:

— Ну чого ти gnівиш Бога! А в людей буває ще й гірше! — і наводила десятки прикладів, що комусь погано, а тобі добре.

Після такої оптимістичної тиради її уже ніхто не хотів нічого говорити. Вона все намагалася перевести в площину сміху і веселоців.

А одного разу на роботі з нею трапилася дуже смішна пригода. У колективі була традиція: перед відпусткою пригощати шампанським своїх колег. Вона йшла у відпустку. Останнього робочого дня прийшла у красивій білій сукні.

Надворі літо, сонце. Життя — рай!

Купила червоне шампанське, "Артемівське". Накрила з дівчатами стіл — салати, фрукти. Одне слово, невеличкий дівич-вечір в обідню перерву. Галина любила відкорковувати шампанське, бо це в неї виходило професійно. Легенький звук "Пш-ш-ш"

— і шампанське розливається по різномальорових і негарних горнятках і склянках, які є на роботі.

Так було завжди, але не сьогодні. Зазвичай, жінки бояться відкорковувати і розливати шампанське, а сьогодні попередили Галину, що "Артемівське" надто газоване, відкорковувати його треба дуже обережно.

Але їй байдуже! Вона — майстер з відкорковування шампанського. Заввиграшки бере пляшку, відкорковує і... шампанське неможливо втримати. Воно виривається з пляшки, як лава із жерла вулкана. І ось від довгоочікуваного напою залишається тільки піна на дні пляшки.

Уесь стіл і закуски — червоні від шампанського, усі стіни кабінету — у величезних червоних плямах. На господиню забави страшно глянути. Біла сукня від вина стала червоною, потім поти-хеньку почала синіти.

Лице Галини у вині. Присутні не знають, що на це все сказати. І тут Галина зі своїм неzmінним оптимізмом:

— Ну, це ще нічого, добре, що сьогодні я не одягнула нову блузку, хоч і хотіла.

Усі — у сміх. Потім дівчата разом пересували шафи і столи, вішали на стіни якісь календарі та плакати, щоб замаскувати плями від вина. Оце так погуляли!

Буває, їде Галина на роботу тролейбусом, він у дорозі ламається — треба іти пішки. Запізнюються на роботу, вбігає захекана і випадає:

— Добре, що поламався, бо, може, він мав розбитися. Значить, я мала йти на роботу пішки.

У неї все було, як у смішному оповіданні "Покушаючимся на самоубийство" А. Чехова (уривки з оригіналу):

"Для того, чтобы ощущать в себе счастье без перерыва, даже в минуты скорби и печали нужно:

а) уметь довольствоваться настоящим;

б) радоваться сознанию, что могло быть и хуже.

А это не трудно:

1. Когда у тебя в кармане загораются спички, то радуйся и благодари небо, что у тебя в кармане не пороховой склад...

2. Когда в твой палец попадает заноза, радуйся: "Хорошо, что не в глаз".

3. Радуйся, что ты не хромой, не слепой, не глухой, не холерный...

4. Если у тебя болит один зуб, то ликуй, что у тебя болят не все зубы...

5. Радуйся, что ты не имеешь возможности быть женатым сразу на троих.

6. Если тебе жена изменила, то радуйся, что она изменила тебе, а не Отечеству.

Последуй, человече, моему совету, и жизнь твоя будет состоять из сплошного ликования".

Отож, наша Галина раділа всьому і завжди. Навіть коли розлучалася зі своїм чоловіком, який зрадив її, а не Батьківщину, вона сказала: "Ну, слава Богу, розлучаюсь із ним. Добре, що він почав мене зраджувати зараз, коли я молода, а не на старості літ". І сміх і гріх...

Розлучилась, довго жила одна, насолоджувалася своєю свободою і мала кілька романів, різних за тривалістю та серйозністю. Була вільною від усього — кухні, хатньої роботи, обов'язків перед кимось. Жила щасливо і спокійно. Усі заміжні подруги збиралися в ній на посиденьки, відпочити від чоловіків, дітей та "бой-френдів".

З Галиною було легко і весело. Двері її дому не зачинялись, усі звикли, що до неї можна прийти розслабитись, поплакати. Вона всіх втішить і розрадить, щоправда, у притаманній їй своє-рідній манері.

Так злітав день за днем, місяць за місяцем, рік за роком.

Ми з Галиною працювали разом в одній невеликій фірмі. Але, як часто буває, господарі "побили між собою горшки", щось не поділили, фірма розпалася.

Усі залишилися без роботи, бідкаються: "Що буде? Як буде?".

Галина на це:

— Добре, що наша фірма розпалася зараз, коли нам ще немає 35, бо після цього віку вже важко знайти якусь пристойну роботу.

Хочеться побити її за той дурний оптимізм!!! А Галина на додачу розказує анекдот: "Приходить єврей до рабина: "Рабе, скажи, буде війна чи ні?". А той відповідає: "Війни не буде, але буде така боротьба за мир, що каменя на камені не залишиться — тільки порох". Отак і від нашої фірми нічого не залишилося, тільки спомини.

Усі були в пошуках нового місця праці, кожен сам по собі. Галина мудрує тихенько про те, чим буде тепер займатися. Ми деякий час не бачилися, а потім зустрілись, і від її вигадки були в захопленні. Ми й подумати не могли, що почин бізнесово-інтелектуальної праці кардинально змінить її життя та внесе значні корективи в долі деяких наших спільніх знайомих.

А влаштувала Галина в себе вдома шлюбне агентство "Мрія".

Довго метикувала, з чого починати свою діяльність на цій ниві. Вирахувала, що це безпрограшна справа, бо навколо стільки невлаштованого в житті жіноцтва, та їй чоловіків багато одиноких.

Молоді для знайомства ходять по дискотеках, барах. А куди піти людям середнього віку? У ресторан при наших статках не находишся, як кажуть, "лишишся без штанів, та їй голодний будеш". Простий люд похід у бар і ресторан може собі дозволити хіба що раз на місяць.

Ось і вирішила Галина діяти на шлюбній ниві: і робота приємна, і прибуток буде.

З чого починати? Купила газети зі шлюбними оголошеннями і почала систематизувати інформацію.

Створила на комп'ютері базу даних і внесла до неї досьє на кожного самотнього клієнта. Розробила таблицю-характеристику, в яку потім вписувала детальну інформацію про людину.

Передбачила в таблиці все — чи був раніше в шлюбі, чи є діти, яка освіта, хобі, інформацію про зовнішність.

Узялася за справу з ентузіазмом, і затягнуло її у вир чужих житейських радошів і смутків, у трясвину людських нереалізованих мрій і сподівань. Почала знайомство з людьми, які потребували її допомоги.

Вишукавала серед своїх знайомих і друзів одиноких, невлаштованих у вирі життя людей. Вони приходили до неї в дім, чаювали, говорили про те, про се. Галина легко і спілкувалася з ними, так по-дружньому і невимушено, що люди розкривали перед нею свої душі, розказували про потаємні мрії, болі, приховані від інших людей.

Їм було затишно з нею. Вони довіряли їй свої серця і долі для влаштування в цьому швидкоплинному житті.

Галина мала легку руку. Коли вона садила біля хати якусь гордину, то все дуже гарно родило. Квіти, посаджені нею у квітнику біля хати, буяли різними кольорами від ранньої весни до пізньої осені. Галина до всього примовляла, приговорювала.

Тепер у новій професійній стихії вона випробовувала свої приховані таланти психолога, викладача, майже і доктора людських душ.

Першою її удачею і перемогою на цій ниві було знайомство однією молодої жінки з таким же одиноким чоловіком. Знайомство закінчилось міцним романом і шлюбом. Майбутня наречена — гарна молода вчителька. Коли вчилася в університеті, то, як часто буває, батьки не дозволили її вийти заміж — все в них рано і рано.

А потім, коли пішла на роботу, вже було пізно. Час першої закоханості минув. У школі викладачів-чоловіків немає. А якщо і є, то всі розподілені поміж вчительками, які працюють у школі

давно. Навіть худорлявий і непоказний завгосп був чиєюсь симпатією у школі. Годі й казати про фізика або вчителя військової підготовки, їм жінки-викладачки не могли скласти ціни. Чоловікам у шкільному жіночому царстві жилося, як щукам у невеликому ставку. Яку рибку захочуть, таку і з'їдять сьогодні на сніданок, а пообідати і повечеряти можна іншими рибками. Тож для нерозбещеної молодої вчительки не було на роботі гідної пари. На дискусію не випадало йти — може хтось із старшокласників побачити. Увечері все зошити та й зошити. Так і засиділась у дівках, сором сказати комусь: гарна, розумна, але одинока.

Усі подруги повиходили заміж, понароджували дітей, розповініли, а вона — струнка, як дівчинка-школьєрка. Таку гарну одиночку жінку заміжні подруги не часто запрошували в гості. Не варто, щоб їхні чоловіки на чужих та одиноких заглядалися.

А час не йде, він біжить, летить. А вчителька все одна й одна. І тут на її шляху — наша Галина, рятівник сердечъ. Але смішно сказати, що той чоловік, з яким Галина познайомила вчительку, жив на сусідній вулиці. Молодий лікар-терапевт.

За направленим працював у селі. Там пари собі не шукав, бо хотів повернутися в місто. Хоча, чого гріха тайти, в селі не одна дівчина бігала до лікаря на прийом з хворобами і без. Але він нікого собі не пригледів, що не раз викликало розчарування в гарячих сільських дівчат. Пропрацював у селі необхідний час, і повернувся додому. А в місті — однокласниці та одногрупниці вже возять дитячі візочки. Друзів життя порозкидало по світах, більшість поодружувались. І так сталося, що він — одинокий. Шлюбного оголошення ніде не подавав, бо ще молодий. Постава — багатьом чоловікам на заздрість, високий, стрункий. У селі не було водопроводу, з криниці за три подвір'я приносив відрами воду. Центрального опалення також не було — не один раз дрова рубав і піч топив. Пройшов школу виживання в селі й добру лікарську практику. Доводилося бути не тільки терапевтом, а й доктором

широкого профілю: і передчасні пологи приймав, і невелике хірургічне втручання робив. Добре, що стоматологом не довелося бути...

Село є село: до райлікарні далеко, дістатися складно і влітку, а взимку, як замете, взагалі із села не вийхати, тут хоч би між хатами пройти. Ось і доводилося бути лікарем від усіх болячок, але він із цим справився.

Тут, у місті, його знайомі зателефонували Галині і попросили допомогти. Вона зі своїм баченням доленоносних випадків усе зв'яже докупи і так подасть цей факт, що не повірити в їого достовірність — ну просто неможливо.

— Живуть майже поряд, значить, доля їх звела, і вони повинні були колись зустрітись, — так приговорюючи, вона майже їх зарушила. Все-таки легка в ней рука!

Галина раділа зі свого першого успіху на ниві "сватання", мала особливий, піднесений настрій. Багато хто із знайомих не міг зрозуміти, як можна постійно чомусь радіти. Напевно, вона все-таки несповна розуму. Навколо у всіх на язиці політика, незадоволення владою, погана екологія, паскудна погода... А вона все сміється, "як дурне до сиру". Жах!

Галина ж щиро жаліла тих людей, які скиглили біля неї. Вона жила сьогодні, раділа дощу, сонцю, вітру. Якщо могла на щось вплинути — впливала, намагалася змінити на краще. Та добре розуміла, якщо щось від неї не залежить, вона не можна це змінити, бо воно її непідвладне. Не можна обігріти весь світ і неможливо.

Галина, сміючись, говорила: "Створюю нову державу — сім'ю, бо з неї складається держава".

Багато хто з її клієнтів вірив у гороскопи і питав, як знайти справжнє кохання і не помилитись у виборі й обрати ту людину, з якою буде затишно і комфортно. Галина шукала відповідь і дійшла висновку, що незайвим буде прислухатися до порад зірок.

Читала літературу з різними порадами та гороскопами і зрозуміла: немає рецептів для щастя. Щоб досягти повної сумісності, слід слухати своє серце, покладатися на свою інтуїцію і пам'ятати, що люди щасливі настільки, наскільки вони вирішили бути щасливими.

Галина зауважила, що люди, в яких за спиною попередній сімейний досвід або довге холостякування, мають завищено самооцінку і часто занижують оцінку протилежної особи.

Вона вчила своїх клієнтів, що людей треба сприймати такими, якими вони є, з їхніми недоліками, але намагатися побачити те позитивне, що є в них, і подумати, що ти сам — не ангел. Щастя залежить від нашої думки про людей, про речі, про світ, який є навколо нас.

Галина спостерігала поведінку людей, які приходили до неї, по-повнювала свою картотеку претендентів на чиюсь руку і серце, вносила дані в розроблену нею астрологічно-житейську систему. Вона прислухалася до порад астрологів, але намагалася підшукувати кандидатів на свій смак.

Її так затягнула ця робота, що здавалось, ніби вона все життя була свахою і займалася створенням щасливих сімейних пар.

Очі в Галини світилися вогнем азарту, який відчуває гравець казино, коли ось-ось має трапитися довгоочікуваний виграш. Вона бачила, як люди, на початку знайомства такі чужі і різні, потім приходять до неї на каву і вже обмінюються теплими усмішками й жартами. Розмови стають цікавішими і розкутішими.

Вони зрозуміли, що головне в житті — кохати і бути коханим. Оптимістка досягнула мети, задоволено потирала руки, коли люди веселі йшли з її дому. Хай їм щастить!

В її практиці був цікавий випадок. Клієнт, якого вона характеризувала як трудоголіка та зануду, мав невелику майстерню з ремонту автомобілів. Крім роботи, не бачив нічого. Не розумів, що машини в цьому автоматизованому світі ламаються кожен день. І він не зможе всіх їх відремонтувати і заробити всі гроші. Він забув, що, крім

двигунів машин і відкритих капотів, іржавих қрил і кузовів, навкруги є цікаве життя, таке різнобарвне і бурхливе. Є театри, парки, друзі, кіно, кохання, поцілунки, секс. Але він — сліпий трудоголік, який нічого цього не бачить, і життя проходить повз нього, та так швидко, що не зупинити! Прозрій і озирнись, сліпий чоловіче!

Привела до Галини цього майстра-невдаху його сестра. Симпатичний, інтелігентний, але недоглянутий і неохайній, пахне тільки мастилом. Руки чорні, пальці побиті, поранені залишачям.

Сваха одразу зрозуміла, що для нього треба знайти таку жінку, яка зможе собою затямарити весь цей залізний мотлох і поведе його зі собою у вир сім'ї зі всіма його цікавинками і пікантностями. Йому потрібна жінка, яка зуміє створити затишок в оселі і радість у душі, та має піклуватися про нього з материнським інстинктом. Це має бути жінка, яка давно хотіла вийти заміж і народити дітей. Вона оплете свого обранця ніжністю і м'якістю, але зі силою ліани, щоб чоловік задля коханої міг кинутись у вогонь і воду, тільки б виконати будь-яке її бажання. Такою жінкою для нашого невдахи була стара холостячка (не хочеться говорити "стара діва"). Вона була і не зовсім стара. Тридцять п'ять років для жінки — це ще зовсім дівочий вік. Галина з такою завзятістю висвітлила перед цією жінкою, народженою під сузір'ям Рака, позитивні риси автомайстра, що будь-яка одинока жінка, присутня при цьому "восхваленні", ладна була вийти за нього заміж наступної хвилини.

Він і працьовитий, і порядний. Тоді, коли багато чоловіків у вільний час сидять по парках, скверах чи "забивають козла" або біля телевізора гладять черево, він, самотній бідолаха, лежить під машину і заробляє гроші нелегкою працею. Судільний позитив претендента!

Чоловікові Галина розповідала про ніжність, господарність, віданість жінки, її готовність пожертвувати собою...Характерис-

тика ідеальна. Не жінка, а мрія, до якої він ішов так довго. Після такої моральної підготовки, окремої для кожного, була зустріч-знайомство. Посиділи разом з Галиною, погомоніли, покавували, і пішли вони вже удвох. Тепер їхнє майбутнє залежить тільки від них, хочуть бути щасливими — будуть. Галина свою місію виконала. Вечір удався! Вона втішена, все-таки психолог з неї непоганий. Так щоденно і цілеспрямовано Галина працювала над створенням нових сімейних пар. Тільки для себе нічого не шукала, працювала для інших.

Але одного разу вона призначила зустріч чоловікові, про якого її шкільна подруга сказала:

— Одинокий, інтелігентний чоловік середніх літ мріє створити сім'ю.

До кожної такої зустрічі з клієнтом, незалежно від статі, Галина ретельно готувалася. До своєї зовнішності ставилася прискіпливо. Красунею не була, але сміючись, підбиваючи руками догори волосся, говорила фразу відомої російської акторки Файні Раневської: "Я не красива, но чертовски мила и симпатична". Завжди була акуратною, з ледь помітним макіяжем, мала гарну зачіску, одяг добирала зі смаком. На неї було приємно дивитися. Весела й енергійна, за гороскопом — Лев, та левицею вона була і за складом характеру, любила бути в центрі уваги. На зустрічах зі своїми клієнтами почувалася королевою, до якої приходять прохачі. Одночас милою, врівноваженою, гарною. Розмову провадила розумно, ненав'язливо, у потрібному руслі, люди не відчували, що прийшли до неї за вирішенням такого делікатного питання, як підбір пари. Це Галині вдавалось, вона була гарною акторкою і привітною людиною.

Єдине, чого вона щиро хотіла, — допомогти людям і відчути задоволення від своєї праці, такої цікавої і небуденної.

І ось одного разу у призначену нею годину приходить "одинокий інтелігентний чоловік середніх літ".

З усмішкою пішла відчиняти двері. Входить чоловік — високий, спортивний, акуратний, з приємним обличчям. Одяг ошатний, начищено взуття.

"Не знаю, як такий симпатичний чоловік може бути самотнім", — промайнуло в Галини в голові. Справляв враження кандидата якихось наук.

Запросила його в кімнату, а сама відчула незнайоме хвилювання, трем душі, здавалось, ніби вона колись його бачила. Але де і коли? Гарна пам'ять її підводила і не давала необхідної відповіді.

У кімнаті на журнальному столику лежали акуратно складені анкети для відвідувачів, гарні ручки, дорогі зошити для записів. Одне слово, все як у зразкових офісах. На робочому столі увімкнутий комп'ютер, на екрані миготіли гарні кольорові заставки, які заспокоювали очі — різноманітні казкові рибки. У комп'ютері можна було переглянути список можливих претенденток на руку, серце, тіло і гаманець.

Галина була збентежена. Чоловік, який прийшов до неї за допомогою, сподобався їй. У нього все було делікатне: манери, обличчя, руки. Красива і правильна мова, приємний голос, гарні карі очі з добрим блиском і усмішкою. Він був гарної будови, мабуть, займався спортом. Єдине, що було смішне в цьому досконалому образі, — мав трохи кривуваті ноги, як у жокея, але це не псувало загального його портрета.

Галина приготувала каву і почала розмову про сутність життя, навколоїшнє середовище, про загальні речі. Хотіла знайти таку тему для розмови, яка потім могла б стати цікавою для двох розумних людей. Галина говорила, усміхалась, але чомусь не могла дивитися йому в очі, а переводила свій погляд на кольорових рибок на екрані монітора комп'ютера. Він слухав її уважно, вникав у те, про що говорила вона. Відповідав на питання делікатно, виважено але дуже стисло, тільки "так" або "ні".

Галина намагалась якось пожвавити бесіду, але їй це не дуже вдавалось, чоловік був мовчазний. І що більше жінка докладала зусиль, то більше чоловік мовчав. Вона не змогла викликати його на відверту розмову. Нарешті замовкла і Галина, її оптимізму сьогодні не вистачило, і запропонувала подивитися на комп’ютері світлини її анкети жінок.

Сіли поряд, і вона відчула не просто напруження, а електричний розряд. Де її ділась та легкість, яка була раніше у вирішенні проблем інших людей. Щось сьогодні з нею було не гаразд.

Він дивиться світлини на екрані, вона коментує, дає характеристики жінок. Він з цікавістю розглядає фото, вибрав три фотографії. Попросив роздрукувати копії фотографій та їхні анкетні характеристики.

Галина роздрукувала їх і тремтячими руками подала гостеві. Усмішка в неї була якась вимушена, як приkleєна, він же подивився її прямо в очі, подякував і попросив призначити їйому зустріч через тиждень. Вона члено відповіла і зачинила двері.

Підійшла до вікна, подивилася, як чоловік неквапом поважно пішов по доріжці від її будинку.

Сіла в крісло, потім встала, підійшла до бару, налила собі маленькую склянечку коньяку. Хотіла трохи заспокоїтись. Не могла зрозуміти, що її так збентежило в цьому мужчині. Шкода, що він принесе свою заповнену анкету лише через тиждень, її кортіло дізнатися про нього якнайбільше. Спати лягла рано, та заснути не могла, все переверталась з боку на бік. Ось вона влаштовує чужі долі, має задоволення від цієї роботи і сякий-такий матеріальний стимул.

І що з цього? Вона сама — одинока, нікому не потрібна. Багато в неї друзів і подруг, але всі із сім’ями. Приходять до неї на свята, дні народження, усім весело, і її також. Але потім усі розходяться по домівках, а вона — гарна, молода і вільна — одна...

Правду кажуть, що коли ти вільна, значить ти нікому не потрібна.

Де їй поділась оптимістична усмішка: "Не хочу бути вільною, хочу бути чиєюсь!" У ліжку гірко плакала одинока молода жінка, і тільки подушка була свідком її жалю. Як хочеться бути щасливою, коханою, любити.

Заснула, коли вже світало. Зранку встала, глянула у дзеркало, лице запухло від сліз. Добре, що сьогодні ніхто не має до неї прийти.

Не було настрою ні до роботи, ні до кухні. З голови не виходив вчорашній клієнт. У нього гарне ім'я — Анатолій. Цікаво, яке в нього склалося враження про неї? А може, вже її забув і розглядає вибрані ним світlinи та анкети жінок.

Ті знімки були досить вдалі, зроблені у фотосалоні майстром своєї справи. Жінки не були красуні, хоча її милі, та не "зірки" з Голлівуду. Галині хотілося, щоб жодна з них не сподобалася їйому, хоча таке бажання виникло вперше за весь період її роботи свахою.

У голові промайнула думка: "Чому б не внести в комп'ютер свою світlinу?" Але зразу ж відкинула цю думку: "Не хочу, щоб мене обирали".

Згадала один випадок із власного досвіду. За все життя вона була на танцювальному майданчику лише один раз, тоді вже вчилася в інституті і пішла на танцю з дівчатами, без своїх хлопців. Прийшли молоді і гарненькі дівчата, грали музика, ноги самі просились у танок. Стоять вони, стоять і як у пісні співається, і чекають, поки хтось їх запросить до танцю. І от іде по залу неохайній хлопчина, штані випнуті на колінах, мешти брудні. Впевнено простує по колу і видивається, кого б запросити до танцю, поглядом зверхньо ковзає по дівчатах, як у бібліотеці по обгортках книжок. Таке миршаве і негарне, воно мало право вибирати красунь, і таки вибирало. Прийшов інший такий же "кавалер" і з таким же ентузіазмом вибирає собі дівчину до танцю. З рота смердить перегаром, дешевими цигарками. Якби був на вулиці, то та дівчина б і не глянула на нього, а тут — танцює з ним. Немає більш принизливого відчуття, ніж те, коли якась нікчема тебе вибирає.

Більше на танці Галина не ходила, танцювала із задоволенням тільки в колі своїх друзів. А коли десь випадало танцювати з тим, хто зовсім їй не подобався, то танцювала із заплющеними очима, щоб не бачити свого партнера, бо уявляла себе з кимось зовсім іншим. А той довбень, що ледве переставляв ноги, думав, що вона мріжить очі від задоволення.

Ось тому внести свою світлину до бази даних комп'ютера не хотіла. Не бажала, щоб її знову обирали. Хотіла обирати сама!

У таких роздумах минув перший день, другий, і знову оптимістка взялася за свої повсякденні справи. Дім, телефон, газети, комп'ютер і нові зустрічі. Усе ввійшло у звичне русло. Минув тиждень.

От нарешті день, коли мав прийти Анатолій. Зранку Галина не знаходила собі місця. Свою зовнішність довела до досконалості. Одягнула гарненький голубий домашній костюм, виглядала і не офіційно, і не легковажно, а саме так, як виглядає жінка, яка хоче сподобатись.

Дзвінок у двері. Хвилюючись, з усмішкою пішла відчиняти. Входить він, такий же акуратний, і гарний. Від нього так гарно пахло дорогими парфумами, що в маленькому коридорі цей запах сп'янив Галину. Вдихнула цей терпкій запах і подумала: "Якби ти був моїм, з яким би задоволенням я тебе обняла і вдихнула твій п'янкий запах, який так дурманить голову..." .

Запросила Анатолія в кімнату. Знову така ж суха стримана бесіда, повторний перегляд світлин.

Анкету свою він не заповнив, не мав часу — був у відряджені, сьогодні зранку тільки приїхав. Попросив роздрукувати ще кілька світлин і анкет. Трохи поговорили, і він пішов, бо розмова зовсім не в'язалась. Знову Галина стала біля вікна, проводжаючи очима постать жданого чоловіка. Раптом Анатолій підняв голову і подивився в її вікно, жінка відсахнулась і заховалась за штору — не хотіла, щоб він бачив, як вона підглядає за ним. Настрій був

тревожний. Галину зачепило за живе те, що Анатолій переглядав фото на комп'ютері, розпитував усе детально про жінок із картотеки, але не запитав, чим вона живе, чи є в неї сім'я.

Тиждень тягнувся роком, Галина хотіла знову бачити Анатолія. Цікаво, на кому із жінок він зупинить свій вибір.

Чоловік мав прийти в понеділок — важкий день, але вона не вірила в різні прикмети і не була забобонна. У неділю була погана погода, цілий день дощило. Вона трохи читала, щось робила на комп'ютері і ввечері внесла свою фотографію в картотеку, заповнила анкету.

Анатолій прийшов у призначену годину. У передпокой поклав якийсь великий пакет і увійшов у кімнату. Від нього віяло добротою і порядністю. Поговорили, сіли до комп'ютера. Він почав знову некважно переглядати анкети та фотографії. Галина лишила його, сіла у фотель, переглядала якісь записи. Хотіла заховати свої руки, щоб не видати хвилювання. Анатолій роздрукував собі ще одну фотографію, попросив вибачення і вийшов на хвилину в передпокій. Зайшов у кімнату зі своїм величезним пакетом, розгорнув — і вийняв гарний букет червоних троянд. До троянд прикріплено якийсь папір, скрученний у трубочку і перев'язаний червоною стрічкою.

Анатолій, усміхаючись, підійшов до Галини і простягнув їй букет. Вона від несподіванки не могла нічого сказати, тільки усміхалась. Розгорнула папір, прикріплений до букета, — це була його заповнена анкета. У ній у графі "Taємні бажання" червоною ручкою написано: "Галино! Обери мене." Він усміхнувся і подав роздруковану фотографію зі словами: "Я обрав". Це була фотографія Галини. Жінка засміялась...

Вона була коханою. Як довго йшла до цього! Галина знала і вірила, що найбільше щастя в житті — це впевненість у тому, що тебе люблять.

Вона завжди чекала дива, і воно сталося, з нею.

Жайкрайса подруга

*Всі люди наче схожі. Але ні,
Вони є рівні тільки перед Богом.
В духовності одні завжди на дні,
А інші до вершин ведуть дорогу.*

Цю подію в містечку обговорювали довго і бурхливо. Деталі трактували і так, і сяк, кожен мав свою думку. Бо кажуть: "Скільки голів, стільки й умів".

А в офісі знявся цілий тайфун, така була реакція! Основні дійові особи, які були причиною розмов і пересудів, працювали разом і були найкращими подругами.

Робочий день у них починається так, як у всіх жіночих колективах: вбігають захекані, розхристані жінки і поступово перетворюються у спокусниць для мужчин, які працюють в офісі, та їх не тільки для них. Кожна виймала свою косметичку і починала ретельно робити макіяж і навіть те, що слід було робити вдома наодинці із дзеркалом. Хтось чавив прищік, хтось вищипував волосинки під носом і нервував: "Ну звідки беруться ці вуса!". Після усіх цих маніпуляцій на жінок любо було поглянути. Одразу думалося: "Цю ця жінка-красуня робить у нудній бухгалтерії, їй би на подiум!". Потім починається огляд одягу. Хто в новій спідниці, а хто в новій кофтинці — все оглянуто. "О, яка білизна! Де купила? Скільки заплатила?". Зранку бос боявся зайти в цей кабінет, щоб часом не побачити напівоголене тіло чи ноги своїх підлеглих, хоча йому не раз кортіло це зробити. Але зась, головне — робота. А на роботі, як і у своїй хаті, грішити не можна. Це можна робити в готелі, у лісі, що він і не раз робив з одною зі своїх підлеглих.

Довівши, наскільки це можливо, свою зовнішність до досконалості, жінки сідали по робочих місцях і відпочивали від ранішньої

утоми — вештання по хаті в пошуках одного загубленого черевика або рукавиць сина, приготування сніданку дітям і чоловікам. Відпочивали від щоденних вранішніх клопотів, питань чоловіків і дітей: "Де моя сорочка? Де мої шкарпетки? Що врати сьогодні? Чи холодно на вулиці?"

Питання про погоду дратували найбільше, бо жінка не була пісом і цілу ніч не спала в будді, щоб знати: холодно зранку чи ні. Жінка так само, як і чоловік, спала під теплою периною. Але тепер, ніби як термометр чи флюгер, мала зробити прогноз — яка погода зараз і яка буде у другій частині дня.

Якщо на небі були хмари, то вона казала взяти парасолю, але якщо дощу не було, то громи і блискавки були увечері: "Я увесь день носився з парасолею як дурень, де твої очі були зранку?". І, навпаки, коли чоловік не взяв парасолю і потрапив під дощ, то казав: "Як ти дивилася зранку, чи ти не бачила, що буде дощ?" І так було завжди. Чоловікам не додали, їм як не вбила, то болячка задавила, все не так, усе не гаразд. І так щоранку жінки бідкалися, які вони нещасливі, і які їхні чоловіки егоїсти.

Тільки жінки вміють так несправедливо перебільшувати чоловічу недосконалість і безмірно вивищувати своє его над всім.

Але треба було тільки чути, як змінювався голос у кожній, коли дзвонив телефон і в трубцічувся голос того чи іншого "домашнього тирана": "Так коханий, це ти?" Не голос, а солодкий мед: "О, я так рада тебе чути, але маю багато роботи, не підводжу голови від паперів із самого ранку. Любий, купи хліба, молока, м'яса..." — і далі йшов весь перелік продуктів, які тільки можна вмістити в холодильник. — "Так, коханий, люблю! Цьом-цьом. Па-па, до вечора!"

І так з дня у день — спершу ганьбили своїх чоловіків, а потім ніжненським голосочком виявляли їм свою любов. Одне слово, брехухи і хамелеони!

У бухгалтерії працювало четверо жінок, усі майже ровесниці. Бухгалтери, як і вчителі, здебільшого мають складні характери.

Це вже майже професійне. І на роботі для всіх вони просто нестерпні. А головний бухгалтер, особливо, якщо це жінка, — тиран для всіх. Вони — особлива категорія жінок. Бувають привітними або за столом при чаці, або за наявності біля них чоловіків. Чи своїх, чи чужих чоловіків — це вже не має значення, аби лиш були штани. Тоді жінка-бухгалтер перетворюється в жінку-мисливця на чоловіка.

Отакі монстри працювали в цьому маленькому колективі.

Біля вікна сиділа Стефанія, гарна білявка, висока, струнка,ексуальна. Чудові жіночі форми, які вона мала, не в однієї жінки викликали заздрість. Мала великі сині очі, ніс з горбинкою, що не псуval рис її обличчя, приємну, але завжди фальшиву посмішку. Вбрана була завжди гарно, любила себе безмежно. Вважала себе безгрешною, чесною, об'єктивною — не жінка, а ангел. Так вважала тільки вона, всі інші бачили її заздрісний характер, її мертву хватку у стосунках із чоловіками. Вона вміла охопити неоссяжне, використати все і вся, аби тільки її було добре. Може, так і треба, хто його знає?..

Мала добрих дітей і чоловіка. Коверзувала над ним, як хотіла, він виконував усі її бажання, а вони завжди були амбітні. І мала вона все, крім необхідного кожній молодій жінці, особливо такій гарній і принадній. Чоловік любив її, але любов його була платонічною, а не фізичною, так можна любити дівчину, а не зрілу жінку, яка хоче фізичного кохання, а не кохання зайця під кущем. Усі чоловіки в нашому офісі задивлялися на неї, на її гарні ноги іексуально-спокусливі форми. Стефанія це розуміла і була втішена, бо, як кожна жінка, знала собі ціну. Не знав цього тільки її нудний чоловік. Він навіть не здогадувався, що дружина часом скакала в гречку, щоб задоволити своє недолюблене тіло і відчути себе жаданою жінкою.

За столом навпроти сиділа Марта. Це була дуже нудна, руда жінка, така негарна, що на неї було боляче дивитися, а вагітним жінкам не тільки дивитися на неї, навіть кинути погляд було небажано.

Їй ніякий макіяж уже не міг допомогти. Усе лице в ній було всіянє несимпатичним темним ластовинням. Чоловіки, подивившись на її таке непривабливе лице, вже не мали бажання опускати погляд нижче. І даремно, бо фігура в Марти була гарна, і якщо на ній дивитися ззаду, то можна було б позалицятись. Але, з огляду на її негарне обличчя, треба, щоб чоловік був або незрячий, або нерозумний. Та правду говорять, що любов сліпа, або, як кажуть, "шляхи твої, Господи, незбагненні", бо Марта також мала чоловіка і, на здивування всіх, чоловік її був красень-бронет, розумний та добрий, чудовий батько для двох синів-близнят, таких же рудих, як і їхня мати.

Жінки не раз пліткували про цю пару і не могли зрозуміти, як такий гарний чоловік, майже з обкладинки журналу "Плей-бой", оженився з такою рудою і негарною жінкою. Це була загадка для всіх!

Руда зануда на роботі була незамінною, мала гарне точне мислення. Цифри для неї — поезія. В її розрахунках був ідеальний порядок, також — у паперах та папках. Глянувши на будь-який бухгалтерський документ, вона бачила місце, де закралася помилка. Знала, де показати яку цифру, а де потрібно дещо приховати, була асом у бухгалтерії і правою рукою головного бухгалтера. Руда фурія на роботі, та у дома — добра господиня, хороша дружина, вірна і порядна.

Доповнювали молодий колектив дві жінки, Марія і Ганна, які були найкращими подругами. Вони були разом завжди. Зовні такі різні, що навіть не пасували одна до одної. Марія була маленькою повнуватою жінкою з приємними рисами обличчя. Чоловіка мала здоровання, який був майже вдвічі вищий за неї. Напевно, правду кажуть, що великі чоловіки люблять маленьких жінок. Звали його Степан. Марія ж звала його Степанко, ніжно, як дитину. Дітей вони не мали, жили подружнім життям, як кажуть, у цивільному шлюбі, вже довгі роки. Ганна ж була високою ставною жінкою і

зовні більше б пасувала до чоловіка подруги, ніж до свого худорлявого невисокого Андрія.

І ось ці четверо різних жінок становили розрахунково-інтелектуальне ядро нашого офісу.

Зранку, відхекавшись, починали рутинну і нещікаву бухгалтерську роботу, від якої іншим було б нудно, а вони в ній кохались і отримували нікому не зрозуміле задоволення. Диваки, та й годі. Час від часу відривалися від таблиць, форм і цифр, і створювали жіночий дискусійний клуб, в якому порушували досить делікатні питання — від настрою і радості кожної з них до сексу.

Питання сексу обговорювались досить відверто, що потім стало головною причиною тієї трагедії, що сталася. Ніколи не слід вихваляти свого чоловіка при чужих жінках, бо це небезпечно — його можуть просто вкрасти. У нашему містечку є район, який у народі називають "царське село". І недаремно, бо там побудовані такі замки і котеджі, що в них не соромно розмістити і приймати не тільки іноземних дипломатів, а й принців з їхньою свитою.

Оце так розбудувалися наші співвітчизники! І все це на свої "трудові гроши", зароблені потом і кров'ю, але це вже інша тема, не така цікава, як кохання і зрада. Так і мої знайомі Степан і Марія збудували собі хатину — двоповерхову віллу, усім родичам і "фальшивим" друзям на діку заздрість.

Хоча всі забули, що будували вони свою садибу важко і довго, понад десять років. Усі молоді роки віддали будові, зате результат був чудовий. У будинку були гарні меблі, розставлені зі смаком, картини на стінах, усе зроблено з любов'ю, у вітальні великий гарний камін, де в холодні вечори палав веселий вогонь і зігрівав душі господарям та їхнім гостям.

До них часто приходили друзі і Маріїчині подруги з роботи, і тут, біля вогню, дуже бурхливо продовжували дискусії, не закінчені на роботі.

Їм гарно велося разом, це були приємні часи. Степан і Марія все робили удвох, із любов'ю і наснагою. Господар посадив фруктовий

сад, господиня порядкувала хату і квітники. Кожен квітник і кущик у неї був витвором мистецтва. На подвір'ї все було передбачено для цікавого відпочинку — і маленький басейн, і сауна, а посеред найбільшого квітника викладена гірка з річкового каміння, з неї б'є фонтанчик.

Вода, тихо дзюркочучи, стікала по камінцях, і хотілося слухати її спокійний шепт. Особливо гарно було тут увечері. Запах квітів розносився легким вечірнім вітерцем. Навесні квітнув бузок, а потім жасмин, влітку троянди, лілії, фіалки і матіоли п'янили запахом, аж паморочилось у голові. Восени чорнобривці огортали все своїм солодко-терпким запахом.

У подвір'ї Марії було створено казкове царство квітів і трав. Неподалік від квітника з фонтанчиком Степан влаштував майданчик для літнього відпочинку, де господарі разом з друзями смажили шашлики та пекли картоплю.

Навколо був гарний акуратний пліт з ліщини, а на ньому виблискували своїми боками старі глиняні глечики, горщики, кухлі та інше начиння, зроблене старим сільським гончарем. Весь цей глиняний дріб'язок Степан і Марія повищували у своїх родичів по селах, де воно роками лежало на горищах, припадало порохом і багато років ні кому не було потрібне. Тепер же ці гончарні вироби стали окрасою всього майданчика. Степан їх ретельно вичистив, полакував безколірним лаком. Але коли господарі цього глиняного "скарбу" приїхали на оглядини і побачили старі глечики в новому вигляді, то їх зразу взяли завидки. Хоч бери і забирай назад! Спокійно дивитись, як гарно вони виглядали серед різокольорових мальв, які Марія посадила уздовж плоту, заздрісникам було нелегко.

Але друзі і знайомі любили бувати в гостях у Степана і Марії.

Степан був кремезним міцним чоловіком, мав гарне чорне волосся і карі очі, в яких променилася усмішка. Це був такий чоловік, якого жінки завжди пропускають через сито своїх очей. Степан

був не тільки чудовим господарем, але ще й успішним бізнесменом. Безперечно, не олігарх, але на рівні нашого містечкового побуту — впливова людина. Мав невеликий м'ясо-ковбасний цех.

Від нього завжди пахло гарними французькими парфумами і легенько відгонило копченим м'ясом. Це так завжди буває: пекар смачно пахне хлібом, а шахтар ніколи не відмінє з лиця вугільній пил. Так і Степан злегка пахнув копченим м'ясом. І як він не стрався позбутися цього запаху, йому це не вдавалося. Але це не відлякувало від нього жінок, вони завжди йому симпатизували.

Степан і Марія були гарною парою, у них були однакові погляди на житейські істини. Єдине, що в них не склалось, — не було дітей. Тому вони всю свою енергію вкладали в хату, побут, друзів і подруг. Найближчими друзями в них була також бездітна пара — Андрій і Ганна. Вони мали квартиру в центрі містечка, невелику і не так гарно умебльовану, як у друзів, і тому дуже часто проводили час у комфортній і затишній атмосфері, у товаристві Степана і Марії. Оскільки Марія і Ганна разом працювали і бачилися щодня, то знали одна про одну все. Душевні переживання, секрети, болі, проблеми і радощі виливали одна одній щоденно, також ділилися найсокровеннішими — стосунками з чоловіками. Це неприпустимо!..

Чоловік Ганни — худорлявий і непоказний Андрій, був хорошою людиною. Жили вони разом із студентських літ, не погано і не добре — так, як усі. Любили бувати у своїх друзів на "віллі", де завжди було людно, гамірно і весело.

Спливали роки, Марія і Ганна залишалися найкращими подругами, майже сестрами. Степан і Андрій також товарищували, всі вихідні і свята проводили разом. Але щастя не буває вічним, випадає на долю і чорна смуга. Захворів Андрій — важко, смертельно. Як не боролися за його життя — не врятували.

У смерті важко відпроситись. Лишилася Ганна сама, сумна і нещасна, забута всіма. Тільки Марія пам'ятала про свою подругу: і

на свята покличе, і вдома залишить її на ніч. Як іде з чоловіком чи в театр, чи в кіно — усе втрьох.

Усі звикли, що друзі були разом і в свята, і в будні. Жінки з великим життєвим досвідом час від часу перешіптувались між собою, що не буде з цього добра.

На роботі руда Марта несхвально ставилася до такої постійної сімейної опіки над Ганною. Стефанія, яка була трохи гультяйкою, сміючись, говорила Марії:

— Ти що, хочеш віддати Степана Ганні?

І от трапилось те, що мудрі люди передбачали.

Поїхала Марія відпочивати одна, без чоловіка. І, як у відомому анекдоті, трохи захворіла і приїхала додому раніше, ніж мала повернутися за путівкою.

Те, що побачила у дома, її так вразило, що краще б її умерти на тому курорті. Увійшла в дім, бачить: лежить її чоловік і найкраща подруга в їхньому сімейному ліжку! Немає гіршої образи і більшої біди, коли любов руйнує зрада!

Що робити? Кому пояснити і що? Враз згадала Марія всі перешіптування і поради, а саму кинуло в дрож, як у пропасниці і лихоманці!

Тільки жінка, яка пережила це, може зрозуміти її біль і жаль. Але як би людину не жаліли, всі болі вона переживає сама, на одніці зі своєю хворою душою. Найбільше вразив її Степан, сказав — як ножем у груди вдарив:

— Ми з тобою всі роки жили, офіційно не одружені, і не брали шлюбу, я тобі нічого не винен і ти мені нічого не винна. Я хочу одружитися з Ганною, з нею доживати віку.

Він забув чи хотів забути, що вони жили всі ці роки разом на віру, бо були такі часи, що шлюб брати не можна було.

Забув, як приїхали разом із села і купили місце під забудову, де була старенька хата Степанового родича. Цей родич за їхні гроші "подарував" їм цю маленьку хижку, на місці якої поставили

розкішний палац. Працю і душу в усе це вкладали Степан з дружиною разом. От тільки результат праці тепер належить їому. Правду кажуть, що людська підлість не має меж. Так і в цій історії. Марта і Стефанія, як могли, підтримували Марію.

І до священика на пораду ходили, і до екстрасенса. Та не було на це ради. Ніхто не поможе, ніхто не зарадить. Дві господині на одній кухні не можуть бути, так само, як два вовки в одному лігві. Степан купив Марії невеличку квартиру, собі залишив будинок.

Судитися з чоловіком чи бити глечики Марія не захотіла. Значить, така її доля...

Ганна переїхала жити до Степана на все готове, зроблене ко-лишньою подругою. Ходить по кімнатах та квітниках гордою гос-подинею, без сорому і совісті. Там, де колись ходила тихою і не-щасною гостею, ступає гордо Степановою дружиною.

Степан зробив так, як і говорив. Узяв шлюб, зареєструвався в РАГСі. Та Бог є на світі, він не дав їому можливості натішитися новою дружиною. Через два роки стався з ним нещасний випадок: їхав машиною і розбився. На смерть...

Так він пішов зі світу, і ніхто не знав, чи мучило його сумління за все скоене, за понівечене життя Марії.

Ганна залишилася повноправною господинею майна Степана і Марії. Ale чи довго буде одинокою заможна молода вдова? Hi, вийшла швиденько заміж – не бідує, не працює. Цікаво, чи добре їй спиться вночі на чужих подушках, чи не сняться їй жахи?..

Марія звільнилася з роботи, продала квартиру і поїхала жити у своє рідне село, щоб забути про все, що з нею трапилося.

Ale і їй ще усміхнулась доля. Вона вийшла заміж за вдівця, директора школи, і народила їому двох діточок, живе щасливо у шлюбі.

Тільки уві сні не один раз приходить до неї Степан і прино-сить троянди з її квітника...

Щоденник дружини

Я все знаю...
Все ходят ищут.

*Приємний спогад — як колись кохались,
Хотіли вічності, а мали мить.
За те, що нам любов дарує радість,
На жаль, ми маєм муками платити.*

Був сонячний день, велике товариство зібралося в кафе за одним столом. Гамірно, усі були трохи підпиті і розкуті. Дивлячись на них, можна було б подумати, що це співробітники святкують чийсь ювілей або уродини. Усі запрошені були майже однолітками.

І забава була б дуже веселою, бо до цього спонукало все — і смачні закуски, які були на столі, і напої, якби тільки не горіли на поминальні свічки та не було посеред стола порожньої тарілки, на якій стояв келих із червоним вином і лежав кусень чорного хліба. Отже, у кафе справляли поминки.

Спостерігаючи за людьми, які проводжають померлого в останню путь, можна визначити, яка людина відійшла з цього світу у вічність: добра чи незичлива, порядна чи ні.

Сьогодні на цвінтарті було багато молоді. Покійна працювала вчителькою у школі і дуже любила дітей, а вони любили її. Дитячу любов і повагу не купиш ні за які гроші і оцінки, її можна заслужити довгою і сумлінною працею, порядністю і добротою. До чужих дітей треба ставитися так, ніби це твої власні діти. І тоді всі їхні серця — твої, бо тільки любляча і мудра мама може бути справжнім педагогом.

Таким учителем і дитячим другом була вона, їхня улюблена Оксана Миколаївна.

Колеги-педагоги тільки зітхали: "І як їй вдається завжди бути справедливою до дітей, колег і оточуючих? Завжди весела,

усміхнена." Коли вона заходила в учительську, у клас або навіть у шкільний коридор, до неї зразу ж хтось підходив. Вона була всім потрібна, ця сонячна і гарна жінка.

Жінки-колеги оповідали їй про свої болі, про кохання, радощі і негаразди. Знали: що знає Оксана, того не знає ніхто. Так, як порадить Оксана, так не порадить ніхто. Так, як вона збереже довірену таємницю, яку завжди комусь так хочеться розказати, так не збереже ніколи і ніхто.

У кафе велися розмови-спомини. Кожен вставав, говорив, згадував щось приємне, смішне, веселе. Була Оксана жартівливою, так гарно сміялася, що неможливо було втриматись, щоб не засміятися з нею разом або не позаздрити її широму і красивому сміху. Коли вона була молодою і ще не було відео, яке зараз тримає людей у домівках, то подруги любили з нею ходити в кіно, особливо на кінокомедію, щоб послухати, як гарно вона сміється. Складали свої копійки їй на квиток, щоб тільки вона з ними пішла.

Ця жінка мала надзвичайне почуття гумору і з будь-якої, навіть з қривдної ситуації вміла вийти зі сміхом.

Одного разу співробітниця прийшла на роботу захекана, дуже поспішала, а коли зняла плащ, виявилося, що вона одягнула блузку, а спідницю ні — внизу була тільки комбінація. Всі присутні вмерли від сміху, а жінка в плач. Через двадцять хвилин — відкритий урок, додому далеченько, своєї спідниці не дасть ніхто.

Вихід знайшла Оксана — мала світлу голову і вмілі руки. У своєму кабінеті зняла плюшеву штору з вікна і за п'ятнадцять хвилин пошила призбирану спідничку, майстерно заколола її спереду свою брошкою-шпилькою. Хто не був свідком цієї оказії, той навіть не здогадався, що ця спідничка недавно ще була шторою, за якою ховалися викладачі, коли приходили до Оксани попліткувати в її комірчину.

До неї приходили щось відсвяткувати та не один раз для зняття стресу випити якусь чарчину. У її серці вистачало місця для всіх колег, викладачів, учнів, сім'ї.

Сьогодні її діти, двоє одружених синів, сиділи зі своїми молодими дружинами біля батька, сумні і невеселі. Бо знали, що такої бабусі, якою могла бути їхня мама для своїх онуків, немає і не буде. Хлопці завжди говорили, що мама — найкращий їхній друг і порадниця. Вона з малечку виховала їх лицарями. Вони були народжені і виховані в любові, спокої, в атмосфері родинної злагоди.

Як і всі хлопці, підростаючи, трохи чубилися між собою, коли не могли щось поділити, але їхні сварки були беззлобними хлопчачими іграми. Вони уміли по-братерськи поділити все, що могли: один велосипед на двох, один конструктор чи одну дитячу машинку. Ці діти не їли цукерок і шоколадок, не поділившихся з мамою. Вона ж ділила все на трьох, а коли тато був вдома, то на чотирьох.

Оксана виховувала в дітей у повазі до тата, і коли сім'я сідала до обіднього столу, то найкращий шматок чогось смачненького давала спочатку чоловікові, а потім своїм синам-соколятам, як любила їх ніжно називати. Уже потім клала в тарілку собі, а якщо чогось не вистачало, говорила, що не голодна, що поїла на роботі.

Була вродженим педагогом, порядною жінкою і чудовою господинею. У цій сім'ї не було розкошів, жили так, як живуть усі молоді сім'ї на інженерську і вчительську зарплату, і рахували копійки від зарплати до авансу.

Сім'ю бідною, але гідною. Діти завжди дивувались, як їхня мама вміє з нічого приготувати щось смачне.

Маленькими, вони не зауважували, яка в них мама уміла господиня, а коли підрости і стали приходити додому до своїх товаришів, то, як мудрі діти, побачили, що в багатьох оселях немає такого затишку і чистоти, як у них вдома. А вже так, як сміялась їхня мама, так не сміявся ніхто. Коли вони дітьми бавились із друзями біля свого будинку, то до них часто долинав сміх їхньої мами.

Тато із мамою любили увечері вийти на прогулку своїм районом, де були багатоповерхівки, а недалеко був невеличкий парк. Діти з гордістю дивилися, як їхні батьки махали їм руками і,

обнявши одне одного, йшли в парк. Такі молоді і гарні! Вони завжди були привітні й усміхнені, мали про що поговорити одне з одним. Одне слово, майже ідеальна пара, такими вони були для всіх.

Тепер на поминках сидів чоловік Оксани, зажурений і сплаканий Сашко. Слухав, що друзі і знайомі говорили про його дружину, згадував, якою вона була для них, для дітей, для нього. І такий його огортає жаль, що, якщо би не було біля нього нікого, кричав би, ревів, як поранений звір, так було йому боляче.

Вона померла швидко, згасла за два місяці: виявили лейкемію, і нічого не могло її врятувати. Які тільки ліки Сашко не знаходив, стан був безнадійний. Станула, як свічка!

Раніше, коли в розмовах ще не порушувалась тема смерті, філософські питання про сутність життя усе ж таки обговорювались. Але ці розмови зводились до того, що треба жити правильно, не грішити, бути моральними, щирими, добрими, усе прощати. Сміючись, дружина говорила:

— Ось коли я помру, то хочу, щоб ти мене поховав у гарній світлій сукні — можливо, в оції рожевій, бо люблю світлі кольори над усе. Обов'язково без хустини.

Сашко завжди сміючись говорив їй, що вона в хустині подібна до ворони, а без хустини, в окулярах, на мудру сову. Із сміхом дражнив її, як говорить і плаче сова: "Ху-гу-ху-гу".

Діти з цього завжди сміялись, а Оксана усміхалась і продовжувала:

— І хочу бути в мештах на високих підборах, бо я люблю ходити в такому взутті.

Чи думав Сашко ще кілька місяців тому, що так швидко доведеться йому виконувати такі смішні на той час побажання його дружини, які зараз виявилися такими сумними. Коли людина важко хворіє і рідні бачать її муки, то звертаються до Бога з молитвами і проханнями або врятувати рідну людину, або забрати її душу швидше до неба, бо так важко дивитися на її муки. Так було і в нього,

випросив у Бога Оксані смерть, бо несила було їй терпіти ці болі, а їому — дивитися на них.

І зараз поміж людей він застигло сидів і не міг думати, що буде завтра, післязавтра, потім.

Усе поставало перед ним так, як уві сні. Та все минає... Минув і той страшний день у його житті.

Друзі розійшлися по домівках. І, як буває в житті, тільки переступили свій поріг, одразу відкинули всі гнітючі думки, бо треба братися за домашні справи. Тільки тяжке зітхання час від часу виривалось із грудей то одного, то іншого. Кілька днів були вибиті з колії свого життя смертю Оксани, а далі — треба надодлужувати згаяне. Це — закономірно. Так іде життя! Хай як ви любили людину, але тільки найближчі страждають і сумують за нею довго і широко.

Усі інші спочатку пам'ятають, і їм не вистачає тієї людини в товаристві, але потім усе заполоняють щоденні турботи, проблеми, і померла людина помалу забувається.

Живим — живе, мертвим — їхнє загробне царство. Це філософія життя, згідно з якою не час минає, а минаємо ми.

Першу ніч після похорону Сашко спав, мов у мороці. Прокинувся зранку мокрий від поту, спустошений, не людина, а ходячий труп. Подивився на годинник — скоро прийдуть діти і треба їхати на цвинтар. Швидко прийняв душ. Глянув у ванній кімнаті у дзеркало і жахнувся. Як може людина за короткий час так змарніти? Із дзеркала на нього дивився не сорокастирічний чоловік-красень, а змучений Бог хтозна-якими тортурами чолов'яга. "Треба себе опанувати, бо в мене є діти і багато обов'язків перед ними і Оксаною", — майнуло в його голові. Він уже думав над тим, який він зробить надмогильний пам'ятник, які слова напише на ньому.

Але зараз у нього не було таких слів, які б могли висловити його тугу і жаль за дружиною. Приїхали діти, родина, і всі разом

поїхали на цвінтар. Сонце світить, повіває ніжний легенький вітерець, немов заспокоює Сашка і дітей. Це вона так ніжно обнімала їх, як зараз обгортаває цей лагідний вітерець. Оксана завжди цілуvala своїх хлопців, коли проводжала до школи, коли зустрічала зі школи, коли вони йшли на прогуллянку чи приходили додому. Навіть вже дорослими, вони не соромились приймати мамин цирій поцілунок чи обійми, і самі також завжди ціluvali її в щічку.

Бог подарував їй найбільше багатство в житті — гарних і добрих дітей.

Вона завжди любила і поважала їх, навіть тоді, коли вони були зовсім маленькими. Їхні маленькі дитячі проблеми сприймала так само, як і дорослі — дуже серйозно. Маленькі діти — маленькі проблеми. Великі діти — великі проблеми. Але їхня матуся все вирішувала спокійно та конструктивно. Ніколи ні з чого не робила трагедії, уміла заспокоїти, знайти розумне вирішення всіх проблем, була міцною стіною, на яку опиралися всі — чоловік, діти, друзі і колеги.

Невістки поправили на могилі квіти і вінки, поплакали і притулилися до чоловіків.

Вони знали, що зі смертю свекрухи багато що зміниться в їхньому житті і, найімовірніше, на гірше.

Їхня свекруха була винятком із загальноприйнятих правил. Здебільшого заміжні жінки, старші чи молоді, обговорюють своїх свекрух, і зазвичай вони в них нестерпні, що не завжди відповідає істині. Оксана ж так зуміла завоювати любов і повагу своїх невісток, що багато хто думав, що це просто талановита акторська гра. Але це було не так. В Оксани було “золоте правило”: як ти хочеш, щоб люди ставилися до тебе, так і ти маєш ставитися до людей. І тоді все буде гаразд.

Вона ніколи не робила відмінності між своїми дітьми і невістками. Щиро хотіла, щоб її діти були щасливі у своїх сім'ях.

Вона з першого знайомства з дівчатами, яких привели сини в батьківський дім, показала їм, що вона буде їм завжди підтримкою і другом.

Щонеділі сини зі своїми молодими дружинами приходили додому на обід. Це був не тільки смачний мамин обід, це був урок мудрості і широті, проведений ненав'язливо у веселій сімейній атмосфері. Вона завжди щось дарувала своїм синам і невісткам, хай невеличке, але куплене від душі і з любов'ю.

Вони раділи ширим дарункам та йшли додому веселі і задоволені. Несли зі собою смачні мамині витвори кулінарного мистецтва і раділи, що жінкам не доведеться кілька днів стояти біля плити.

Із смертю Оксани обірвалося щось у серцях синів і невісток. Але вона вчила їх бути завжди разом: і у свята, і в будні допомагати одне одному. Сини мусять виконати мамину волю і виховувати своїх дітей так, як їх виховала мама, і пам'ятати її навчання.

— Коли молоді люди створюють сім'ї народжують дітей, тільки тоді вони можуть зрозуміти, скільки праці щоденно і щоночі віддавала мама їм. Вставала вночі і прислухалась, як дихає її дитяtko, перевіряла, чи накрите, не холодне, не мокре. І так з дня у день, поки ви не підрости. А яка охоплює радість, коли дитя робить перші кроки, чи вимовить уперше:

— Мамо!

Як плакала мама від щастя і радості, що ви нарешті заговорили, тішилась, що ви такі розумні і гарні! Пам'ятайте, що діти — основа життя і треба жити, щоб виховати і поставити їх на ноги. І широко радіти, що діти твої — порядні і розумні люди, які слухали твої щоденні поради, нерували, що одне і те саме стільки разів сказане і повторене. Але тепер ви вже дорослі, і зрозуміли, що тільки щоденне мое навчання і ці нескінченні вечірні бесіди дали гарний результат.

Її слова і вчинки були, як пожива і вода для сухої спустошеної землі. Тільки після підживи ґрунту можна дочекатися гарних плодів. Бачив і знав це їй батько, та він, як багато хто із сучасних чоловіків, був у сім'ї, але мав свій окремий світ, своє окреме життя, куди не впускав нікого. Це була глуха стіна, за яку ніхто не міг ступити її кроку.

Він був гарним татом, чуйним і люблячим чоловіком, але в нього не один раз наче роздвоювалося його "я", його сутність розривалася надвое. Це мутило Сашка зараз найбільше.

Одружувався він з любові, але водночас і з великою вигодою для себе. Прорахував, що Оксана буде ідеальною дружиною для нього, гарною господинею. Але потім виявилось, що, окрім того, вона була і прекрасною мамою для їхніх дітей. Оксана була просто вовчиця, як він не один раз і називав її, бо оберігала своїх вовченият від усього: від негативного впливу вулиці, друзів і навіть від нього, тата, — ніколи не сварила дітей при ньому. Наказувала їх за якусь провину сам на сам і не доводила до відома чоловікові, що діти були нею за щось покарані.

Якщо Сашко сварив дітей, то вона його делікатно підтримувала, а потім увечері в ліжку тихенько робила зауваження, що він був занадто різкий з ними. Була вродженим педагогом, як кажуть — від Бога.

Діти майже не чули сварок батьків, хоча між ними і були якісь перемовки, бо хата — не церква. Але ніколи не було злоби, а лише розмови двох людей, які поважають одне одного, живуть і виховують спільно дітей, вирішують разом якісь побутові проблеми. Не було погромів, бйок, криків чи лементів, які не раз діти чули за сусідськими стінами. У домі була добра сімейна атмосфера. Цю голосно робили — то це сміялись і танцювали, коли була якась гостина.

Усі ці думки і спомини змінювалися в голові Сашка безперервно, поки вони їхали із цвинтаря.

Діти розїхалися по домівках, а він, спустошений і нещасний, сів переглядати старі листи, світлини та різний інший непотріб.

Щось викидав, щось відкладав убік з обережністю, любов'ю і сумом.

Розбираючи все це, він поринав у минуле, хотів його повернути. Розглядав кожен папірець довго і уважно. Дружина була дуже сентиментальною і зберігала всі папери — записки з пологового будинку, якісь цікаві вислови відомих людей, старі блокноти з телефонами друзів. Альбомів із світлинами було важко переліти, це була її хвороба. Оксана любила фотографувати дітей, чоловіка, друзів, з приводу і без — просто так. На ці світлини йшла сила-силенна грошей. Зате коли йшли до когось з друзів на гостину, завжди брали світлини з попередньої забави, зроблені Оксаною і оформлені в невеличкий альбом. І всі друзі мали приємні згадки про проведений раніше час.

Сашко порозклав на підлозі альбоми і переглядав їх. Ось вони з Оксаною молоді, зі своїми батьками. А тут — уже вагітна першим сином, а тут — уже і другим. Ой, а ось тут — таке кумедне фото з дітьми. Як добре, що вона так кохалась у фотографуванні, тепер можна поринути в минуле і пожити трохи споминами.

Сашкові на роботі дали кілька вихідних з приводу такої втрати і сказали:

— Коли набридне бути самому, виходь на роботу — між людьми легше.

Перші дні після розлуки назавжди з людиною, з якою прожив найкращі світлі роки, — це страшні дні для всіх. Особливо важко, коли була гарна сім'я, і враз все розлетілось, розбилось віщент, як той кришталь, на маленькі шматочки. Не склеш і не збереш докупи, як би не старався і не хотів. Сашко залишився наодинці із спогадами, важкими думками, пекучим болем. Отак сидів, слізози котилися з очей, а він не соромився своїх гірких

сліз. Переглядав старі нотатки з адресами, рецептами. Серед старих зошитів натрапив на таке, що краще б і не бачив, — щоденник своєї дружини.

Читати чужі листи і записники — недобре. Може, якби Сашко натрапив на щоденник тоді, коли була жива Оксана, то він відклав би його, не читаючи, але зараз йому так хотілося почитати, знати, що вона думала, чим жила.

Щоденник вона вела ще з молодих літ, але записи в ньому були нерегулярні, від випадку до випадку, від події до події. І відкрилася Сашкові його дружина такою, якої він не знав. До щоденника вона зверталася тоді, коли їй було важко. Здивований чоловік у кожному прочитаному слові бачив перед собою не усміхнену, кохану і щасливу дружину, а жінку, в якої болить серце і душа, жінку, яка не задоволена своїм життям повного мірою і не є цілком щасливою.

Боже! Який же він був сліпий! Уважно гортуючи одну за одною сторінки, він зрозумів, що вона знала про “кам’яний міцний мур”, за яким було інше його життя. Для неї цей мур був мов із тонкого прозорого скла, через яке вона бачила свого чоловіка, як під рентгеном.

Вона могла в одну хвилину зруйнувати цю стіну. Але вона цього не зробила. Чому? Пожаліла себе, дітей? Для нього це тепер залишилося загадкою до кінця його життя. Ніхто не відповість ні на одне його запитання, які стали тепер перед ним. Починався щоденник Оксани ще перед її весіллям. Як вона мріяла! Яка вона буде гарна наречена, які будуть гості. Це була маленька мрія-казка Попелюшки! А насправді, одружувались двоє випускників інституту, які були голі і босі. Дуже заможного життя в них не могло бути, та ѹ, що гріха тайти, не було розкоші, і навіть часто не було чогось простого і необхідного.

За все життя Сашко подарував Оксані один-єдиний ювелірний виріб — тоненький золотий ланцюжок. Про якісъ коштовності не могло бути й мови.

Продовжувала вона свою сповідь до зошита через рік після весілля. Описувала першу сварку, яка, власне, і не була сваркою. Згадалось Сашкові, як він образив дружину, а вона не зробила скандалу, змовчала і тільки подивилася на нього своїми сірими очима, які були вологі від невиплаканих сліз.

А сталося тоді ось що. Він прийшов з роботи з нічної зміни. Оксана мала уроки пізніше, зустріла його стримано, дала сніданок, розстелила ще тепле після неї ліжко. Сашко, знаючи її веселій характер, зразу зрозумів: щось сталося. Раніше вона б лягла біля нього, приголубила, пощебетала щось про своє жіноче чи домашнє, як бувало завжди.

— Що сталося? — неохоче запитав Сашко, хоча сам дуже добре знав про свою провину перед дружиною. І зараз, через стільки років, чесно сам перед собою може сказати, що то була підлість, а не легка провина.

Оксана сказала, що її зателефонували і сказали, що бачили її Сашка в кінотеатрі на останньому сеансі з якоюсь молодою жінкою, та її сидів він із нею в останньому ряді, а кінотеатр був напівпорожній. І тим знайомим уже не випадало дивитися, що він там робить із чужою жінкою в темному залі...

Якби ж вони знали, що того вечора він не тільки був у кіно зі своєю співробітницею, а її уночі він зрадив Оксану з тією жінкою. Коханка не була вже такою молодою, мала чоловіка і дитину. На нічній зміні частенько була із Сашком.

Було б несправедливо сказати, що вона спокусила Сашка, просто він хотів бути спокущеним, що й трапилося вночі за стелажами електронно-обчислювальної машини на рулонах паперу.

Тут, у закутку, де не раз дрімали працівники нічної зміни, Сашко був не перший і не останній, хто віддавався коханню в таких умовах, на підлозі. Він не був волоцьогою і гультяєм, але його чоловіче "я" хотіло нових звершень, перемог і почуттів. Усе це він ховав за кам'яним муром, який поволі зводив упрідовж свого сімейного життя.

Оксана відчувала перепади настрою чоловіка, вона здогадувалася про його пригоди.

Тепер Сашко не міг одразу, бо минуло стільки літ, вгадати, чи саме тоді він жив своїм подвійним життям, але в щоденнику Оксани простежувалася певна циклічність. Вона зверталась до цього зошита і говорила сама зі собою, коли на душі було нестерпно і боляче, коли не могла розповісти нікому про свої душевні переживання.

Сім'я, збережена Оксаною, для всіх була майже ідеальною. Вона не виносила сміття зі своєї хати, не з'ясовувала з чоловіком стосунків, бо знала, що це не закінчиться добром. Та головне — вона дуже його кохала, такого, яким він був: зі всіма недоліками і перевагами, не хотіла втратити.

Чоловік вчитувався в дрібно написані слова щоденника, і в нього все розплівалося перед очима. Він не міг стримати пекучих сліз.

Яка сильна і мудра була його дружина! Його душив жаль від того, що він не міг перед нею висловітись, попросити в неї прощення за те, що робив раніше. Коли він зрадив дружину вперше, то на душі в нього було кепсько, бо знав це вдома в нього молода і гарна дружина з маленькою дитиною. Він любив їх, але його невпинно вабило бажання новизни і якогось дикого екстрему.

Сашко добре знов, що чинить, підло, що робить помилку. І кожного разу давав собі слово, що це востаннє. Але все повторювалося знову і знов. Кажуть, що забиваються болі, але забиваються також і обіцянки перед самим собою. Так і в нього — одне захоплення змінювалось іншим.

Сашка вабили чужі жіночі погляди, чужі тіла! Дуже часто ті жінки були значно гірші від дружини і зовні, і за складом душі. Але в нього був спортивний азарт оволодівати ними. Чоловік навіть сам не міг пояснити, навіщо вони йому потрібні. Це була якась фобія, хвороба.

Він вчасно приходив додому після роботи, але відразу шукав нагоди піти у справах. Часто ці справи закінчувалися стосунками з чужою жінкою в чужому ліжку або десь на природі.

Зараз перед Сашком його зради змінювалися, як кадри в кіно. Він не міг збегнути, як це могло трапитись із ним — таким люблячим чоловіком і дбайливим батьком. Оксана розуміла, що він тікає з хати, і не хотіла, а може, і не могла зупиняти його. Весь свій душевний біль вона виливала на дешевому папері цього зошита.

Боже, що б він віддав зараз за те, щоб трапилось чудо, і він зміг розпочати своє сімейне життя по-новому! Та Бог не дає ні кому шансу повернути колесо часу назад.

Сашко важко читав гіркі слова своєї дружини через пелену сліз, нервово їх змахував рукою, пив холодну воду, щоб загасити полум'я спогадів у своїй душі. Йому пригадалося давнє серйозне захоплення.

Оксана взяла путівки і хотіла, щоб всі разом поїхали відпочивати на море.

Сашко шукав нагоди, щоб не поїхати. І зробив усе, аби Оксана відпочивала одна з дітьми, сказав, що дуже зайнятий на роботі. Він щось робив у домі, біля машини, в гаражі, та головне його захоплення — це його пасія, молода вдова з дитиною. Вдова вхопила Сашка мертвою хваткою акули, не випускала його зі свого оточення. Бавила його, як малу дитину, щохвилини доводила йому, що він — ідеал, її мрія, її кохання, глибоке і неповторне.

Сашко потрапив у полон їхніх стосунків, і поступово коханка зайняла чільне місце в його серці. Як було добре йому в ней. Він тут не господар, а найкращий друг, коханець. Сашко приходив у гості на якийсь час, ні за що не відповідав, нічим не клопотався і перебував на хвилі кохання і блаженства. Як чудово після стількох років сімейного життя поринути у стихію свободи, кохання, легкості, веселощів. Поряд немає дітей, які просять щось вирішити, забити, відремонтувати, а тобі не хочеться за-

раз це робити. Немає дружини, яка пере руками, бо зламалася пральна машина. Зламалася давно, а її так і не хочеться лагодити. Не хочеться чути нарікань дружини на втому. А тут, у цьому чужому домі, — тільки свято, жодних обов'язків, лише кохання. Важко від цього відмовитись, бо життя таке коротке! Це захоплення було настільки серйозним, що становило загрозу для сім'ї.

Сашко читав далі, і піт виступав на його обличчі. Як Оксані було боляче чекати його, знаючи, що він десь із чужою жінкою. Ale ще важче було дивитись у його такі рідні очі і бачити, як він говорить неправду, відводить погляд і швиденько лягає спати втомлений, але щасливий.

Сашко думав, що Оксана нічого не знала і не зауважувала. Ale наш світ, як кажуть, не без добрих людей. Оксані час від часу говорили, що бачили Сашка в різних місцях з однією жінкою. Відбувалася жартами:

— Гарного чоловіка завжди переслідують жінки.

Ale в самої серця краялося навпіл. Тільки цей зошит вислуховував її жалі. Та вона пережила і це, перетерпіла. Перемелеться — мука буде...

Так і трапилось. Ніхто і не підозрював, яких сердечних мук зазнавала Оксана. Та її Сашко не один раз ходив, як у воду опущений, важко жити з таким тягарем: і сім'ю не кинеш, і до іншої жінки не можеш піти назавжди. Таке захоплення важко викинути із серця, і воно йшло паралельно із життям його благополучної сім'ї.

Тільки Оксана відчувала, як росте важкий мур, за який вона не може зазирнути, але казати нічого не хотіла, не могла.

Чоловік добре ставився до дітей, спав із дружиною в одному ліжку, приносив додому гроші. Не можна сказати, що він не любив Оксану, але також любив і другу, і третю, і четверту. Тільки дружина, як прониклива жінка, відчувала, що Сашко має свою

таємницю, але ховає її глибоко у своїй душі. Кається і страждає, але не може змінити себе.

Після кожної зради Сашко був у дома зразковим чоловіком, палким коханцем, другом, чуйним і дбайливим татом, та в його душі — роздвоєння особистості. Хоч би якою доброю не була дружина, Сашка увесь час щось спонукало ковтнути свободи. Йому хотілося бути вільним від обов'язків, сім'ї, від усього.

Як би він не був Оксані чоловіком, то коханцем він був би неперевершеним. Добрий, веселий, сексуальний, щедрий і, незважаючи на всії свої потаємні пригоди, був порядною людиною. Він мучився через те, що коїв негідні вчинки.

Єдине, чого він і не міг передбачити, — це те, що Оксана знала про його подвійне життя. Вона дивилася в його очі і відчувала, коли він говорить правду, а коли напівправду. Вона аналізувала усе, довго думала і страждала. Але вирішила не руйнувати свою сім'ю. З ким би не був Сашко, він завжди повертається до неї, значить — вона краща.

Оксана знала, що зруйнувати відносини спокій у сім'ї дуже легко, а повернути назад уже неможливо.

Зараз він, читаючи сповідь дружини, відчував себе останнім негідником. І це відчуття мутило його найбільше. Краще б вона йому тоді викричала усе, таке наболіле. Вона бачила його крізь темний і чужий мур. Вона була майже екстрасенсом і психологом їхнього сімейного життя, здібним будівничим сімейного затишку. Він був завжди захищений нею, бо знов, що вдома його чекає привітна і красива дружина, смачний обід і вечеря, гарні й доглянуті діти, затишок і спокій. Це становило суть його сімейного життя. Як йому зараз хотілося сказати своїй Оксанці, що він ніколи б не покинув її і дітей! Бо такої відданої, сильної, розумної і, як зараз з'ясувалося, вразливої і слабкої, він ніде більше б не знайшов. Але вже надто пізно щось казати, нікому щось пояснювати. Він і сам собі не міг відповісти, чого шукав у чужих жінках. Від добра добра не шукають. А він, нерозумний, шукав. І що знайшов?..

Сашко прочитав щоденник дружини до кінця, вона зовсім недавно перестала його вести.

Записи найріднішої для нього людини, яку він кохав найбільше, яку він зраджував, якій він не був найкращим чоловіком, розплющили йому очі. Хай навіть і пізно! Але в нього ще стільки часу попереду, стільки недовершених справ, стільки обов'язків перед покійною дружиною і дітьми!

Сашко не спав усю ніч. Уранці пішов на цвинтар, а потім у церкву на сповідь. Сьогодні він зрозумів, що жінка — наймогутніша у світі істота. Вона спрямовує чоловіка туди, куди його хоче повести Господь.

Благослови, Отче, бо я грішив...

Лялька

*Зустрілися і покохались двоє,
Навколо шепіт: "Ось він, зради смак!"
Закоханість — це стан душі живої
Без помислів гріховних, просто так.*

"Це було б дуже смішно, якби не було так сумно", — це твердження стосується випадку, свідком якого я була.

Веселе товариство щікавих людей, еліта нашого містечка: медпрацівники, спортсмени, артисти, святкували ювілей лікаря. Ресторан обрали найкращий. На столах страви — дивовижні витвори кулінарного мистецтва. Навіть страшно було торкатися цих шедеврів. Але всі запрошені прийшли для того, щоб смачно почастуватися і добряче випити, тож почали швидко псувати вигляд салатам, заливній рибі і смаженим поросятам.

Для дітей накрили окремий стіл, але вони час від часу відвідували своїх батьків від смачної їжі і зайвої чарки. Та що ж поробиш, діти є діти. Ювіляр, гарний чоловік із ніжними, але сильними і красивими руками — лікар-гінеколог. Ці руки знали всіх дам, присутніх за цим столом, і, напевно, всіх жінок, які були в цьому ресторані, навіть його працівниць.

Лікар Олександр Олександрович Морозенко був знаним у нашему містечку. Бо, як відомо, кожна жінка повинна мати чотирьох постійних людей у своєму оточенні — гінеколога, якому вона повинна показувати все найприхованіше; стоматолога, якому вона повинна показувати тільки зуби; перукаря, якому вона повинна все розповідати; чоловіка, якому вона нічого не повинна ні показувати, ні розповідати.

Але дуже часто жінкам вистачає константи з перших трьох осіб, бо четверта — чоловік — дуже часто буває змінна або від-

сутня. Таку жінку вважають неповноцінною або дуже часто, як кажуть наші українські жінки про своїх невдах-подруг, просто хвойдою.

Наш лікар був пестунчиком, його обожнювали всі жінки. Такого чоловіка неможливо було не любити. Він був світловолосий, мав завжди акуратну коротку молодіжну стрижку. Так і хотілося доторкнутися рукою до його волосся. Очі, як дві волошки, блицали під гарними окулярами. Такої оправи до окулярів не міг дозволити собі придбати ніхто із присутніх. Але все це було ніщо проти того, який у лікаря був голос — він мав надзвичайно приємний, спокійний тембр, не мова, а ніжний шовк. Загальне враження посилювалося довірливою відкритою усмішкою.

Жінки мілі від нього і летіли до нього на прийом, як бджоли на мед.

До лікаря Морозенка завжди були великі черги, хоча кабінети інших лікарів-гінекологів частенько пустували. Ну що ж, гарний мужчина, і на це немає ради.

Жінки, які входили до нього в кабінет, починали роздягатися майже від порога. Медсестра, звикла до такого паломництва жінок, і записувала дані в картку, коли жінки були вже в оглядовому кабінеті на кріслі.

Жінки третіли перед красенем-лікарем і дозволяли робити те, чого вони не дозволяли робити і найріднішій людині — чоловікові. Медогляд перетворювався на священний ритуал для жінок. Вони йшли до Морозенка навіть тоді, коли трохи свербіло у вусі, що зовсім не мало стосунку до спеціалізації лікаря-гінеколога.

У наш час більшість чоловіків не дуже активні в сексуальному житті, жінки шукають виходу з цього глухого кута, страждають фізично і морально та знаходять розрядку на боці, ловлять хоча б хвилину уваги від гарного мужчини. Хай навіть це буде

лікар, юму можна поскаржитись і почути слова втіхи, дотик ласкавих і міцних чоловічих рук. Як мало і як багато водночас треба жінці.

Жінки великих міст мають можливість заховатися від недобрих сторонніх очей і з їсти свій делікатес із чужого стола (а правильно – із чужого ліжка). А де сховатися недолюбленному, недокоханому жіноцтву невеликих провінційних містечок і сіл?.. Чекати ласки від смердючого перегару чоловіка чи зігнутись і працювати, працювати...

Але підвідешся, глянеш у дзеркало: "Ох, ще гарна, тільки очі невеселі і руки спрацьовані. Що робити? Чекати – кого? Кричати – кому? Чи може ця жінка вимагати яблука від апельсинового дерева? Ні, так і мордується одинока, хоча її з чоловіком. Ось так і в нашому містечку!"

Лікар стомився від такої посиленої уваги жіноцтва і ставився до пацієнток так, як до своїх сестер. Це дуже часто викликало розчарування в жінок, бо багато хто з них мріяв спокусити красеня-лікаря. Але він був незворушний, як мур. І все це було не тому, що він був моралістом, просто біля нього був постійний і надійний сторож і охоронець – його незмінна медична сестра і коханка в одній особі – Анастасія. Вона була моєю найближчою подругою.

Я знала про неї все. Олександр називав її ніжно Настуня. Вона мала вроду східної жінки: чорне густе волосся, темні карі очі. Такі темні, як перестиглі вишні. Смаглява, із загадковою гарною усмішкою. Коли вона сміялась, то в її очах з'являлися слізки від сміху, а очі темнішали ще більше і, ти просто топився в їхній глибині. Ці очі так притягали до себе, що хотілося заглянути в них ще хоч раз. Дивлячись на Настуню, слід сказати, що татаро-монголи вдало залишили сліди свого кохання у вигляді генів її пращурів. Вона була досить високою, спортивною і завжди бездоганно вбраною, бо могла дозволити собі дорогий одяг і коштовності та багато чого іншого. Анастасія була для лікаря всім:

правою рукою, помічником-професіоналом, довіrenoю особою, другом і коханкою.

Вона любила Олександра так, що про неї можна було сказати, що в цієї жінки все — серце, навіть голова. Працювала разом з ним довгі роки. Мінялись медкадри в лікарні, але Анастасія була незмінною і незамінною для лікаря.

Вона знала про нього все: про його дім, дружину, дітей. Знала кожну рисочку, кожну родимку на тілі коханого. Вона знала кожний виступ на його спині, бо тільки вона вміла так зробити йому масаж, що він майже вмирав від задоволення під її руками.

Тільки вона вміла вправно оживити його зморене від праці тіло, зняти напруження, вдихнути в нього вогонь кохання і розбудити в ньому чудового і сильного мужчину.

Зробити це було нелегко, бо присутність жіночого тіла перед його очима протягом цілих днів, місяців і років притупило в ньому хтиві бажання.

Олександрові остогидли жінки, і тільки професіоналізм, доброта і порядність спонукали його до постійної праці над уdosконаленням свого лікарського фаху.

Увечері просиджував біля комп’ютера, вивчав нові методи лікування. Їздив на консулютами і професійні наради, на важкі виклики в лікарню і працював, працював, працював.

Анастасія була світлим променем у його житті.

Їм було складно вириватись від роботи і своїх домівок для отримання довгожданого кохання, злиття душ і тіл.

В Анастасії була маленька дитина, яку вона досить часто брала зі собою.

Дружина лікаря Лариса звикла до частої відсутності чоловіка, до постійних викликів, змирилася з його втомою, заклоптаністю. Вона вже його не ревнувала, бо замість кохання мала велику матеріальну сatisfакцію від його праці, і їй було цього достатньо.

Лариса були горда, що її кликали "пані докторова" і пропонували щось цікаве, те, що було недоступне для інших. А навзаки просили поговорити із чоловіком про їхні проблеми і просили її допомогти.

Вона була доброю і безвідмовною, але належала до категорії тих людей, які прийняли якийсь подарунок, а тільки вийшли за поріг — зразу ж забули, хто їм подарував, що саме і за що.

І люди з часом перестали до неї звертатись, а йшли напряму до лікаря та його медсестри. Про кохання доктора і Анастасії не знав ніхто, крім мене, і ще однієї близької подруги.

Дружина значно програвала у своїй зовнішності перед медсестрою. Лариса була симпатичною жінкою, гарно і дорого вбраною, але вираз її обличчя завжди був незадоволений.

Вона не знала, що вираз обличчя жінки набагато важливіший за її одяг. Глянувши на неї, щелепи зводило від оскоми і хотілося з їсти щось солоденьке, наприклад, цукерку. Такою цукеркою для Олександра була Анастасія.

Лікар мав двох дорослих синів, як і батько був їм потрібен більше для задоволення їхніх матеріальних потреб. Ось така була сім'я. Чоловік ніколи не піде до іншої жінки, коли в нього все гаразд вдома, хіба що він невіправний гульвіса. Зрештою, і таке трапляється частенько. У такому разі жінка відчуває, що в сім'ї щось не так, і перше, що має зробити, — заглянути в свою душу і зробити собі іспит совіті, чи вона все робить правильно. Треба шукати причину негараздів і тільки тоді лікувати хворе кохання.

...Медсестра Анастасія на святкування ювілею прийшла з чоловіком Максимом. Це був здоровань-боксер. У минулому він виграв змагання на обласному і республіканському рівнях, а зараз керував секцією з боксу в нашому містечку.

Зовнішність у нього була майже відля��уючою: неодноразово перебитий ніс виглядав, як картоплина; щелепи з дрібними червоними шрамами від ударів боксерською рукавицею. Поці-

лувати такого чоловіка захоче тільки сліпа або несповна розуму жінка.

Важко уявити собі, як красуня Анастасія почувалася із цим здорованем-биком, який хіба що не ревів, бо сміх у нього був голосний, як грім. А рука була такою величезною, що, здавалось, він міг підняти нею Анастасію, як маленьку фею-Дюймовочку.

Ось така пара! Багато хто тільки знизуває плечима: як така гарна жінка вийшла заміж за такого ведмедя? І тільки лікар і я знали, як приїхала дівчина з бідної селянської родини до міста. Як важко було вчитись, а вночі працювати санітаркою, винаймати квартиру і крутитись, як білка в колесі.

А тут трапляється наречений — спортсмен, міський хлопець, забезпечений, добрий, тільки, як більшість спортсменів, недалекий. Два слова докупи ледъ-ледъ зв'язує. Зате має житло, роботу. Ось і вийшла за нього заміж Настуня. Певніше б сказати, вийшла заміж за дім, статок, за чоловіка, в якому знайшла захищеність від сурового оточення.

Гарній дівчині жити і мати незаплямовану репутацію дуже важко. Анастасія була гарна, у всіх на виду, та їй на языку також. Кожен до неї залиявся, але якщо вона відмовляла, то дуже часто її несправедливо обмовляли. Спробуй потім відмитись! Краще вже заміж, хоч і за нелюба, але багатого.

Єдине, чого не взяла до уваги Настуня, — те, що був Максим ревнивий до нестями. Краще вже вийти заміж за пияка, ніж за ревнивця. Г'яний може протверзитися, а ревнивий — ревнивий завжди.

Настя намагалась у своєму кохані бути дуже обережною, але кохати лікаря не переставала, він був для неї всім.

Після закінчення навчання вона дуже важко працювала і медсестрою, і патронажною сестрою в поліклініці, поки професійно не виросла до медсестри-акушерки в такого знаного лікаря.

Була розумниця, працьовита, щаслива з лікарем і нещаслива у власній сім'ї, з великими зусиллями намагалася бути і добрим професіоналом, і дбайливою господинею вдома, і якось розподіляти увагу між коханцем-лікарем і чоловіком. Перед Максимом чулася винною, і хотіла свою вину перед ним спокутувати увагою до донечки Зорянки.

Батьки дитині ні в чому не відмовляли, хіба зірку з неба не змогли б її дістати. Коли дочка щось просила, то всі мали вмерти, а принести їй те, чого її заманулося. Дитя було гарне, але дуже вередливе і гонористе. І на цій вечірі воно відіграво свою фатальну роль.

Усі запрошенні на ювілей лікаря зналися сім'ями і прийшли з дітьми. Діти розважались окремо від батьків. Як на гріх, на забаві було дівча, яке мало дорогу німецьку ляльку, яка зразу ж стала мрією для шестиричної Зорянки.

Дитина раз у раз підходила до Анастасії, щоб та купила їй таку ж ляльку. Мама, як і всі гості, святкувала і не звертала уваги на прохання дитини. Ніхто і не помітив, як вона вийшла на сцену до музикантів, які в той час мали перерву, і в мікрофон на весь ресторан заявила своїм дитячим дзвінким голосом:

— Мамусю, якщо ти зараз не купиш мені таку ж ляльку, то я скажу нашому таткові, як ти спала з лікарем.

Підсилювачі звуку голосно передали повідомлення дитини луною по всьому залу ресторану. Про мамину таємницю, простежену колись її дитиною, дізналися всі...

Що тут знялось! Спочатку від здивування ніхто не міг вимовити ї слова, гості заніміли, а тато-боксер з усього розмаху своєю сильною тренованою рукою зацідив лікареві в голову з такою силою, що зламав йому шийний хребець. А потім перевернув стіл і з іншого боку так вдарив свою дружину, що вона з розмаху впала на кахлеву підлогу і розбила голову.

Викликали міліцію, побитих забрали в лікарню, ревнивця — у міліцію. Оде так побавились...

...Через тиждень у міській газеті було опубліковано, що Нас-
тя від удара в голову впала в кому і померла.

Лікар із поламаним хребтом прикутий до ліжка.

Боксер за скончане перебуває під слідством.

Дівчинка-сирота поки що живе у друзів: без мами і тата, без
загадкової омріяної ляльки...

Що ще можна тут додати? Ми не завжди співчуваємо далеким
незнайомим людям, яких спіткало лихо, але ця правдива історія
могла трапитися й у вашому місті.

Зародітчанка

*Не відкладайте радоші нізацю,
Не бийтеся сьогодні бути битим,
Не треба жити тим, що буде краще,
На тлі смертей це щастя — просто жити.*

Правду кажуть: "Як не маєш щастя змалку, то не буде її до останку". Цю приказку Лариса часто чула на свою адресу.

Вона мила і гарна жінка, чудова людина, прекрасна подруга. Але над нею тяжіє якесь прокляття: за що не візьметься — усе в ній ламається, псується, розбивається. Проблеми вирішуються завжди найскладніше, перед нею зачинені всі двері.

Єдине, з чим Ларисі пощастило за останні п'ять років, — це віза в Америку. Знайомі батьків її зробили запрошення. На позичені гроші пойхала до Києва в посольство США.

Друзі в один голос говорили: "Ну, це не з її щастям! Даремна витрата грошей!". Але її, на диво, поталанило. Щаслива і задоволена виходила Лариса з приміщення посольства. Нарешті, можливо, щось зміниться в житті на краще. Перед нею відкриваються нові горизонти, але вони такі далекі — за океаном.

Короткі збори — і нова емігрантка в аеропорту.

Летіла одним рейсом зі своєю давньою знайомою. Зустрілися в аеропорту випадково, але потоваришували на довгі роки.

Лариса хвилювалась, бо летіла так далеко вперше в житті. За кілька годин вона опиниться наче в іншому вимірі, сучасний лайнер віднесе її за тисячі кілометрів від колишнього життя, і як би вона не хотіла, повернувшись одразу назад неможливо.

Лариса віддалялася від рідної домівки, і виникло безліч думок: снувало в її голові жаль за дітьми і чоловіком, страх перед невідомим і далеким заокеанським життям.

Припала лицем до маленького ілюмінатора, щоб востаннє побачити своє місто і маленький, але такий рідний аеропорт.

Літак розігнався і відірвався від землі. Пасажири полегшено зітхнули. Кожен у душі мовить молитву "Отче наш". Хто не знає жодної молитви і є невіруючим, однаково згадує Всевишнього. Люди похилого віку — хрестяться. Молоді хрестяться подумки — соромляться. А даремно!

Прогрес! Сучасна техніка! Усі в ній впевнені, але відчуття тривоги під час польоту чомусь не покидає.

Стюардеса до відльоту пояснила, що робити у разі аварії літака, де узяти і як одягнути жилети безпеки. Ці пояснення в Лариси викликали усмішку. Хто встигне одягнути той жилет, коли літак, не приведи, Господи, падатиме? Усі пасажири членкою і уважно слухали пояснення високої вродливої дівчини. Потім почали знайомитися з тими, хто летить поруч. Дорога далека, треба буде з кимось спілкуватися.

Подорож завжди розпружує людину, дає можливість відчути себе вільним від минулого.

У дорозі люди швидко знайомляться і бувають дуже відвертими, бо знають, що свого співрозмовника, напевне, ніколи більше не зустрінуть, і через це розкривають свої душі і серця перед зовсім чужими людьми.

Почуття розлуки і печалі ще такі болючі, що хочеться з кимось поділитися своїми думками, розказати, кого залишив, до кого летиш.

За щасливим збігом обставин такою людиною для Лариси стала давня знайома — Оксана. Бесіда двох приятельок була спокійною і дружньою. Годину спілкування в літаку можна прирівняти до тижневого спілкування на землі. Ніхто не заважає, ніхто нікуди не йде — замкнuttий простір літака.

Хтось добре придумав пасажирам у літаку пропонувати алкогольні напої, а потім їжу. Напевно, для зняття стресу.

Усі схвильовані розлукою з рідними, роздратовані митним контролем. О! Хто хоча б один раз летів за кордон, знає, які "милі і порядні" люди — наші митники. Вони майже з ніжністю, щікавістю і прискіпливістю переглядають речі пересічного пасажира. Ретельно перевіряють усе і старанно шукають, до чого б доскіпатися, щоб "заробити" собі декілька омріянних доларів.

Після такої теплої зустрічі з митниками пасажир, поки розкладе знову свою білизну і одяг по пакуночках у величезній валізі, встигне від нервів і зlostі спітніти десять разів.

Валіза Лариси потрапила під пильну увагу митників і була надретельно переглянута. Жінка ледь стримувала сліози образи і безпомічності. Її валізка, порівняно з багажем інших пасажирів, була сумкою для Дюймовочки. Вона везла зі собою тільки необхідний одяг і різний дріб'язок. Але було б дуже дивно, якби саме її валізку не переглянули митники.

Після пережитих тортур та екзекуцій зовсім незайвим було випити трохи горілки чи вина, які пропонували в літаку. Лариса із задоволенням зі своєю подругою замовили по маленький стограмовій пляшечці горілки, смачно пообідали.

Розслабились, і спілкування тривало до Нью-Йорка. Перерви робили тільки для наступних обідів і невеликих порцій "дрінків" — вина та горілки. Це не була пиятика, а лише підтримка тонусу в дорозі.

Із хвилюванням у голосі Лариса розповідала, що летіла за океан надовго — на заробітки, не з розкоші, а з біди. Це не викликало здивування в Оксани. Таких заробітчан в їхньому літаку — не злічити.

Летіла до чужих людей, які обіцяли прийняти її на короткий час. А далі — вільний пошук житла і праці.

Усе це буде попереду. А поки що вони в дорозі.

Лариса залишила вдома чоловіка і двох дорослих дітей-студентів — сина і дочку.

Чоловік працював інженером-конструктором на заводі і членою
чекав своєї копійчаної щомісячної зарплати та авансу. Був чесним,
але геть непристосованим до життя.

Лариса працювала вчителем біології і хімії в школі. Про зарплату
вчителя можна нічого не говорити, всі знають, що на неї прожити
неможливо. Щоб хоч якось вижити, Лариса постійно займалася
репетиторством — готувала дітей до вступу в інститут. Важка і
невдачна робота: дитина не склада іспит — винен репетитор. Хоча
насправді хтось більше заплатив за вступ. Будь мудрим!..

Питання про створення власного бізнесу в сім'ї розглядалося
дуже рідко. Розмови про необхідність щось змінити в житті зав-
жди закінчувалися сваркою.

Лариса хотіла, щоб чоловік поїхав десь на заробітки за кордон
— він про це і слухати не хотів.

— Будемо жити так, як усі, — була їого постійна відповідь.

І Лариса билася об хвилі важкого життя і ледь втримувалася
на плаву. Пильнувала свою сім'ю. До цих негараздів додавалося
ще їй те, що їй постійно не таланило. Друзі співчувати їй уже
втомились.

...Прилетіли в Нью-Йорк увечері. Літак розвертався над міс-
том-велетнем, містом, що є центром Всесвіту.

Унизу — гарно! Незліченні вогні міста, але всі вони чужі. Немає
жодного, який світив би для неї...

У Лариси від захоплення цією вогняною величчю перехопило
подих! Серце від хвилювання билось так швидко, ніби воно було
маленькою пташкою і випадково залетіло в клітку. Приземлились.
Пасажири подякували екіпажу за гарний політ. Почали виходити
з літака. Усі поспішають, когось зустрічають.

Лариса попрощалася з Оксаною, обмінялися номерами телефонів,
кожен пірнув у вир свого "американського життя".

Лариса кілька тижнів пожила у своїх знайомих, поки вони під-
шукали її роботу господині і няні "бебі сітера" в єврейській сім'ї.

Вона жила і працювала в цій сім''ї щодені тиждень, вихідний мала тільки в неділю. Перший тиждень працювала без оплати, бо зароблені гроші довелося віддати агенції, яка підшукувала роботу.

За щоденій Лариса так втомлювалась, що лягала спати напів-жива. Але від утоми і жалю до себе та через незвичну обстановку чужого її дому не могла зразу заснути.

У голові қрутилися думки про її нещасливу долю, душу тутим зашморгом здавлювала ностальгія за минулим.

У дома було важко без грошей, тут, далеко від сім''ї, теж нелегко, хоч і з грішми. Людині догодити неможливо!

Лариса отримала свою першу плату за відпрацьований тиждень, потім за другий, третій. Час спливав, наче ріка, бурхливо і швидко.

За працею вона не встигала помітити, як минав день, і тільки увечері вона цілком належала собі. Не один раз вона відчувала приниження свого его: "Господиня! Кухарка! Прибиральниця! Няня в чужій сім''ї". Вона навіть уявити собі не могла, що виконуватиме таку принизливу роботу.

Лариса закінчила університет із червоним дипломом, але тут мила чужі туалети. Стояла біля чужої плити і готовувала різні єврейські делікатеси. Прибирала, прала чужі простирадла і близну, розкладала все по чужих шафах і полицях.

Але наступного дня в шафах був такий самий безлад — ніби там "чорти шабаш справляли". Від того, як по-господарськи і акуратно вона все порозкладала, не лишалось і сліду. Лариса ледь не плакала — чужої праці ніхто не цінував і не шанував.

У цьому будинку всього було так багато, ніби господарі мали на меті скупить всі дрібнички з цілого Нью-Йорка. У сервантах, шафах, на стелажах і полицях стояло безліч статуеток, вазочек, коробочок, світлин, іграшок. Щоб витерти там порох, треба бути віртуозом і запам'ятати, де що стоїть і в якій послідовності, аби усе потім поставити на свої місця. Хоча як би Лариса не міняла місцями весь цей непотріб, гарніше не ставало.

Окрім прибирання і готування їжі, Лариса пильнуvalа дітей. Два хлопчаки були непоганими дітьми, гарненькі, як усі діти. Єдиним, чого не розуміла Лариса, було те, що, як в усіх єврейських сім'ях, батьки не знали ціни своїм дітям. Дозволяли робити все, що тим тільки заманеться.

Жінка леді стримувала себе, коли батьки вихваляли свої улюблені чада:

— Наш Сёмочка такої умненькій!!! Разбирається во всем: и в компьютере, и в музыкальной аппаратуре, и в телевизоре, и в машинах.

Здивуванню немає меж, такий мудрий "Сёмочка" у свої шість років — справжній Ейнштейн.

— А Ромочка — ну просто виртуоз — он умеет все: и стихи рассказывает, и песни поет, и танцует, — і далі Лариса чує цілу тираду про те, який Ромочка талановитий. У чотири з половиною років — майже артист Великого театру з Москви.

Так хвалити своїх дітей і втвокмачувати усім навколо, що вони — найкращі і найрозумніші, можуть тільки єреї.

Ларису це дратувало, але вона, як педагог із великим досвідом, високо оцінювала практику виховання дітей у самоповазі. Напевно, вони роблять це правильно, варто навчитися бачити у своїх дітях позитивне і культивувати в них сильну особистість.

Батьки Ромочки і Сёомочки ніколи не виносили з хати "бруду" про своїх дітей, щоб не зіпсувати думку оточуючих про їхню родину.

Ніхто, крім домашніх, не зінав, як мудрий Сёомочка надів собі на голову велику кришталеву вазу і прийшов до мами із запитанням: "Правда, я царь, и у меня хороший шлем — корона?".

Мама похвалила дитину, але цього кришталевого шлема зняти з голови царя-дитини вже не змогла. Довелося їхати до лікарні, де шлем безжалісно розбили. І дуже добре, бо голова мудрого Сёомочки вже почала пухнути в тому місці, де тісно засіла кришталева корона.

А віртуоз танцю, артист Ромочка, так гарно витанцював і махав шаблею-палицею, що в одну мить розбив скло у серванті і віщент розтрощив старовинні сервізи, куплені за чималі гроші ще дідусем і бабусею.

Добре, що тоді Лариса готувала їсти, а мамуся пильнувала свої нігти, а не дітей, які бешкетували біля неї.

За цілий день набиравось багато кумедних ситуацій з дітьми, не менше — прикрих із батьками.

Господиня була прискіпливою, могла взяти білу серветку і нею перевіряти, як витерти меблі, чи немає пороху на картинах.

Якось вона зауважила, що картина на стіні висіла не зовсім рівно. Замість того, щоб лише одним пальцем її поправити, покликала Ларису до картини і питала, чи та щось не бачить. Лариса прибігала з кухні з ножем чи цибулиною в руках і не могла одразу зрозуміти, про що питає господиня. Коли ж зрозуміла, про що йдеться, то ладна була ту цибулину чи ніж жбурнути у вередливу білоручку.

Увечері до Лариси телефонувала Оксана. Вона почувалася морально некомфортно перед Ларисою, бо жила в дочки — не працювала, а лише відпочивала.

Оксана не любила розповідати про своє цілоденне байдикування, тому найчастіше слухала Ларису.

А послухати було що!!!

Подруги розмовляли, сміялись і плакали.

Оксана намагалася підбадьорювати Ларису, хоча дуже важко називати чорне — білим. Нелегко було жити в чужій країні і працювати в чужих людей. Але людина звикає до всього. Отак і Лариса тяжко працювала, але вже відчула "смак долара" і трудилася до знемоги.

Увечері в ліжку відчувала, як від утоми пекли підошви ніг, ніяк не могла прибрести зручну позу, щоб примостити для відпочинку натруджені руки.

Згадувала про дім — там усі чекають пакунків з Америки та грошових переказів через "Вестерн-Юніон".

Думають, що тут в, Америці, долари ростуть на деревах — тільки встигай зривати.

Так думав і чоловік Лариси. Ігор собі навіть уявити не міг, як це було важко фізично і боліче морально. Лариса сумувала за дітьми, домом і чоловіком, жінка намагалася не думати про те, що вона молода — і гарна, а життя щодня проходить повз неї. Таке цікаве, веселе, багате, але не її.

Цілий тиждень Лариса працювала, у коло її спілкування входили тільки господарі і їхні діти. Єдиний вихідний — неділя. Але цей день минав так неймовірно швидко!

У сірих буднях було мало приємних хвилин, хіба увечері можна трохи подивитися телевізор та поговорити по телефону з Оксаною.

Тільки з подругою могла поділитися найпотаємнішим — молодій жінці хотілось чоловічого товариства, тепла, і — чого гріха тайти — чоловічого тіла та пестощів. Та хіба це можливо зараз для неї?

Лариса згадувала... Колись, в іншому вимірі — далекому житті вдома — не один раз її знайомі "моралісти" осуджували жінок, які за кордоном мали романі з чужими чоловіками. Таких жінок вважали гультяйками і розпусницями.

Хіба тоді могла подумати Лариса, що вона колись потрапить за океан і її так часто бракуватиме чоловічого тепла? Вона з радістю стала б такою ж "розпусною", от тільки ні з ким і ніде...

Лариса відкидала від себе сексуальні думки, по телевізору не дивилась еротичні фільми. Боролася зі своїми жіночими бажаннями і сумнівалася у вірності свого чоловіка. Цікаво, як йому ведеться за відсутності дружини? Ці думки настирливо снували в її голові.

Не раз Лариса не заставала Ігоря вдома увечері, коли телефонувала, і спілкувалася лише з дітьми. Де він?.. Не творячи собі

ілюзії, Лариса розуміла, що довга розлука між чоловіком і дружиною відображається на їхніх стосунках.

У те, що розлука маленьке кохання гасить, а велике — розпалює, Лариса не вірила. Можливо, це стосується подружніх пар, які щойно одружилися. А вони з Ігорем разом уже понад двадцять років, у їхніх серцях перегорів нестримний юнацький шал. Тривале безгрошів'я приземлило і кинуло в безодню буденності, вир клопотів, де мало місця залишилося для романтики і кохання.

Лариса мріяла: як заробить гроші, приде додому горда, багата і буде насолоджуватися щасливим сімейним життям.

Їй так хотілося згадати знайомий запах свого дому, меблів, книжок. Лариса мрійливо заплющувала очі. Боже! Яке то щастя — мати свій дім, сім'ю. Знати, що тебе з нетерпінням чекають діти і чоловік.

Але вона знала, що зустріч із домом буде не швидко — треба працювати. Для цього вона і приїхала сюди — за океан.

Час спливав.

Оксана полетіла додому. Лариса зі слезами в очах прощалась із подругою, бо тепер залишалась в Америці зовсім самотня, просила подругу передати подарунки та гроші її дітям і чоловікові. Усі чекали маминих дарунків, ще більше зраділи грошової допомозі.

А ще побачила, як змінилася атмосфера у дома в Лариси за час відсутності господині. Усе ніби їй чисто, прибрано, але немає жіночої руки, жіночого духу в цьому домі. Та ѹ Ігор нерадісний. Хотів би, щоб Лариса швидше приїхала... Не забув сказати, що грошей на життя не вистачає.

Оксані відалось, що тут бочка без дна і води в неї не набереться ніколи, хоч постав її під гірський водоспад. Знала, скільки важко зароблених доларів Лариса надіслала в сім'ю. Зробила висновок: з такими апетитами її доведеться все життя працювати за кордоном, а бажаного матеріального благополуччя вдома так і не настане. Треба буде порадити змінити грошову політику в її сім'ї.

Із цими думками пішла з дому подруги. На жаль, це були не єдині неприємні спостереження, якими Оксана мала поділитись із Ларисою.

Через декілька днів випадково зустріла в місті Ігоря з молодою вродливою жінкою. Він ішов з нею, сміючись, не криючись, легенько обімаючи її за стан. Зустрівши Оксану, трохи знітився, але швидко опанував себе, привітався і пішов далі, не знімаючи руки з талії молодиці.

Жінка остановіла! От тобі і крутій поворот у сімейному житті подруги!

Будь мудрою! Як сказати правду?! Почекаю!

Це був саме той випадок, про який вони із Ларисою говорили: дружина тяжко працює за кордоном, але має працювати ще більше — до втрати свідомості, щоб заглушити в собі всі бажання, і повинна думати тільки про свого чоловіка, якому регулярно висилає зароблені нею "важкі гроші".

Ці долари він із легкістю витратить, і ще добре, якщо на дітей і на себе. А якщо гроші, зароблені дружиною за кордоном, чоловік витратить на коханок і пиятику? Ігор не був пияком. От тільки за відсутності дружини він знайшов собі коханку, яка з радістю приймала його дарунки, куплені за гроші дружини.

Що Оксана могла розказати своїй подрузі? Це раз наголосити, що її знову не поталанило? Чи підтвердити теорію, що чоловіків, які знаходять собі пасію, ніколи і ніхто не засуджує? Зрештою, що можна Ігореві закинути? Дружина поїхала, не знати, що робить там між чужими людьми і яким чином заробляє гроші!

Одне слово, те, що можна чоловікові, жінці зась! Так було, є і, напевно, буде завжди...

Оксану це розлютило. Чому так несправедливо? Вона була незгідна з цією, прийнятою кимось давно аксіомою, та змінити думку інших — не в її силах. Вона не могла зателефонувати подрузі, не наважувалася розповісти правду.

Через тиждень Лариса зателефонувала сама. Вона вже знала про зраду чоловіка. Ігор сам повідомив телефоном, що йде до іншої жінки, розлученої, без дітей. Діти Лариси та Ігоря вже дорослі, мати спроможна їх забезпечити. Якщо буде потрібна його підтримка, то він допоможе.

Лариса не плакала, тільки важко зітхала. Сказала, що давно мала передчуття про таку розв'язку її складного сімейного вузла.

Для себе вирішила: залишиться працювати за кордоном стільки часу, скільки витримає морально і фізично.

Оксана зраділа, що про такі неприємні речі подругу повідомила не вона. Час за працею спливає швидко. Лариса і не зауважила, як минуло ще півроку. Давно закінчився термін її гостівої візи, продовження немає.

Отже, буде працювати нелегально, бо, вийхавши зараз з Америки, назад уже не повернеться ніколи. Порушила закон...

Життя в кожного йде своїм шляхом — Оксана працює і живе вдома, Лариса живе і працює у США. Часто спілкуються телефоном, листуються.

Минуло ще півроку. Оксана знову летить за океан. Ці подорожі в багатьох її знайомих викликають заздрість, але в одних вона біла, в інших — чорна.

Кожній людині Бог вказує її дорогу, призначає визначену вище частку щастя і радості, смутку, горя і печалі. Оксана знала, що абсолютно щастя немає ні в кого і треба уміти радіти життю, хоч би яке воно було. От і її життя — не мед...

Напевно, найщасливіші люди ті, які вміють задовольнятися малим. Але таких людей мало, серед заробітчан їх можна полічити на пальцях. Це особлива категорія людей. Вони поміняли місцями основні життєві доктрини: живуть для того, щоб працювати, а не працюють для того, щоб жити. Вони працюють і не втрачають жодної можливості заробити хоч декілька доларів. Бідолашні! Вони не знають, що заробити всі гроші неможливо!

Та її заробітки їх є мізерними і копійчаними, не те, що капіталі товстосумів!

А вони, нещасні, віддають своє життя на чужині зеленому монстру — долару. Гроші ж витрачають тільки на необхідне, бо решту — в конверт, додому.

Про те, щоб піти в театр, на концерт чи на виставку, не може бути її мови, бо для цього треба розміняти аж стодоларовий папірець! Живуть за кордоном десятки літ, тільки працюючи. Найбільше, що можуть дозволити собі заробітчани, — піти в російський ресторан потанцювати або вийхати кудись на природу. Але обо'язково з випивкою, на це грошей не шкода!

На таку сумну заробітчанську тему Оксана розмовляла з однокою літньою американкою українського походження. Вони летіли разом у США. Таке бачення усього заробітчанства американцями її дуже засмутило. Але заперечити вона не могла, бо усе, зрештою, сказано...

Зустріч із Ларисою через рік Оксану вразила — із невдахи, завжди убого вбраної, Лариса перетворилася у цікаву сучасну жінку. Що робить одяг і макіяж із жінкою! Чудо! Прийшла на зустріч у стильних світло-голубих джинсах, коротенькій модній джинсовій курточці, гарному спортивному взутті, з красивою торбинкою.

“Майже фотомодель середнього віку”, — так Оксана, сміючись, назвала Ларису, коли подруги нарешті зустрілися після довгої розлуки. Побачивши загадковий бліск в очах подруги, Оксана зрозуміла, що фортуна повернулась до Лариси лицем. Ну і Слава Богу!

Перша важлива новина — вона змінила роботу. Працює в українській сім’ї, доглядає стареньку жінку. Друга новина — Лариса зустрічається з чоловіком і, здається, закохана в нього. Оксана щиро зраділа таким довгоочікуваним змінам у житті безталанної подруги.

Після того, як чоловік пішов із сім'ї, Лариса була в стані депресії. Важка робота, неприємності вдома — усе це не спонукало до гарного настрою. Тепер усе потроху налагоджувалося, і Оксана з цікавістю, майже не дихаючи, слухала сповідь подруги.

Лариса доглядала жінку-українку поважного віку. Ця праця після роботи нянею в єврейській сім'ї була для неї майже відпочинком. Прибрати, випрати — хіба це складно для слов'янської жінки, яка "коня на скаку остановит в горящую избу войдет"? Зварити їсти на двох осіб, коли в тебе під руками незліченна кількість продуктів, — для Лариси це просто! Американці навіть українського походження завжди дивуються, які наші жінки чудові господині. Якби ж вони знали, як наші жінки з "нічого" роблять чудовий салат, так само, як американські жінки з нічого роблять скандал.

Такою вередливою була і бабуля, за якою доглядала Лариса. Але, зважаючи на досвід попередньої роботи, заробітчанка навчилась опановувати себе.

Подруги обговорювали все: від дріб'язкового і незначущого до найважливішого — Ларисиного американського захоплення. Це в неї був перший роман за півтора року проживання за кордоном і перший її роман за роки сімейного життя. Бо належала вона до мудрих і серйозних жінок, які ставили інтереси своєї сім'ї понад усе. Та її за тими постійними негараздами, які скрізь час від часу підстерігали жінку, її було не до захоплень чоловіками. Тут хоч би впоратись зі всім і втриматись на плаву...

Рікою життя Лариса завжди плила проти течії, доляючи перешкоди. Все її вдавалося тільки завдяки наполегливості.

Зараз вона працювала цілодобово — повинна була надавати допомогу своїй підопічній і вдень, і вночі. Увесь день крутилася по хаті, як заведена. Зранку одягала бабусю, готувала її сніданок, давала ліки і робила безліч дрібних послуг. Стара кликала її безпестанно: то подай те, то інше, то зачини вікно, то відчини, то гаряче — роздягни її, то холодно — одягни.

Лариса щоранку пила ліки для зниження тиску і обов'язково валер'янку, щоб упродовж дня зберігати спокій. Морально втомлювалася більше, ніж фізично.

Але, сказати по правді, Лариса не раз відзначала, що бабуся — велика розумниця. У своїх вісімдесят років мала ясну голову, світлу пам'ять, читала книжки англійською, російською, польською та українською мовами. Щодня переглядала по телевізору новини та цікаві фільми.

Коли старенька підвищувала свій культурно-політичний рівень, у Лариси було вільних дві години. Вона не виходила з дому — вибігала. На роботі, в цьому гарно обставленому і затишному будинку, Лариса була немов у в'язниці. Вона майже ні з ким не спілкувалася, тільки з бабусею.

Коли йшла на прогулянку, то не могла надихатися повітрям свободи, волі, йшла вулицями, заходила в магазини, які були недалеко від дому, з радістю віталася і спілкувалася з продавцями, щоб не забути, що в неї є мова і приємний голос.

Продавці вже впізнавали її усміхалися їй. Красиву жінку-європейку було видно здалеку з-поміж жінок-китаянок та негритянок. Серед них, великих, неоковирних і недоладно вбраних, Лариса мала вигляд справжньої леді.

Був вихідний — неділя. Як Лариса чекала його, їй здавалось, що у неділю вона навіть дихає інакше!

Оксана не могла дочекатися розповіді про найголовніше...

Одного вихідного Лариса вийшла з дому вранці, вбрана в легкий одяг. Удень раптово похолоднішало.

Повертаючись додому, дуже поспішала. Замерзла. Зауважила, що за нею довго їде одна машина. Проїде світлофор і зупиниться. Лариса швиденько їде — холодно. Минає машину, яка стоїть за світлофором. Машина знов минає світлофор і їде паралельно з нею, і так — до наступного світлофора.

Лариса спочатку не зрозуміла, чому машина так незвично їде. А потім, коли переходила дорогу, авто рушило і зупинилося перед нею.

Водій запропонував її підвезти, бо бачив, як вона поспішала. Та от лиxo — Лариса ще погано знала англійську мову. Подумавши якусь хвильку, вона зрозуміла, що її пропонують, і відповіла, що погано спілкується англійською. Водій з усмішкою відповів, що все "окей", і він її зрозуміє.

Лариса, не боячись, сіла в чуже авто. Згодом її зробила зауваження одна приятелька-американка, російського походження, сказавши, що це досить необдуманий і небезпечний вчинок, бо за кермом може бути хто-загадно, навіть, не приведи, Господи, злочинець.

Але водій зовсім не був схожий на злочинця — чорнявий, повнуватий, мав акуратні чорні вуса, дивився з усмішкою у привітних карих очах. У Лариси не могла її думка закрастися, що вона робить щось не так. Машина також справляла гарне враження.

Чоловік підвіз її під будинок. Дорогою вони розмовляли. Чоловік розпитував, хто вона і звідки. Щоправда, відповіді Лариси на його запитання розмовою годі було назвати. Сміючись, вона розповідала Оксані, що зв'язувала слова англійською "ключим дротом".

Він запропонував її повечеряти разом. Вона погодилася. Приїхав за нею у призначену годину, поїхали на вечерю. У машині гарно пахло парфумами. Чоловік був делікатний, тактовний. Він розпитав, що вона любить їсти.

— Для мене кращої їжі, ніж риба, креветки, краби, бути не може, — сміючись, відповіла Лариса.

Відвіз її в гарний ресторан "Sea food" — морська їжа. Під час вечері говорили про її роботу, сім'ю, країну. Розмовляючи, Лариса намагалася видобути з пам'яті усі англійські слова, які тільки знала. Не хотіла видатися повним неуком.

Вивчити мову не в англомовному середовищі дуже важко. Перша її робота була в російськомовній сім'ї, друга — в українно-

мовній. Англійську вона чула лише по телевізору та в магазинах. Трохи вчила слова самостійно з книжки.

Коли починала говорити англійською, то так хвилювалась, що вмить забувала все, що знала.

Амед — так звали чоловіка — говорив із Ларисою повільно, так, щоб вона змогла зосередитись і зрозуміти його слова. Коли їй не вдавалося відповісти, він дуже лагідно і заспокійливо казав:

— It's o'key, — тобто "все добре". І це звучало так ласково, що Лариса мілa від його ніжного голосу. Ця його фраза — "ітз окей" — була для неї солодкою заспокійливою музикою.

Почалися заплановані зустрічі, ланчі, запрошення на каву або вечерю.

Цей чоловік змінив її настрій, її життя. Лариса хотіла бачитися з ним, чути його голос.

Він телефонував їй щодня по декілька разів. Питав, які в ней плани на день, о котрій годині вона йде на прогулянку. Питав, чи зможе її побачити.

Лариса була в ейфорії від щастя, відчувала, що комусь потрібна.

У перший тиждень знайомства він приїздив під її дім кожен день і забирає на дві години.

Її вразила його пунктуальність і чемність. Амед приїздив на п'ять хвилин швидше і чекав, скільки потрібно. Лариса не могла хвилина у хвилину вийти з дому, тому він спокійно чекав у машині. Вона вибігала і швиденько сідала в машину, щоб ніхто не бачив.

Ці зустрічі були смішними, бо були схожі на гру двох дорослих — чоловіка і жінки, — у якій за навчанням англійської мови крилося щось більше.

Лариса сідала до нього в машину, віталась і називала що зустріч англійською — lesson one, lesson two, тобто урок перший, урок другий. Сміючись, до Амеда зверталась "my teacher" — мій вчитель, а не на ім'я. А він говорив їй:

— All right, my beloved student, — що мало значення: "Все добре, мій найкращий студенте".

Чому вона так до нього зверталась? Їй було ніяково говорити з ним цілком серйозно, бо був молодший від неї на тринаадцять років.

Не один раз вона питала:

— Навіщо тобі ці зустрічі? Хто я для тебе?

Амед відповідав, що це надто складне запитання, і він не може на нього відповісти. Здавалося, говорив широ. Мабуть, він не тільки їй не міг нічого пояснити, але і сам собі також.

Лариса з нетерпінням чекала на телефонні дзвінки. Він телефонував їй з роботи щодня три-четири рази.

Оксана, сміючись, запитувала в подруги, як вона, не знаючи англійської мови, могла спілкуватися по телефону.

Розповідаючи про Амеда, у Лариси зразу зразу мінявся вираз обличчя, вона примрежувала очі, а на устах у неї грава гарна і спокуслива усмішка. Знаючи її рівень англійської мови, він розмовляв із нею дуже повільно і весь час повторював своїм ніжним голосом: "Окей, окей", заспокоював. До зустрічі з ним Лариса зовсім не мала практики англійської мови. Удома говорила українською. У магазині, здійснюючи, як кажуть американці, "шопінг", можна бути і німою. Телевізор із американськими фільмами — оце і вся її наука.

Амед телефонував, узгоджували час зустрічі. Вона хвилювалась, раділа, виходила з дому завжди причепурена, ошатно вбрана. Хотіла подихати декілька годин "повітрям свободи" і побути в товаристві гарного чоловіка, якому вона подобалась. Знаки уваги і симпатії були в усьому — у погляді, у ніжному доторку руки. Під час бесід-уроків ніхто нікого не обіймав, не цілував. Були тільки легенькі дотики рук під час вітань і розмов. Але ніжний дотик руки був таким красномовним! Він важив для Лариси дуже багато, бо означав, що вона бажана!

Так тривало два місяці. Лариса до свого залицяльника звикла. Якщо він зранку не телефонував, то не знаходила собі місця від неспокою.

За період їхніх побачень встигла з'ясувати, що Амед неодруженій, народився в Єгипті, поблизу Каїра. Приїхав до Америки до товариша п'ятнадцять років тому і залишився тут назавжди. Батьки його були не дуже забезпечені, але спромоглися дати синові освіту. Вони вже повмирали, з родичів у Єгипті залишилась тільки сестра.

Лариса розпитувала Амеда про його батьківщину. Їй цікаво було знати про Єгипет не з буклету туристичної фірми, а безпосередньо від жителя тієї країни.

У Нью-Йорку він винаймав квартиру, яка була дуже далеко від Ларисиного дому, тому в його помешканні вона ніколи не була. Зрештою, в них були чесні стосунки, без натяку на інтим або щось подібне.

Оксана слухала розповіді Лариси про зустрічі, ланчі, вечери. Безперечно, їй було цікаво, але хотілося знати, чи матимуть стосунки її подруги з Амедом якесь продовження. Та хай там що, та зараз Оксана бачила Ларису веселою, красивою і молодою жінкою, яка переборола свої негаразди і міцно тримається за дерево життя.

Щоб не навроchити, Оксана тільки мовчки слухала і дивувалась.

Якось, уже майже після трьох місяців таких зустрічей, Оксана запитала в подруги:

— Як ти почуваєшся, коли поряд гарний молодий чоловік, а ти так стужилася за чоловічою ласкою?

Лариса відверто відповіла:

— Напевно, якби Амед був трохи наполегливішим, я б не пропустувала...

Якось увечері Лариса телефонує до Оксани, а в самої голос аж бринить:

— Я щось таке тобі розкажу! Ти стоїш чи сидиш? Сідай!

Розповідає, що вчора вони домовились зустрітись із своїм "арабчиком", як вона його називала при Оксані.

Падав такий густий сніг, і пса на вулицю шкода вигнати. Бабця взагалі не могла зрозуміти, куди можна піти в таку негоду, а Лариса їй щось вигадала, щоб зустрітись зі своїм коханим.

Поїхали недалеко в ресторан на ланч. Для американців щоденний похід у ресторан пообідати — звичне явище. Завжди після обіду-ланчу Лариса з Амедом їхали в таке гарне місце, де можна сидіти годинами, говорити і слухати мелодійно-казкову арабську музику. Це була широка набережна. Унизу — дзеркало широкої ріки, а там, за рікою, вдалини — величезний міжнародний аеропорт.

У цьому краєвиді було гармонійне поєднання красивої природи і сучасної цивілізації. Щохилини з аеропорту злітали в небо величезні кольорові літаки авіакомпаній різних країн світу, вони були такі величні, що на них хотілося дивитись годинами. На жаль, дві години Ларисиного відпочинку злітали миттєво. Годину закохані були на ланчі, потім — півгодини споглядали велич літаків і це півгодини поверталися на роботу.

У день однієї із зустрічей, коли падав густий і лапатий сніг, їхати машиною було дуже важко. За сніговою завісою нічого не було видно, і після ланчу Лариса попросила поїхати близче додому. Хвилювалася, що в таку заметиль можна збитися з дороги.

Коли вона про це розповідала, то її очі примружилися і на вустах з'явилася знайома Оксані усмішка.

— Ну говори вже! — Оксані kortіло детально почути все, що відбулося потім.

Лариса не поспішала. Із теплотою і ніжністю в голосі розповідала, що побувала в чудовій зимовій казці серед весни.

Амед зупинив машину недалеко від її дому, на тихій затишній вуличці. Пішоходи йшли повз їхню машину з парасольками, які

прогинались від мокрого снігу. У машині було тепло, затишно. Звучала мелодійна і лірична музика — сміявшася і плакав саксофон. Усе спонукало до інтиму. Вікна в машині запітніли, не було видно ні заметілі, ні людей — тільки він і вона...

Амед почав обережно щілувати Ларисі руки — від кінчиків пальців до зап'ястя, долоні. Це був такий ніжний і хвилюючий поцілунок, що вона не знала, як на нього реагувати. За все життя їй, жінці, якій уже за п'ятдесят, ніхто і ніколи так ніжно і ласково не щілував рук.

Вона була схвильована, а він своїм теплим голосом заспокоюував її, як дитину:

— You relax, relax, — тобто ти відпочивай, відпочивай, розслабляйся і не нервуй.

Він щілував мочки її вух, шию, ніжно торкався її шкіри своїми губами та полизував її кінчиком язика.

Коли вона це розказувала Оксані, то та тільки і спромоглась відповісти, що він — "це справжнісінські східні солодощі — рапаттуум". Такі чоловіки вміють пестити жінку, показати їй, що вона бажана і кохана. Лариса сказала, що так довго і солодко ніколи в житті не щілувалась. У неї паморочилося в голові від його щілунків, від запаху його парфумів, від плачу саксофона, від снігової ейфорії за вікном машини.

Це була хвилююча еротична фантазія!

Від таких поцілунків вона готова була їому віддатись тієї ж миті. Та Амед був дуже стриманий і виважений. Цим вона остаточно вразила свою подругу. Вони підсумували: що наш чоловік, якби почав щілувати жінку, то вже через декілька хвилин заліз би в її пазуху, а потім і нижче. І не питав би, чи готова вона до такого розвитку подій.

Вони щілувалися годину. Цей поцілунок був схожим на затяжне падіння парашутиста. Лариса відчувала, що він хотів би її як жінку. Про її бажання Оксана була наслухана давно.

Але коли, де і як? Вона заледве спілкувалась із ним англійською мовою. Того дня від хвилювання Лариса нічого не розуміла і нічого не могла відповісти.

Він підвіз її під будинок. Вона увійшла в хату, сміючись. Підійшла до дзеркала. Дивилася на себе і не впізнавала — бачила красиву, закохану жінку. Так довго і солодко, як сьогодні, вона не цілувалась ніколи. Висунула кінчик свого язика — він був ледь синюватим, так, ніби вона годину назад їла чорниці. Засміялась!

Подумати лише — вона виходила заміж, а Амед тільки йшов у перший клас. Пригадалися слова з вірша її улюбленої Ліни Коценко:

I все на світі треба пережити,

I кожен фініш — це, по суті, старт.

От тільки б знати: їх зустрічі — це старт, чи фініш?

Зустрічі Лариси з Амедом закінчувалися поцілунками на набережній під звуки злітаючих літаків.

Так тривало ще декілька тижнів. Амед працював водієм лімузина. Робота нелегка, без чіткого графіка поїздок. Скаржився її, що не один раз перепрацьовував норму водіння машини і часто майже засинав за кермом. Відпочивав дуже мало.

Лариса відчувала якусь свою провину, бо замість відпочинку він знаходив час для зустрічей з нею.

Він говорив її, сміючись:

— You are my rest! — "Ти — мій відпочинок". Вона вірила і раділа, як дитина, бачила, що потрібна їйому.

Тішилась, що хтось чекає її в цій чужій країні, і була щаслива від того. У них були чисті, прекрасні стосунки, які бувають тільки в юності. Це в її п'ятдесят із хвостиком! Комусь розказати — не повірють!

Амед частував її чимось смачним, віз на природу, цілуував гарно і солодко, потім візвозив додому.

Та настав час, коли вони переступили юнацьку межу. Лариса розповідала подрузі, а в її очах грали веселі бісики. Отже, не зовсім розклейлась і постаріла, якщо такий молодий чоловік хотів її спокусити.

Вона віддалась йому. Це був не просто п'ятирічний секс. Це була захоплююча подія — любовна гра. Амед привіз Ларису в гарний готель. Кімната чиста і гарна, дорогі штори і жалюзі на вікні. Величезне ліжко посередині. Невеличка кухонька і душова кімната.

Лариса почувалася ніяково. Наші жінки не звикли із кавалерами їздити по готелях. Тому вона своєю поганою англійською пояснила, що почувається трохи ніяково. Амед поводився, як справжній джентльмен. Він ніжно умів заспокоїти її своїм приємним голосом, шепотів їй на вухо слова любові. Вона не все розуміла, та чоловік усе зробив так делікатно і красиво, що ніяковість Лариси минула. Він завчасно купив підсвічники і гарні ароматичні свічки, зараз поставив їх на тумбочках біля ліжка, запалив і вимкнув світло в кімнаті.

Грала гарна, тиха музика. П'янкий аромат свічок, хвилюючі звуки музики, напівтемрява — усе спонукало до кохання. Так і сталося... Амед виявився чудовим коханцем.

Близькі подруги можуть дозволити собі поділитись інтимними подробицями. Лариса розповідала Оксані, що такі вияви ніжності можна побачити хіба що в кіно. Це було красиве дійство кохання та злиття, якого вони так прагнули.

Повертались, слухаючи казкову арабську музику. Амед увесь час однією рукою тримав Ларису за руку. Жінці було прикро, що вона не могла сказати їому теплі слова, які в ней були на думці. Ці слова були чужою для нього мовою — українською. І Лариса у відповідь тільки мовчкі стискала Амеду руку. Гладила їй руку, час від часу цілуvala в щоку. Оксана щиро раділа за подругу — нарешті колесо її фортуни закрутилося, може, щось зміниться в її житті.

Після першої ночі кохання була друга. Це була дивна, романтично-любовна казка.

Амед приїхав на побачення не на власній машині, а на білому лімузині, на якому працював водієм. Галантно відчинив Ларисі двері в салон машини. Такі величезні і красиві автомобілі вона бачила тільки в кіно та зрідка тут — на вулицях Нью-Йорка.

Лариса навіть у найдивнішому сні не могла б себе побачити в салоні такої машини. Їй хотілося себе вщипнути, щоб перевірити — чи це не сон? На таких авто їздять "великі люди цього світу" — багатії. А тепер ця дорога комфортна машина на якийсь час належатиме тільки їм...

У салоні великі сидіння — можна їхати і лежачи. Уздовж вікна — холодильник із різними напоями, у вишуканих підставках стоять кришталеві фужери. Лежать невеличкі упаковки різних делікатесів — горішків, фісташок, чіпсів. Якщо хочеш, із задоволенням ласуй цими різноманітними смаколиками. Лариса від задоволення мало не муркотіла, як кішка на сонці.

Скла в салоні затемнені. Хочеш щільватись — щільйся, хочеш любитись — любись, якщо маєш з ким, а хочеш — дивись телевізор. Навпроти кожного сидіння прикріплена різні за розмірами екрани телевізорів. Вибирай у водія фільм і отримуй задоволення. Все продумано так, що де б не сів — буде зручно.

Найбільший екран розташовано на перегороді між салоном авто і кабіною водія. Ця перегородка опускається на вимогу пасажирів.

Амед зупинив машину на їхньому улюбленому місці — біля ріки та аеропорту. Зачинив машину і перейшов до Лариси в салон. Огустив великий екран телевізора і вони опинились удах у маленькій кімнатці на колесах. З екрана відомі артисти співали і танцювали для них двох. Надворі вечоріло. І що темніше ставало за вікнами, то гарніше і романтичніше було в машині. На панелях автоматично вмикалися маленькі різникользові ліхтарики, які створювали враження казкової ночі і нагадували зірки на небі.

Амед розкоркував для Лариси гарне вино, подав цукерки, нарізав фрукти.

Чоловік і жінка, закохані і збуджені, лежали у зручних кріслах і цілувались. Від сув'язі романтичних відчуттів у Лариси на очі наверталася слізозі...

Вони кохалися, і це було злиття двох різних людей. Ларисі здавалось, що вона літає десь у небесах, і зірки, які були над нею, по-эмовнице́йському її підмогрували.

В їхньому коханні була якась дивна нереальність. Ось Амед тут, поряд. Такий ніжний, темпераментний, ласкавий. Але це зараз, сьогодні. А завтра? Чи буде знову плисти цей романтичний човен кохання? Чи не перекине його життєвий шторм?

Зацілована, залюблена Лариса поверталася додому. Розлучатися, хай навіть на короткий час, було важко. Були нові зустрічі, кохання і розлуки. Коли не бачились, то багато спілкувалися телефоном. Тільки Амед розумів, що Лариса відповідала йому своєю ламаною англійською. Її рівень знання іноземної мови можна було порівняти з мовою трирічної дитини, яка лише починає говорити — без вживання правильних відмінків, часових форм.

Лариса ніколи не телефонувала коханому, хоча мала номер його телефону.

По-перше, він телефонував сам, а по-друге, з ким би і про що вона могла поговорити в його офісі?

Якось Лариса зателефонувала Оксані, а голос — сумний-сумний. Подруга зрозуміла: щось трапилось.

— Амед не телефонує цілий тиждень!

Оксана заспокоювала, як могла. Може, десь поїхав далеко по роботі.

Не телефонує другий тиждень, третій, місяць. Лариса аж з лиця спала.

— Шукай номер телефону, будемо телефонувати самі, — вирішуве Оксана. — Запхай свій гонор до торби, треба з'ясувати, що трапилось.

Дали номер телефону фірми, в якій працював Амед, одній землячці, яка давно живе у США, має громадянство й іноземна мова для неї не є перешкодою у спілкуванні. Вона набрала номер і по кликала Амеда. Враз — аж змінилась на лиці. Подякувала, поволі поклала телефонну слухавку.

Подруги, затамувавши подих, чекали відповіді, а жінка намагалась дібрати слова, щоб повідомити почуте. Амед один їхав своєю машиною з роботи, був дуже стомлений. Заснув за кермом і розбився... Загинув...

Лариса декілька хвилин сиділа, як німа. А потім її гірким слозам і розпачу не було меж. Оксана не могла залишити подругу в такому стані.

Проговорили всю ніч. Говорили про все: про нещасливе сімейне життя, важку роботу вдома, про постійне безгрошів'я, про гірку жіночу долю, про нездійсненні надії на краще життя тут, на чужині.

Подруги то говорили, то плакали, зрідка — сміялися самі зі себе. Лариса все бідкалась, що це вона винна в загибелі Амеда — її безталання передалося коханому.

Вона сплакалась і змарніла. Робота і заробітки її вже не втішали, як і життя тут, за кордоном. Сказано ж про неї: не мала щастя змалку, не матиме і до останку.

Вона ще трохи попрацювала в Америці. Купила дітям і друзям подарунки і поїхала додому, щоб більше ніколи не повернутися сюди, де її ніхто вже не чекає...

Може, там, біля дорослих уже дітей, на своїй рідній землі, фортуна нарешті змилосердиться над Ларисою, дасть промінь надії на краще зболеній жіночій душі і поверне своє колесо в інший бік.

Хай їй щастить!

Погором

*Коли тебе не чую — відрікаюсь,
Щоб якось вгамувати сум і щем.
А як почую голос — знову каюсь,
Шепочутъ губи тихо: хочу ще!*

Ірина довго вмощувалась у глибокому кріслі. Звично підібгала під себе ноги. То була її улюблена поза в цьому старому кріслі-гойдалці. Завжди таке зручне, сьогодні воно не приносило їй ніякого задоволення та довгоочікуваного відпочинку.

У кріслі сиділа замучена неприємностями жінка, зажурена і нещасна. Вона не знала, куди подітися від тої біди, яка на неї впала так зненацька.

Ірина обвела поглядом кімнату, в якій панував безлад. Посеред кімнати стояла велика спакована валіза і маленька дорожня сумка. Через декілька днів вона їде в далеку подорож..

Як Ірина чекала цього дня, відкладала гроші на квитки, готувала відповідний одяг! Їде ж бо не куди-небудь на периферію, а у Францію та Італію.

Щовечора лягала спати і мріяла, як вона буде ходити по Парижу, оглядати Лувр та інші архітектурні дива Франції. А Італія! Від одних слів "Рим" і "Венеція" в неї стискалося серце! Але зараз в Ірини зовсім не було настрою до подорожі, до відпочинку.

Квитки і путівки оплачено — потрібно їхати, бо витрачені немалі кошти, але їхати немає з ким. Найкраща подруга, з якою так давно планували цю подорож, посварилася з Іриною, сказала, що назавжди викреслила її зі свого життя.

Хоч як перепрошувала Ірина товаришку — та була непохитною. Ірина вирішила ще раз нагадати Світлані, які гарні стосунки були в

них доти, доки шквал неприємностей не розтрощив мур їхньої довгорічної дружби.

Ірина переглянула свої альбоми світлин, вибрала значну кількість спільніх із подругою, повкладала їх у новий альбом. Відібрані світлини вона відіслала своїй найкращій і найщирішій подрузі поштою з доставкою до адресата, хоча жили вони в сусідніх будинках — іти п'ять хвилин. Спочатку Ірина носила цей альбом сама, але Світлана не відчинила її дверей, хоча була вдома. Прикро, але довелося скористатися послугами пошти.

Тепер перед Іриною на невеличкому журнальному столику лежали старі напівпорожні альбоми. Ірина взяла в руки той, який лежав близче до неї. Це були фото десятирічної давності.

Зі світлин на неї дивилися щасливі, усміхнені люди. Світлини зроблені з любов'ю, на них ніхто зумисне не прибирає пози. Фотограф зафіксував цікаві моменти їхнього життя. Ось Ірина зі своєю єдиною дочкою Оленкою, поруч — подруга Світлана з чоловіком Геннадієм і синами — Юрком та Ігорем. На іншій світлині всі разом відпочивають на морі, а тут — на річці в наметах, дикунами. А на цій — мами смажать на вогнищі щойно впійману рибу, щасливі і замурзані діти з тарілками стоять у черві по їжу.

Гарні сонячні дні! Як давно це було! Ірина важко зітхнула, перегорнула сторінку. Ось діти разом ідуть до школи. Біля них, як завжди, гарні і причепурені матусі.

Ірина згадувала, як вибагливо купували вони зі Світланою для себе нове вбрання. Придбали одяг для гарної погоди і, про всякий випадок, для дощової. Погода не тішила дітей сонцем у перший день вересня, і подруги завчасно продумували всі дрібниці — від парасольок і плащиків-дощовиків до взуття, щоб погода не могла зіпсувати їм і дітям святкового настрою.

Оленка вчилася в одному класі із синами Світлани. Юрко від Ігоря був старшим на рік, але до школи їх віддали в один клас.

Батьки вирішили, що їм так легше пильнувати дітей, та її вчитися хлопцям буде краще разом. Брати добре розуміли одне одного, завжди всі проблеми вирішували удвох.

Багато хто заздрив Світлані, бо в ній у сім'ї панувала атмосфера любові, дружби і поваги одне до одного, гармонія та розуміння. Ірина переглядала шкільні фотографії своєї дочки і згадувала, з яким задоволенням вони зі Світланою водили дітей до школи.

Хлопці прибігали зі школи і у два голоси сповіщали: "Мамо, тъотя Іра казала прийти в школу на актив, у батьківську раду". Вчителька знала, що на Світлану та Ірину можна в усьому покласитися, вони не підведуть.

Шкільних заходів не перелічити! Подруги були задіяні у всіх шкільних заходах, це їх тішило, бо вони багато часу проводили удвох і знали все про життя своїх дітей у школі. На батьківських зборах їхні сім'ї ставили у приклад.

За роки навчання дітей Ірина і Світлана жодного разу не пропустили свято першого чи останнього дзвоника. Діти знали, що ці дні — сімейні свята. Мами їх гарно одягали, купували квіти. Ірина пригадала, як після урочистої шкільної лінійки вони зі Світланою ішли в кафе і влаштовували собі свято. Замовляли гарне вино і смачні страви. Ті дні були важливими подіями — діти ставали старшими на один рік. Потім до мам прибігали зі школи діти, а згодом до товариства приєдувався чоловік Світлани. Це невеличке, але дуже затишне кафе недалеко від школи та їхніх домівок було улюбленим місцем відпочинку двох подруг. Вони були постійними клієнтами, їх вілізували всі офіціантки і бармени. У куточку біля вікна стояв зручний напівкруглий диван. За цим столиком вони любили посидіти за горнятком кави і смачними тістечками. Тут ніхто їм не заважав вилити душу одна одній, обговорити наболіле.

Ірина з розpacем думала: "Як шкода, що не можна повернути ті безтурботні дні!". Тоді, коли її Оленка була маленькою, Ірина почувалася сильною жінкою. Вона була для дочки всім — автори-

тетом, мамою, другом. А зараз у кріслі сиділа жінка, розчавлена прожитими роками, стосунками з доњкою, оточенням.

Діти Світлани та її Оленка росли разом — жили по сусідству, вчилися в одному класі. Це все зміцнювало дружбу подруг.

Оленка була розумницею і красунею водночас, а це трапляється рідко. Вчилась дуже гарно і була мрією багатьох хлопців. Але до неї ніхто не міг доступитись, бо поряд з нею завжди були два лицарі-охоронці — Юрко та Ігор. Хлопці виборювали перед Оленкою першість — вона подобалась обом братам. З плином часу брати дорослішали і почали виявляти перші прояви закоханості. Оленка до них ставилась із сестринською теплотою та любов'ю.

Час біжить швидко, не зупиниш його...

Ірина переглядала фотографії з випускного балу. Оленка була неперевершеною. На випускний вечір у школу йшла не дівчинка-школлярка, а юна східна принцеса. Мала гарне чорне волосся, великі карі очі — близкучі і чуттєві, пухкенькі лялькові вуста, гарно окреслені, їхню красу не потрібно було підкresлювати косметикою. Шкіра була трішки смаглява і шовковиста. Висока і струнка, в мештах на високих підборах, вона була такою граційною, що серед усіх випускниць, таких гарних того дня, Оленка була найпривабливішою.

На випускний вечір дві дружні сім'ї ішли разом: попереду — діти, Оленка тримала під руки Юрка та Ігоря, за ними — батьки, Геннадій з Іриною і Світланою. Усі зустрічні захоплено дивилися на цю красиву шестірку.

Ірина від розчутення та спогадів заплакала...

Діти Геннадія і Світлани були гарними хлопцями — високі, стavnі, зі спортивною статурою. Одяг був дібраний зі смаком, бо батьки не шкодували для своїх соколів нічого, купували їм гарні та якісні речі. А для цього визначного дня вибрали особливо красиві костюми, одному — світло-сірий, іншому — світло-бежевий, гарне взуття за кольором пасувало до одягу. Батьки не могли намилува-

тися своїми дорослими і такими гарними дітьми, бо їй самі були видною подружньою парою. Вона — висока струнка шатенка, волосся хвілясте і завжди скуюважене по-молодіжному.

Подруги щоранку зустрічались у невеличкому парку, що недалеко від їхніх домівок, і бігали із завзятістю олімпійських чемпіонів, підтримувала форму, та їй, крім того, вони жили у приватних будинках, що вимагало постійної праці як у домі, так і біля квітників і невеликих грядок, тож у результаті цих фізичних навантажень виглядали чудово. Квітники були гордістю подруг. Ірина і Світлана обмінювалися насінням, паростками квітів і вирощували якісь нові різновиди, щоб вражати ними сусідів. І це їм вдавалося! Геннадій кепкував з них, але був першим поціновувачем праці селекціонерів-квітникарів. Він був гарний високий, чорнявий, із білоузубою усмішкою. На такого завжди заглядаються чужі жінки. Але він не звертав уваги ні на кого, шлюб зі Світланою був вдалим. Дружина чудова, із дітьми — повне порозуміння. Чого ще потрібно?! Мав гарний дім, прекрасну сім'ю, цікаву роботу. Отже, був щасливим — зранку із задоволенням поспішав на роботу, а ввечері з радістю повертається у свій затишний дім і сім'ю.

Ірина зовні була подібна до Світлани, багато хто з їхнього оточення вважав їх сестрами, Така ж висока і струнка, білявка. На відміну від своєї смаглявої доньки, була білоніца.

З чоловіком Ірина розлучилася, ще коли Оленка була маленькою. Поїхав на заробітки, та їй пропав, знайшов собі іншу. Пізніше Ірина розлучилася з ним і викреслила його повністю зі свого й Оленчиного життя, не взяла від нього навіть аліментів. Він і не наполягав на тому. Бог юму суддя! Ірина юму все проганчила. Жили вдвох з дочкою. Час від часу Ірина мала якісь романі, але нічого серйозного — так, невеликі жіночі пригоди.

Геннадій був єдиний чоловік, який мав авторитет в обох сім'ях. Світлана ніколи не ревнувала чоловіка до Ірини, між ними були гарні дружні стосунки.

Минали роки, дорослішли діти — і ось вони всі разом на най-більшому святі, на випускному вечорі у школі. Дорослі святкують за своїм столом, діти — окремо. У залі сміх, у всіх радісний настрій. Попереду — навчання у вищих навчальних закладах.

Оленка вже склали іспити на архітектурний факультет у політехніку, мала хист до креслення і малювання. Цей фах порадив дівчині Геннадій, який працював головним архітектором у проектному відділі. Обіцяв посприяти Оленці з роботою.

Хлопці також уже були студентами університету. Юрко склав іспити на фізичний, а Ігор — на історичний. Старший, Юрко, був схильний до точних наук, за характером — суворий. Ігор, навпаки, був м'якший і мав схильність до гуманітарних наук.

На випускному діти танцювали, веселились. Хлопці пильнували Оленку, майже нікому не дозволяли танцювати із своєю принцесою.

Геннадій підійшов до молоді і запросив до танцю Оленку, радісну і красиву. Дивиться вона на Геннадія своїми карими очима та сяє щасливою усмішкою на пухкеньких вустах. Танцювали вальс, кружляли легко. Із такою партнеркою Геннадій відчув себе на двадцять років молодшим. Музика заполонила душу. Все-таки який красивий танець — вальс! Тільки руки Геннадія стискаються щораз сильніше, щоб не випустити, не дай Боже, цю прекрасну квітку зі своїх рук. Немає чутливішої і збуджуючої ніжності, ніж дотик рук!

Геннадій танцював з Оленкою і дедалі сильніше стискав її тендітну руку у своїй чоловічій руці. Відчув, що якийсь незнайомий щем охопив його душу. Він аж подих затамував від задоволення, все кружляв з Оленкою коло за колом. Після вальсу він не відпустив свою партнерку, і вони знову попливли залом у повільному танці. Один, другий, третій — Геннадій ледве стримував себе, щоб не обійняти Оленку міцніше за талію. Перед ним була не та дівчинка, яку він знав із першого класу — смішна і дитяча, із довгою косою. Перед ним була юна жінка, яка

дивилась йому в очі, і він бачив у її очах вогонь, який горить тільки в закоханих. Геннадій тримав. Промінь її очей пронизав його наскрізь. Раптом зрозумів — для нього вже не існує дівчинки Оленки, є доросла жінка з чуттєвими руками, п'янкими губами, спокусливим і гарячим тілом. Він не зінав, як йому ставитись до цього нового відчуття, до цієї жінки, яка за одну мить збентежила його душу, внісши щось невідоме, і збудила незрозумілі почуття в його серці.

Нарешті музика перестала грати, і він відвів Оленку до гурту молоді, а сам вийшов на повітря. Не міг зразу ж підійти до столу, за яким сиділи Ірина та його дружина. Чоловік відчув, що змінився на обличчі.

Червнева ніч остудила його обличчя, але не могла заспокоїти схвилюване і розтривожене серце. Геннадій потроху прийшов до тями. Увійшов у зал, але до кінця вечора ні з ким вже не танцював. Оленку з хлопцями також намагався обходити.

Минув цей казковий вечір і ніч. Діти пішли зустрічати сонце, батьки — додому. Йшли втірох, подруги щебетали, ділилися враженнями про все: оцінки, вчителів, батьків, дітей, костюми. Вони могли говорити до нескінченності, їм не бракувало тем. Вони розуміли одна одну з півслова.

Геннадій ішов мовчки, але жінок це не тривожило.

Світлана з чоловіком провели Ірину під її будинок і пішли додому. Світлана обняла чоловіка, притулилась до нього і щаслива йшла поруч зі своїм красенем-чоловіком. Прийшли додому втомлені, прийняли душ і лягли спати.

Світлана тулилась до чоловіка, пестила його, любитись із ним хотілось до нестяжання.

Вона була щаслива. У неї чудові діти, хороший чоловік, з яким вона почувалася забезпечененою, захищеною і, найважливіше, коханою. Ну що ще потрібно жінці? Любити самій і відчувати, що її люблять!!!

Геннадій відповідав на її пестоці, але якось по-новому, любив її так палко, як колись — двадцять років тому, на початку їхнього життя у шлюбі.

Задоволена і втомлена, Світлана заснула на плечі в чоловіка. А він не міг стулити очей до ранку. Добре, що завтра не потрібно йти на роботу. Він кохав свою дружину, але сьогодні вночі він її зрадив. Геннадій кохався з дружиною фізично, але йому здавалось, що він оволодів Оленкою, і на нього закохано дивиться і стогне під ним не його дружина, а молода і жагуча дівчина.

Геннадій втратив спокій.

Настав ранок. Прийшли діти, змучені, але радісні. Розповіли, як зустрічали сонце, де ходили, кого проводили додому. Оленку провели найпізніше — бо всі разом ішли додому. Діти лягли спати.

Перед випускним вечером домовилися сім'ями зробити святковий пікнік у Геннадія і Світлани біля будинку. Запросили родичів і друзів. Закінчення школи — визначна подія!!!

Господарі мали біля дому відпочинковий куточек. Із гарного світлого дерева було зроблено стіл і зручні лавки. Недалеко — піч-мангал для смаження шашликів та м'яса-барбекю.

Такого смачного запеченого м'яса з овочами, яке робив Геннадій, не вдавалося приготувати нікому з друзів. Він мав якийсь секрет приготування цієї страви або, можливо, просто робив це з пріємністю.

Того дня погода видалася чудова. Гості весело і жваво сходились на подвір'я, а солодкий запах диму багатьох сусідам не дав спокійно всидіти біля своїх будинків. Дрова — вишня і слива. Запашнішого запаху м'яса, ніж підсмаженого на таких дровах, бути не може. Господар усього дав у міру: прянощів, солі. Гості не могли дочекатися частування. Прийшли й Ірина з Оленою, спекли дуже смачні солодощі і поставили до загального столу. Привіталися з усіма гостями і окремо — з господарями. Раніше Оленка без журно

і з усмішкою цмокала Геннадія в щічку і обнімала за шию з дитячою безпосередністю. Сьогодні — увійшла панною і тільки простягнула для привітання руку та поглянула йому в очі своїми карими очима-криницями.

У Геннадія вмить спітніла долоня. Він відчув пальці Оленки у своїй руці, і його руку ніби пробив розряд, він не міг розтулiti свою долоню і випустити ніжні дівочі пальчики. Оленчині пальці також ледь тремтіли. Вона висмикнула свою руку з його онімілої долоні і поволі пішла до його синів, які вже не могли дочекатися своєї подруги.

Вона граційно йшла, ледь похитуючи стегнами. "Боже, як я не зауважував раніше, що ця дівчинка має таку гарну ходу!" — подумав Геннадій. Щоб ніхто не звернув увагу на те, що він дій пильно стежить за Оленкою, кинувся до м'яса — добре що швидко отямився, бо м'ясо ледь підгоріло. Далі пильнував тільки м'ясо.

Оленка сиділа поміж хлопців, які навпереди розказували про свої плани на літо. Гості бачили, що хлопці закохані в неї, вони ж у цьому не зізнавались ні їй, ні собі. Кожен із хлопців на самоті мріяв про неї, мріяв про те, як закінчить навчання і обере її собі за дружину. Це були зовсім дитячі сподівання. Дівчата після закінчення школи — вже дорослі, дуже часто одразу виходять заміж, а хлопці-випускники здебільшого ще діти. Вони стають дорослими, коли ідуть в армію або закінчують навчання у вищих навчальних закладах.

І от ці хлопці-діти сиділи поряд зі своїм таємним коханням і не могли з нею наговоритись і надивитись. "Як добре, що ми вже закінчили школу, але живемо так близько, що можемо часто бачитись із нею", — думали вони.

"Боже, як погано, що ми живемо поряд і будемо часто бачитись! Від сьогодні я не можу на неї дивитись так, як колись. Бо я її хочу як жінку. Вона, як лавина, в одну мить заполонила мою

дущу і розкрайла навпіл мое серце ", — думав Геннадій, господарюючи біля вогню.

Минув місяць, літо було в розпалі. Ірина взяла відпустку і поїхала з Оленкою відпочити на південь. Світлана із сім'єю поїхала в гори. Геннадій не міг натішитись, що у подруг не збіглися в часі відпустки, бо почувався би ніяково в тому товаристві, в якому десятки разів відпочивав і йому було комфортно, як ніде.

... Закінчилось літо, всі знову зустрілись. Боже, яке це щастя — мати друзів! Ірина і Світлана не могли наговоритись і натішивались одна одною. Хлопці розказували Олені про свої пригоди. Вона лагідно усміхалась і тішилась їхньому товариству.

Після довгої розлуки зустріч Геннадія та Олени для всіх видалась якоюсь сухою. Потім у ліжку Світлана питала в чоловіка, чи він, не ображений на дівчинку.

Не міг чоловік відповісти дружині, що в ту хвилину, коли Оленка зайшла в дім, у нього від хвилювання затремтіли коліна і на спині виступив холодний піт. Він так довго чекав цієї хвилини, коли зможе заглянути в її глибокі карі очі, в яких він тонув...

Геннадій не міг пояснити дружині, що кожну ніч у думках він цілував Оленині дівочі вуста, мріяв про її тіло, і в нього паморочився в голові від думки, що він міг би нею оволодіти.

Геннадій не міг не думати про Оленку, про її плоть. Він не знов, що йому робити з цими нав'язливими думками. Це була хвороба, хвороба кохання. Про це він не міг нікому розказати. Як сказати комусь, що ти мріеш і божеволієш від кохання до майже своєї дитини, яка виросла на очах поряд із твоїми дітьми?

Як пояснити комусь, що ти не спиш ночами і вмираєш від бажання любити і пестити дитину найкращої подруги своєї дружини? Усі свої божевільні марення він втілював із Світланою. Любив її з шалом, ненаситно і вмирав біля неї кожного разу, але в думках він володів тим дівчам і боявся назвати дружину Оленою.

... Так минув рік. Олена закінчила перший курс інституту стаціонарно і перевелась на заочне відділення. Хотіла піти на роботу і заробляти гроші. Хлопці вчилися стаціонарно, нікуди не переводились, бо не хотіли йти в армію. Сім'ї зустрічались так само часто, як і колись, але це були більше зустрічі Світлани й Ірини та дітей.

Геннадій часто затримувався на роботі, мав багато замовлень. Але коли знов, що мають прийти Ірина з Оленкою, затримувався обов'язково. Усі звикли, що він має багато роботи, і його відсутність ні в кого не викликала ніяких запитань.

Геннадій уникав зустрічей з Оленкою, але одного дня він повернувся з роботи раніше, бо Світлана сказала, що Ірина з Оленкою мають до нього якусь справу.

Він летів додому, як на крилах. За вікнами його машини миготіли світлофори. Йому здавалось, ніби вони підморгували йому: "Їдь швидше, тебе дуже чекають і люблять".

Приїхав додому. Усе його сімейство разом. Яке щастя, коли діти тримаються хати і батьків! Зараз це так рідко трапляється... Його сини — виняток. Дорослі хлопці-студенти із задоволенням спілкувалися з батьками. Розповідали про свої проблеми в навчанні, про друзів, мрії. Єдине, про що мовчали, — про своє ставлення до Оленки. Вони називали її "Шоколадка" — вона була смаглява і трохи подібна до малюнка дівчинки на шоколадці "Оленка".

Коли телефонували до неї, то дуже ніжно питали: "А Шоколадка вже прийшла?". А звертались до неї: "Шоколадко, які в тебе плани на вихідні чи вечір?".

Хлопці часто їздили на природу, дискотеки. З ними завжди була їхня Шоколадка. Сини приїздили додому і ділилися із батьками враженнями. Батьки слухали з щікавістю, а Геннадій — особливо уважно. Він не знов, як опанував би свої емоції, коли б хлопці сказали щось недобре про його Оленку.

Він боявся почути, що вона зустрічається з кимсь. Це було безумство з його боку. Геннадія не покидала тривога, яка межувала з ревністю. Він думав про дівчинку-сусідку постійно, ревнував, хоча добре знат, що не має ніякого права не те що кохати, а й думати про неї.

...Світлана накрила на стіл, щоб разом повечеряти. Давно вони вже так не сиділи в родинному колі. Коли діти вчилися у школі, такі вечірки влаштовували дуже часто — то Ірина, то Світлана готували вечерю чи обід і всі збиралися разом.

Тепер діти вчилися у різних навчальних закладах, Геннадій мав багато роботи, і з усього їхнього товариства тільки Світлана й Ірина були нерозлучними. Після роботи, поки всі домашні відсутні, подруги завжди разом.

Обидві мріяли про далеку закордонну подорож, збиралі гроші, знайшли агенцію, де могли придбати туристичну путівку до Франції та Італії. Спланували цю поїздку на весну, узгодили термін відпусток на роботі.

Треба пережити цю осінь, зиму, а навесні — удвох в омріяну подорож! Як помалу тягнеться час! Вони хотіли, щоб швидше настала весна.

І от всі зібралися за столом. У жінок ведеться розмова про новини у місті, концерти, вистави, нові вбрання. У дітей — про науку. Геннадій із цікавістю прислухався і до них, і до інших розмов, але намагався упіймати погляд Оленки. А вона ж, як на гріх, відводить погляд, звертається то до Юрка, то до Ігоря. Ті щасливі від товариства своєї "Шоколадки". Нарешті Ірина повідомила головну мету їхнього візиту: Оленці необхідно посприяти з влаштуванням на роботу.

— Геннадію, ти можеш влаштувати Оленку до себе у відділ хоч на півставки?

Вони собі навіть уявити не могли, що це була його найзаповітніша мрія: бачити усмішку, чути голос жаданої дівчини і тонути в її очах.

Геннадій ледве стримав свою радість і запевнив, що з наступного дня Оленка стане до роботи під його керівництвом. А для зручності він щоранку буде підвозити її машиною на роботу.

Геннадій не міг уночі спокійно спати, все перевертався з боку на бік, ніби це він мав іти на нову роботу вперше.

Ранок минув у звичній ранковій метушні, коли всі поспішають у своїх справах. Хлопці побігли швиденько на першу пару. Світлана працює недалеко від дому, збирається поволі. Чепуриться і з цікавістю спостерігає за чоловіком. Щось дуже ретельно він сьогодні одягається — уже поміняв третю сорочку, ніяк не підбере за кольором до штанів. Мешти то одні, то інші. Ну, слава Богу! Нарешті напахтився гарним французьким одеколоном і пішов. Так згаяв час із своїм одяганням, що навіть звичино не поцілував її в щічку. "Увечері зроблю йому зауваження", — подумала Світлана.

За Геннадієм залишився лише шлейф гарних парфумів. Світланині сини і чоловік любили гарно вбиратись, мали гарні парфуми. Вона від того потерпала — складно було заощадити гроші на свої забаганки, бо її мужчини завжди щось купували для себе.

Геннадій під'їхав до будинку Ірини. Оленка побачила його у вікно і вийшла з дому. Він милувався її постаттю і легенькою хodoю.

Дівчина сіла в машину. Притнув її паском безпеки. Був щасливим від того, що міг хоч мимоволі доторкнутися до Оленки. Розмова дорогою не складалась — хвилювались обоє. Вона — від того, що їде на першу свою роботу, а він — від того, що вона, його мрія, поряд.

Геннадій щасливий — вони тільки удвох, хай навіть короткий час. І хоч Оленка мовчить і тільки дивиться на нього, він щасливий від одного її погляду. Щоб він віддав, аби дізнатися, що в ней у думках!. Шкода, що він не має, як зараз говорять, таланту телепата або екстрасенса.

З такими думками він їхав осіннім містом, оминав калюжі і ями на дорозі. Увімкнув у салоні музику. Оленка примружила очі і їхала мовччи. Він поглядав на неї збоку і бачив, як вона схвильовано дихає і як здіймаються її груди під кофтиною. Геннадію нелегко було дивитися на Оленку, не знав, як довго стримуватиме в собі чоловічі поривання. Він боявся себе, боявся її.

Приїхали на роботу. Геннадій поставив машину, пішов з Оленкою в офіс.

Ішов, мов летів на крилах. Знав, що це безумство, але хотів, щоб вона була біля нього щодня. Хай не буде належати їому, аби лише була поруч, щоб він міг дивитись в її очі, читати думки, бачити усмішку і милуватись нею. Оленка заступила Геннадію весь світ...

Щоранку він забирає її з дому і підвозив на роботу. Вона вже звикла до такого щоденного ритуалу, їхала на роботу і весело розказувала їому про свої дівочі справи. З роботою Оленкаправлялась легко, і Геннадій був гордий за неї. Між ними зав'язалися приятельські стосунки, які нерідко виникають між співробітниками.

Свої почуття Геннадій приховував, але дівчина час від часу дивилась на нього таким глибоким поглядом, що він пропікав його наскрізь, і тоді чоловік був ладен викрасти її з роботи і згвалтувати серед білого дня, не криючись від людей. Він не знав, що стойтъ за цим поглядом, бо вона ані півсловом не обмовилася про свої почуття. Він на це і не сподівався...

Минали дні, тижні. Минула осінь, півзими. Геннадій, Оленка і ще троє співробітників поїхали у відрядження.

Оселились у готелі. Кімната Геннадія була поряд із кімнатою Оленки. Перший день були на об'єкті, аналізували допущені помилки, вирішували виробничі питання. Увечері втомлені розійшлися по своїх номерах відпочивати.

Між номерами в кімнатах були суміжні двері, і Геннадій з Оленкою вирішили разом повечеряти в його номері. З дому вони

взяли стільки продуктів, ніби їхали не на тиждень, а на місяць. Оленка накрила стіл до вечері. Геннадій приніс із машини пляшку гарного вина. Цей вечір мав втілити його мрії. Скільки ночей він уявляв, як вони удвох будуть вечеряті, пити вино, танцювати, сміятись, потім — кохатись.

Геннадій тисячу разів малював в уяві подібні картини, але він не зінав, чи колись його божевільні мрії можуть здійснитись. Вечеряті, пити вино, сміятись — так! Але кохатись — це вже майже фантастика! Перед вечерею вони розійшлися по номерах. Геннадій прийняв душ. Із ванної кімнати вийшов щасливий мужчина, очі якого світились від задоволення.

Напарфумився і постукав у двері Оленчиної кімнати. Вони були незачинені, і Геннадій увійшов. Двері у ванну кімнату були відчинені і там, за склом душової кабінки, він побачив свою мрію. Оленка стояла під душем, заплющивши очі, вода стікала по її молодому красивому тілу. Геннадій не міг відвести свого палаючого погляду від неї. Ось вона, так близько, його мрія, його бажання! Цо буде — те й буде! Він зняв свій костюм і зайшов до неї в душ.

Цю мить Геннадій не забуде ніколи. Він, поважний чоловік, з нестремним бажанням любити цю молоденьку дівчину, відчувати її тіло, ціluвати її всю, притулився до неї.

Оленка не відштовхнула його рук, але тримтіла всім тілом. Вона чекала його! Вона хотіла його! Чи це сон? Він ціluвав її, вона ж пристрасно відповідала йому. Від нетерпіння чоловік божеволів. Вимкнув воду, взяв дівчину на руки, таку тендітну, дитинно-ніжну, і поніс у ліжко.

Він оволодів нею. Оленка скрикнула від болю — була незайманою. Геннадій був першим чоловіком, який спізнав її. Він плакав від щастя і від горя водночас. Знав: те, що він робить з цією дитиною, — неприпустимо. Але він хотів її безмежно і кохав до безтями.

А вона, кохана його дівчинка, шепотіла, що мріяла про нього давно. Їхні бажання, гарячі слова кохання — це був тайфун, стихійне лихо, яке застало їх несподівано, але було таким довгоочікуваним. Це кохання кликало їх, вабило і мучило. То був шал, божевілля, але яке солодке!!! Він не відмовиться від неї, бо Оленка — його стихія, вона — його життя. Він був на небесах від щастя.

Стомлена, Оленка притулилась до нього і слухала стукіт серця коханого. Вечеряли в ліжку, пили вино, ціluвались, сміялися. Це була несамовита ніч двох закоханих.

Наступного дня після роботи Геннадій з Оленкою знову віддалися нападу справжнього божевілля, нестримному шалу бажань, які вони так довго в собі тамували. Він розбудив у ній чутливу жінку, спраглу за чоловічим еством, закохану і голодну любові. Вони лічили хвилини на роботі, щоб швидше прийти у готель і належати одне одному, до бестями зливатися душою і тілом в єдине ціле.

На дівочому тілі не було жодного нецілованого Геннадієм місця. Він обожнював її, вона стогнала і звивалась на ліжку від його пристрасних ціluнків. Він обціluвав її всю — від пальчиків на ногах до найпотаємніших місць.

Для Геннадія тепер не було солодшої жінки на світі. Здавалось, що він так довго ішов по житті, не знаючи нікого, крім своєї дружини, для того, щоб відчути найсолідніший нектар цієї квітки. Він був віртуозом кохання, і Оленка для нього була неперевершеною.

Тиждень блаженства і божевілля закінчився. Треба їхати додому — все минає... Геннадій з Оленкою їхали додому, але вони були вже зовсім іншими. Для них нікого у світі вже не існувало — тільки він і вона. Вони належали одне одному, і ніхто ніколи не зможе їх розлучити, так вирішили вони.

Знову робочі будні. Геннадій після роботи приходив додому, але потім шукав привід за чимось поїхати, щось вирішити. Допіз-на затримувався на роботі.

Оленка завжди після роботи йшла то в бібліотеку, то до подруг — її майже ніколи ввечері не було вдома. Ірина вже не знала, як вплинути на дочку, щоб та хоч трохи трималась дому.

Товариш Геннадія на довгий час поїхав за кордон і залишив їйому ключі від квартири. Цей дім і став для закоханих їхнім маленьким куточком раю. Якби стіни мали вуха і могли говорити, то вони сказали б, що таких ніжних слів, які були сказані цими закоханими, вони не чули за сторіччя існування цього дому.

Вони були створені одне для одного, і їхньому бажанню не було меж. Виходили з будинку спустошенні пристрастю, але щасливі, і ще довго не могли розлучитись розійтись по хатах.

Усе було б добре, якби не той глухий кут, у який вони себе загнали: у нього — сім'я, сини, які закохані в ту саму жінку, що і їхній батько. Який вихід із цієї ситуації? Тут ніхто не зарадить...

Складно! Сумно! Та вони — щасливі. Хай частково, хай на мить, але ця мить замінить їм усе. Більшого блаженства бути не може, ніж кохати і бути коханим. Вони жили одне одним.

Але в житті немає нічого потаємного, щоб не стало явним. Оленка завагітніла. Ця новина не засмутила Геннадія, він зрадів цій звістці — цілавав її маленький животик, цілавав її лоно і пестив груди.

Потрібно було щось вирішувати, настав час сказати правду Світлані. Тільки як це зробити — Геннадій не міг уявити, він не знов, як підступити до неї, і чекав слушного моменту. Та Світлана випередила його.

Вона, як прониклива її уважна жінка, спостерігала за змінами в поведінці коханого чоловіка. Він був не такий, як колись — не було тої пристрасті. Весь час був замкнутий, мовчазний. Викликати його на відвертість було неможливо. Вночі вона часто чула його важкі зітхання і навіть здавалось, що він ніби беззвучно плакав. Якось вона його несподівано обняла і відчула, що в нього мокре лице. Серце її краялося від того, що вона не знає, що з ним, а він так уперто мовчить.

Але в неї є вірний друг — її Ірина, майже сестра. У них немає закритих тем, і Світлана розповідає їй про свої сімейні негаразди в усіх можливих барвах і відтінках. Консиліум двох осіб-подруг вирішує організувати "Слідчий експеримент".

...Беруть таксі, йдуть за машиною Геннадія на інший кінець міста. Чоловік зупинив авто біля одного з будинків і увійшов у під'їзд. "Слідчі" сидять у таксі, гадаючи, на який поверх міг піти Геннадій. На третьому поверсі засвітилось вікно у кухні, в кімнаті так само увімкнуте світло. Більше жодних змін у під'їзді не було. Найімовірніше, він зайшов до когось на третьому поверсі. Заплатили за таксі, пішли в розвідку. Вирішили розпочати слідство з квартир першого поверху і вище. Йдуть, а самі тримтять від нервового напруження і сорому, що мають стежити за кимось, особливо — за чоловіком і другом. По черзі обзвонюють квартири, ім відчиняють чужі люди. Подруги кажуть, що помилились. Доходять до третього поверху. Дзвонять у двері тієї квартири, де раптово засвітилося світло в кухні. Відчинив двері Геннадій у домашньому костюмі — встиг переодягнутись. Від несподіванки він зблід і не міг промовити ї слова. Світлана рішуче зайшла в кімнату. О! Краще б вона осліпла, ніж має бачити те, що постало перед її очима. На ліжку лежить у легенькій сорочечці майже гола Іринина дочка — Оленка!

Ірина теж почула голос ніби її Олени. Увійшла до кімнати. Запала тиша... Першим отяминувся Геннадій, зачинив двері, щоб усі сусіди не чули їхньої емоційної розмови.

Світлана спочатку звинуватила в усьому Олену, потім Ірину, і лише тоді почала дорікати своєму чоловікові. Вона не кричала, бо була настільки вражена цим відкриттям, що не могла сваритись, тільки плакала і крізь сльози виговорювала всім причетним по черзі.

В Ірини серце розривалося навпіл: між єдиною дитиною і найближчою подругою. Потім Світлана дала ляпаса чоловікові і вийшла, грюкнувши дверима. За нею вийшла Ірина, вона не могла вимовити її слова.

Світлана взяла таксі й сказала Ірині, що не хоче ні бачити її, ні чути про неї, і що вона назавжди викреслює її зі свого життя. Ірина, нещасна і принижена, йшла вечірнім містом і не могла стернати гірких сліз розпачу її болю. Вона так важко ростила свою єдину дитину, яка тепер зруйнувала життя її найкращої подруги. Ірина хотіла кричати, вити від душевного болю, можливо, тоді їй стало б легше. Боже, ну що ж робити в цій ситуації, як гідно з неї вийти?.. Після розкриття їхньої таємниці Геннадій і Оленка вирішили переночувати в цьому домі. Після всього, що трапилось, вони не могли зразу ж поїхати по домівках. Треба, щоб все вляглося. Усім слід обміркувати свої наступні кроки.

За роки подружнього життя Геннадій уперше очував з іншою жінкою в чужому домі. Почуття роздвоєності, яке в нього було до сьогоднішнього вечора, зникло. Світлана несподівано розрубала пута таємниці, і їйому стало легше на серці.

Геннадій не образився на дружину за ті прикрі, але правдиві слова, які вона сказала годину тому. Це були гіркі слова її жалю і розпачу від їого зради. Він зізнав, що гіршої образи, більшої кривди для неї бути вже не може. Йому було боляче, що саме він зробив Світлану нещасною. Вона була для нього гарною дружиною, але найголовніше — вона була його вірним другом. Довгі роки подружнього життя він довіряв їй усі свої таємниці, задуми, радощі і болі. А тепер він так скривдив свого найкращого друга...

Це рік тому вони з дружиною будували плани на майбутнє. Яке в них буде майбутнє після сьогоднішнього відкриття?

Геннадій не був гультяєм, у шлюбі ніколи Світлану не зраджував, але гаряче кохання до Олени зародилося від одного раптового погляду. Він зізнав її майже усе її життя, але нестримно покохав за одну мить.

Чоловік сам поставив на шальки терезів своє спокійне і щасливе подружнє життя, дружину, дітей, родину. Але нове кохання переважило все! Це почуття було незвичним, сильним і всеохоп-

люючим. Він не міг і не хотів від неї відмовитись, особливо зараз, коли вона завагітніла.

Геннадій ліг до Оленки в ліжко, обняв своє дівча. Вони лежали поруч, тісно притуливши одне до одного, ніби боялись, що якась невидима сила має їх роз'єднати.

Для себе Геннадій уже вирішив, що наступного дня зустрінеться з дружиною. Він хотів би, щоб це була зустріч розумних і цивілізованих людей, щоб його відхід від сім'ї не закреслив все те хороше, що було в них разом. Він знов, що, хоча Світлані боляче і прикро, разом вони вже не будуть ніколи.

Він вирішив дружині і синам залишити все належите майно, дім. Собі візьме тільки машину і почне своє життя з Оленкою з чистої сторінки.

...Світлана їхала в таксі, за слізами світу не бачила.

—Боже, як так може бути!..

Ще недавно вона була така щаслива і спокійна! А тепер? Навіщо вона вирішила поїхати за чоловіком? Цю побачити на власні очі його зраду? Краще б вона нічого не знала! Може, він би перегорів тим своїм диким коханням. Бо це ж надто незвично — бути закоханим майже у свою дитину, однокласницею своїх синів, доњку найкращої подруги.

В одну хвилину Світлана втратила все — чоловіка, найкращу подругу, спокій. Ці думки безперервно змінювалися.

Приїхала додому. Сини відчинили двері. Була пізня година, майже ніч. Мама заплакана, тата немає вдома.

— Цю трапилось? — схвильовано, з острахом запитали.

Як відповісти на таке просте запитання? Світлана в розpacії розповіла дітям про зміни, які сталися в їхній сім'ї. Добре, що Геннадій не бачив обличчя своїх синів! У ту хвилину повідомлення було для них громом серед ясного неба. Їх здивуванню і образі не було меж.

Вони не знали, як розрадити свою маму, як заспокоїтися самим. Їхній рідний, найкращий у світі батько розбив мамине серце, зруйнував щастя їхньої сім'ї та вкрав їхнє перше кохання. У розpacії

вони не могли визначитись, кого їм більше жаль — маму, себе, тата чи Оленку. Зараз хлопці не могли оцінити вчинок батька, ця новина застала їх несподівано. Вони не могли прийти до тями. Їх "Шоколадка"-Оленка з татом в одному ліжку!..

У домі Світлани до ранку сну не було, одні зітхання. Жінка засинилась у своїй спальні. Одна на подружньому ліжку. Вона плакала гірко, ображено. Тіло охопило таке нервове трептіння, що їй здалося, що серце вистрибне з грудей. Її дихання було судильним зітханням.

Боже, як їй тяжко пережити його зраду! Вона кохала Геннадія, але зараз до кохання додалося почуття божевільних ревнощів. Це було нестерпно і боляче! Як він міг так зневажлити її, його вірну дружину і таку привабливу жінку?

Світлана не могла цього пояснити. Ридала, як дитина, невтішно, потоки гірких сліз текли невтримно з очей. Розуміла, що Олена забрала Геннадія назавжди і нічого вже не можна повернути назад.

Зранку Світлана зателефонувала на роботу, сказала, що захворіла і тиждень побуде вдома.

Хлопці зібралися на навчання. Настрій в усіх був такий, ніби помер хтось із дуже близьких людей.

Мама підійшла до своїх синів і не могла не плакати, так їй було важко. Хлопці не могли дібрати слів, щоб заспокоїти і допомогти їй опанувати себе. Світлана ж не могла пригасити в серці вогонь кохання, який розгорівся з ще більшою силою під впливом ревнощів і почуттям втрати чоловіка.

Єдине, що попросила у синів, — не бути надто різкими з батьком. Що б він не зробив і як би не вчинив, він має на це право. Батьківський обов'язок щодо синів він виконав, тепер батьки вирішуватимуть, як їм жити далі.

Уесь день Світлана тинялась по хаті в халаті і нічній сорочці, не переодягалась, тільки плакала і зітхала. Руки не шукали, як звичайно, якоїсь роботи. Вона то лягала в ліжко, то вставала і ходила

від вікна до вікна. Виглядала, чи не приїхав її чоловік. Але його не було.

Діти повернулися із навчання дуже швидко. Поцікавались, чи не приїздив тато. Вона відповіла і пішла у свою кімнату. Не могла навіть розігріти синам вечері.

Протягом дня неодноразово дзвонив телефон. На визначнику номера Світлана бачила, що це телефонувала Ірина. Також, мабуть, не пішла на роботу... Напевно, захворіла. Світлана ходила по хаті і думала : "Від того, що трапилось, не тільки захворіти. Від розpacу можна померти і мені, і їй."

Вона розуміла стан душі подруги, але відчувала таку ворожість до неї, ніби це вона, Ірина, лягла в ліжко до її чоловіка, а не Оленка. Де їй поділося те почуття багаторічної дружби, розуміння і сестринської любові! Пропало, згинуло за одну хвилину, як тільки вона переступила поріг тієї чужої квартири.

Згодом, увечері після роботи, зателефонував Геннадій. Тремтячими руками Світлана взяла телефонну слухавку.

— Слухаю, — тільки їй змогла вимовити, у горлі пересохло. "Тільки б не заплакати", — подумала.

— Вибач мені, я знаю, що смертельно скривдив тебе, винуватий перед тобою і дітьми. Але почуття до Оленки сильніше за мене. Ти завжди була мені не лише прекрасною дружиною, їй найкращим другом. Хай для тебе це звучить жорстоко, але ти для мене залишилася такою ж, якою була завжди. Прошу тебе, пропач мені і відпусти із миром. Між нами назавжди залишаються наші сини і щасливе минуле. Хочу з тобою зустрітися завтра і обговорити питання нашого подальшого життя. Дозволь мені прийти додому і взяти децю з одягу. І попроси дітей, щоб завтра ввечері були вдома, я хотів би з ними поговорити".

По телефону говорив тільки чоловік. Дружина мовчала, але чула, який схвильований і напруженій голос був у нього. Кричати Світлана не могла, вона поважала себе, була вихованою і

тактовною. А плакати, щоб Геннадій чув, вона не хотіла. Відповіла коротко:

— Добре, — і поклала слухавку. Вона відчувала, як їому було складно зараз, їй стало навіть шкода його. Вона все б їому пробачила, якби він тільки захотів повернутися до неї.

Але якже боляче стискається серце від жалю до себе! Цо ж вона зробила неправильно в подружньому житті? Вона не знаходила на це відповіді.

Нічого не хотілось — ні їсти, ні пити.

Лягла в ліжко і почала згадувати їхнє з Геннадієм подружнє життя. Думала про інші сімейні пари. Раніше вона ніколи не аналізувала своє сімейне життя чи подружні стосунки своїх друзів. У цьому не було потреби. Тепер подумки Світланы порівнювали свою подружнє життя і життя своїх співробітниць, близьких знайомих. І дійшла висновку, що в кожній сім'ї були якісь "катаklізми, вулкани та цунамі" місцевого сімейного значення.

Розуміла, що кохання упродовж життя постійно трансформується. Стабільним воно бути не може. Постійність кохання — ілюзія. Змінюється людина, її ставлення до життя, її внутрішній світ — змінюється і кохання.

У подружній парі завжди один любить, а другий дозволяє себе любити. Так було і в них. Якби була одиниця виміру любові, то можна б було сказати, що на початку сімейного життя Геннадій був більше закоханий, ніж Світлана.

Вона, як кожна молода жінка, хотіла вдало вийти заміж, один раз і на все життя. І щоб її обранець був найкращий — на заздрість усім подругам. Так, зрештою, і було. Геннадій був красивим хлопцем, перспективним, і кохав її палким юнацьким коханням. Вони створили гарну і міцну сім'ю.

За роки подружнього життя почуття Геннадія трохи пригасли, і Світлана, як розумна жінка, часто підкидала дрова в їхнє сімейне вогнище. Із плином років вона кохала свого чоловіка щораз

палкіше. Тепер Геннадій почав дозволяти її кохати себе. Він став таким, як вона мріяла колись, — успішним, забезпеченим, красивим. Але кохав її вже менше...

Усі знайомі і колеги по роботі бачили Геннадія досконалим, але то була лише зовнішність. Геннадія найкраще знала тільки дружина. Вона знала всі його недоліки і перепади настрою, які іноді її дратували. Але зараз усі його маленькі примхи і бурчання видались їй дрібницями.

Змучена, Світлана заснула.

Настав новий день.

На роботу вона не пішла, але лежати в ліжку і плакати, як вчора, вона не хотіла. Сьогодні має прийти Геннадій. Вона йому покаже, що він втратив!

Прийняла душ, зробила маску на обличчя. Просиділа добру годину біля дзеркала, доводячи до досконалості свою зовнішність.. Поспішати нікуди — тепер, здається, вона вільна жінка.

"Тільки б не забути в нього про це сьогодні спитати", — подумала Світлана.

Пішла на кухню готувати їсти. Готувала такі запашні страви, щоб Геннадій увійшов у дім і від смачних запахів у нього розгорівся шалений апетит. Вона вирішила не запрошувати його до вечеरі. Хай помучиться, навіть через дрібницю! Її стало смішно із себе, що така мізерна її помста.

Повернулися додому діти з інституту, повечеряли, розійшлися по своїх кімнатах. Найжачені, без настрою, кожен сів до свого комп'ютера і поринув у віртуальне життя.

Підїхала машина, рипнули вхідні двері. Геннадій увійшов у дім, який ще вчора був його. Сьогодні — це вже дім його колишньої сім'ї, без нього.

Прийшов у вітальню і змучено присів у крісло, привітався, Світлана відповіла. У такій ситуації складно зразу обрати правильний тон розмови, такий, який не спричинив би сварки.

Геннадій хотів, щоб бесіда була виважена і без взаємних образ. Почав розмову першим. Його стиль розмови просто обеззброй Світлану.

Він попросив вибачення і сказав їй, що вона була найкращою дружиною на світі. Був вдячний за їхнє сімейне життя, яке було щасливим. Визнав, що кращої мами для дітей і господині дому просто бути не може. Зізнався, що негідно вчинив з нею, але своє ставлення до Оленки він не змінить, це його рішення.

Він випередив дружину і сказав їй, що віднині вона вільна, він подав документи на розлучення.

Ця новина вразила Світлану. Вона так боялася цього слова — "розлучення". Геннадій продовжував:

— Дім і все майно залишаю тобі і дітям. Собі візьму тільки одяг, машину, якіс особисті дрібниці.

Що вона могла на це сказати? Краще б він усе майно віддав Олені, а залишився з нею... Ale не сказала нічого, була гордою і стриманою.

Геннадій пішов до дітей. Попросив пройти в одну кімнату, щоб поговорити зразу ж з обома. Світлана не була присутня під час цієї розмови. Цо міг сказати тато дорослим синам у цій ситуації, вона навіть не могла уявити. Чула, з якою силою грюкнув вхідними дверима старший Юрко. Молодший, Ігор, довго сидів з татом, розмовляли. Потім пішов допомогти батькові зібрати необхідний одяг і відніс у машину.

Яка б не була у Світлани гірка образа на чоловіка, вона однаково шукала йому якесь виправдання, та не знаходила. І, лежачи в ліжку, думала над своїм скаліченим життям. Хіба можна зліпити докупи те, що розбито на малесенькі шматочки? Hi! Хіба можна змусити кохати себе? Hi! З цими думками вона заснула.

Прокинулася зранку. На вулиці — сонце, весна. Згадала, як вони ще тиждень назад з Іриною порпалися в землі, садили квіти, порядкували грядки. Хотіли встигнути навести лад біля хати до їхньої подорожі.

Що робити з тією поїздкою? Усе вже оплачено. Хоч сядь та й плач!

У двері подзвонили. Світлана подивилася у вічко — Ірина з якимось пакунком. Не відчинила її двері, не хотіла ні бачити її, ні чути. Так минув тиждень.

Ірина не раз телефонувала, лишала на автовідповідачі повідомлення, хотіла поговорити, просила вибачення за дочку. Світлана не відповідала на її дзвінки.

У п'ятницю листоноша приніс бандероль. Світлана розписалась, внесла пакунок у дім, розпакувала... Фотоальбом! Спільні фото Ірини і Світлани, на яких вони веселі, гарні, молоді і вже не дуже. Ірина вибрала світлини, де вони були тільки вдвох, веселі і щасливі.

Весь вечір вона переглядала цей альбом, відкладала і знову брала до рук. Зранку зателефонувала до Ірини і попросила, щоб та прийшла до неї.

Ірина не прийшла, вона прибігла, прилетіла. Світлана відчинила двері, подруги обнялись і заплакали нестримно, по-жіночому — з голосіннями, зітханнями.

Через три дні подруги разом поїхали в давно омріяну подорож.

...Минуло два роки.

У Світланиному домі готували святкову вечерю дівчата, з якими зустрічалися Юрко та Ігор. Брати мали їхати в аеропорт зустрічати маму з Іриною, які поверталися з Рима.

Поїхали подруги в подорож, а залишилися надовго, напевно, назавжди.

Вони — вільні жінки, які виховали своїх дітей, відпустили своїх чоловіків на чотири вітри, одна раніше, інша пізніше. Ніхто не знає, кому поталанило від цього більше.

Геннадій з Оленкою бавлять маленьку донечку, живуть у будинку Ірини. Чоловік обожнює своїх дівчат, не знає кого більше — Оленку чи Катрусю. Він виглядає так молодо, ніби його роки

почали зворотний відлік. Оленка — щаслива молода мама, доглядає свою донечку і пише дипломну роботу.

Часто телефонує до мами в Італію, повідомляє їй про свої сімейні справи, питає поради, коли в цьому є необхідність.

Тепер вона оцінила мамину відданість, коли та виховувала її одна і ставила на ноги без чоловіка. Олена сама вже мама і знає, як буває важко з дитиною. Добре, що вона має чоловіка, а мама завжди була одна.

...Час лікує. Світлана одружилася в Італії з лікарем, у якого вона працювала. Вийшла заміж по любові. Ірина також вийшла заміж — за адвоката, рідного лікаревого брата.

Тепер вони зі Світланою не тільки подруги-сестри, а її повноцінна родина.

Молоді сенійори мають прислугу, і зі сміхом згадують, як вони колись порпались у городі та грядках. Мають квартири в Римі, вілли біля моря.

Світлана не тримає образи на Геннадія, вона щаслива. Її кохають, а вона дозволяє себе кохати. Не працює, багато подорожує і є справжньою окрасою дому лікаря.

У житті немає нічого поганого, що б не обернулося на добре, немає невдач, які не подарували б удачу!

Подорожуйте! Життя триває!

Сон

*Добро і розум сіять ніде.
Глухі жінки й чоловіки!
Ви сійте, сійте, щось — та зійде,
Це божа справа на віки.*

Повний місяць безсорою зазирав у вікно і світив своїм мергтим сріблом в її лиці. Вона дивилася на нього непорушним поглядом, ніби змагалась, хто довше витримає погляд.

Місячне північне світло було неприємно-тривожним і вселяло неспокій у збентежену і схвильовану душу Катерини. Вона втомилася лічити ночі, коли процидається опівночі від одного і того ж сну і не може вже потім заснути до ранку.

Уранці — час вставати, але від недоспаної і неспокійної ночі все тіло болить, навіть зводиться на ноги не хочеться. Так Катерина і лежить у ліжку до обідньої пори — немита, нечесана і, як співається у пісні, "погана з лиця".

Сьогодні світло повного місяця найбільше вразило жінку, і вона вирішила, що треба діяти. Скільки можна так лежати, коли нікуди сховатися від всевидющого і неприємного місячного погляду? Куди тікати від тривожного і страшного сну?

Ледве дочекалася ранку. Здалося, що сонце не зійде ніколи, але нарешті прийшов час сонячного володарювання на білому світі.

Від настрою Катерини нічого не залежало, місяць приходив на зміну сонцю, весна — літу, все йшло згідно з давно складеним сценарієм, і тут її була відведена лише маленька незначна роль.

Вікно в кімнаті дев'ятиповерхівки виходило на схід, і Катерина з висоти останнього поверху повинна би радіти щоденній картині народження сонця, але вона нічого не помічала.

Вона була сліпа до життя, яке вирувало навколо неї. Крім горілки, пліток, ледарювання і бруду, для неї нічого не існувало. Вона нічого не бачила, бо не хотіла.

Але сон, який повторювався десятки ночей, таки змусив її замислитись, що з нею відбувається щось недобре. У цьому химерному і жахливому сні вона бореться з якоюсь поганню — щурями, які хижо щирять до неї свої гідкі гострозубі паці, з кажанами, які щиряють над нею, сідають їх на голову, а вона не може їх скинути, і вони своїми огидними чорними крильми б'ють по обличчю. Знемагаючи в нерівній боротьбі, Катерина прокидається знervована, мокра від поту, зовсім розбита.

Цього дня, щойно перші промені сонця проникли в її брудну нору, Катерина змусила себе встати. Її видалося, що, якщо вона сьогодні не встане з ліжка, то помре в ньому зараз же, а її цього зовсім не хотілось. Її тільки тридцять два, до старості і смерті ще далеко.

Жінка підійшла до тріснутого дзеркала, де з брудної поверхні запорошеного скла на неї дивилась якась примара з брудним розпатланим волоссям, яке давно забуло, що таке гребінець і ноги і перукарня, набряклими повіками і гідким синцем на щоці, який сягав аж під око. Катерина не пам'ятала, хто її вдарив і коли. Це їй не дивно, бо до обіду вона лежала в ліжку, а опісля любила пропустити не одну чарчину з такими ж трутнями, як і вона, та напивалася так, що увечері вже нічого не пам'ятала.

Отаке "свинське життя" провадила ще зовсім молода жінка, яка колись була красунею, успішною, а потім, як кажуть, "зійшла на пси".

Але — усе за порядком.

...Катерина сіла у крісло, на якому лежали якісь лахи, бо одягом назвати цей мотлох було важко. Посиділа, трохи оговталась після сну, підійшла до вікна, поглянула вниз. Люди, такі маленькі з висоти дев'ятого поверху, виходили з під'їздів, поспішали хто на роботу, хто в якихось справах. Іхнє життя вирувало, як бурхлива ріка.

Вона нікуди не поспішала, бо майже два роки не працювала. Перебивається від копіїки до копіїки, попродаєла з хати все, що було хоч трохи цінне, — посуд, вази, білизну. Залишилися тільки меблі, бо більше нічого вартісного у квартирі не було.

Сьогодні Катерина вирішила піти зі своєю проблемою до психотерапевта в поліклініку. Пішла до ванної, помилаєсь, переступила через якісь миски, що стояли на підлозі. У них тиждень тому вона замочила білизну, чи радше шмаття, бо визначити за кольором, яке мало те брудне місиво, що це, було неможливо. Скривилась від запаху, який у маленькому приміщенні ванни здавався особливо густим. Вода в мисках застоялася, вкрилась брудною піною.

Катерина відкрутила кран, потекла тоненькою цівкою чиста холодна вода. Жінка хлюпнула водою собі в обличчя, сполоснула рот — от і весь ранковий туалет. Пішла в кухню, хотіла поснідати. Там панував такий безлад, що стороння людина тут і води б не випила, не те щоб крихту покласти до рота.

На столі, підвіконні, газовій плиті і кухонних шафках було багато різного дріб'язку і сміття — різні банки, склянки, обгорілі баняки різних розмірів, зім'яті пакети.

У мийці — гора немитих мисок, блюдечок і тарілок. Не милось це місяцями — щоразу брається щось чисте. Господині було не до ведення господарства і дотримання чистоти. Вона мала зовсім інші інтереси.

Сьогодні, шукаючи продукти, вона вийняла з холодильника брудну банку, в якій на дні бовтались два зелено-бурі помідори в розсолі. Налила цієї гидкої суміші в горня, спочатку голосно дмухнувши в нього, ніби здуваючи порох. Але на стінках горнятка від багаторазового заварювання чаю були темні розводи, які можна було б відмити, напевно, тільки сірчаною кислотою.

Жінка дістала виделкою з банки один помідор і з апетитом з'їла. З помідора тоненькою цівкою стікав розсіл на стіл, який давно ніхто не витирає, бо для того, щоб це зробити, потрібно було скинути все з його поверхні у смітник.

Але хто це робитиме? Ні кому! Після такого неапетитного сніданку жінка пішла до кімнати, щоб одягнутись і піти до лікаря в поліклініку.

У кімнаті панував безлад. Одягнула зім'яту спідницю невизначеного темного кольору і червону кофтину, в якій скрізь були витягнуті нитки. Взула старі сірі мешти зі стоптаними підборами. Подивилася на себе у дзеркало, махнула рукою — хай буде так, як є. У передпокой прихопила сіру сумку, зняла із цвяха ключ на брудній ганчірці і вийшла з дому.

Коли Катерина сиділа у поліклініці на лавці біля кабінету лікаря-психотерапевта, від неї гидливо відвернулися присутні жіночки. Якийсь мужчина відійшов до вікна в кінці коридору — якнайдалі від такої мари.

Сиділа в черві, нервувала. Звикла усюди йти без черги, бо всі її пропускали — ніхто не хотів вступати в суперечку або сварку з цією неприємною, брудною, нетверезою жінкою. Тут, у черві до лікаря, всі були рівні. Катерина дочекалася своєї черги, увійшла в кабінет.

Лікар і медсестра — старші поважні жінки. Від них віяло чистотою. Були в білосніжних халатах та білюсіньких медичних шапочках. На столі — педантичний порядок, біля лікаря на окремому столику лежали медичні інструменти. Катерині чомусь раптово стало страшно. Уперше за довгий час відчула ніяковість через свій зовнішній вигляд. Серед цих чистих і охайніх жінок вона була схожою на мешканця брудного підземелля.

Медсестра записала в журнал її особисті дані та координати. Лікар запросила сісти і по-дружньому почала розпитувати про причину візиту. Слухала уважно, не перебиваючи. Катерина розповіла про свій химерний і страшний сон, який їй щоночі снівся.

Лікар почала розпитувати її про сім'ю, роботу, оточення, друзів. Потім постукала по її колінах молоточком. Показала Катерині книгу з дивними малюнками і фігурами. Попросила, щоб та охарак-

теризувала їх і сказала, які асоціації виникають у неї. Після розмови лікар сказала:

— Шановна! Ви здорова фізично і психічно, але у вас хвора душа. Це не фізичний розлад, а щось негаразд із вашим сумлінням. Ви повинні подумати над своїм життям. Людина має жити в гармонії зі собою та з усім навколошнім світом.

Говорила тактовно, без образ, як старший учитель і друг. Катерина сиділа і не зводила з неї погляду. Лікар продовжувала, чітко вимовляючи слова і наголошуючи на головному — ніби гіпнотизувала Катерину:

— Ви повинні впорядкувати свою оселю, подбати про чистоту душі і тіла, уважно проаналізувати своє оточення. Якщо ви станете на спину карликів, то завжди будете повзати внизу в болоті, коли ж зіпнетесь на спину велетнів — будете літати високо. Подумайте над цим! Чи ви любите себе? Без сумніву, ні! Хіба може людина, яка любить себе, так занапастити свою душу і тіло? Ви — красива, молода, здорова жінка, але не працюєте. Як ви живете, чим харчуєтесь, у що одягаєтесь? А коли ви останній раз молились? Так жити не можна. Даю вам два тижні. За цей час очистіть душу, підіть до церкви, на сповідь. Упорядкуйте житло.

Лікар простягнула Катерині якийсь папірець:

— Візьміть талончик з датою вашого наступного візиту сюди.

Катерина вийшла, як загіпнотизована. Тільки біля дверей зупинилася і тихо вимовила:

— Дякую.

Ішла додому пішки. Захотілося побути на самоті.

У голові після розмови вирувало безліч думок. Лікар, безперечно, зробила правильний висновок про її стан.

Прийшла додому. Біля будинку вже зібралося сумнівне товариство — пияки і пиячки. Сьогодні Катерина подивилася на них по-іншому. Молоді жінки й чоловіки, майже всі беззубі. За пиятикою немає часу піти до лікаря, усі гроші витрачають на випив-

ку, та її повибивали зуби в сутічках. Але хто тут заглядає комусь до рота, здебільшого до чужої кишені та своєї чарки.

Обличчя з набряками, у синцях і подряпинах, мабуть, п'яні падали на бруківку чи асфальт. Одяг брудний, зношений. Від гурту чути п'яній регіт і грубу лайку.

Колись це були інтелігентні люди — викладачі, музиканти, військові. Зараз вони — одна команда, одна сім'я. Пияки, дно... Та це ж ті карлики і гноми з мізерними і нікчемними душами!

Катерині забракло повітря. Стримано відповіла на їхнє привітання, сказала, що нездужає. Вони в один голос:

— Ти чого так раптово захворіла? Ми йдемо до тебе!

— Ні, — відповіла і швидко вбігла в під'їзд. "Треба від них тікати", — раптом спало на думку.

Ліфт зупинився на дев'ятому поверсі. Двері Катерининого помешкання вирізнялися з-поміж усіх інших — подряпані, чорна обшивка обірана, з неї звисали клапті вати брудно-сірого кольору. Клямка і замок тримались на одному іржавому цвяху.

Катерина довго жила в цій квартирі, знала всіх сусідів, які за цей час встигли двічі поміняти вхідні двері і зробити ремонт у своїх оселях. Ій на це не вистачало грошей, часу, а най головніше — не було бажання цього робити. Після розлучення з чоловіком Катерина не робила нічого.

Жінка увійшла до квартири. Кімнати були розташовані так, що в них майже весь день було сонячно. Зайдовши в кімнату, Катерина згадала, що сказала її лікар — подивитися довкола себе. Вона озирнулась, і тільки зараз побачила: вікна неміті роками, сірі від пороху і бруду. У цей сонячний день видно весь бруд на шибах. Колись пияки відкривали на підвіконні консерви і розкорковували вино, забруднили скло. Звичайно, ніхто за собою не прибрав, бо головне — пиятика. І зараз Катерина дивилася на цей бруд, який наче прикипів до скла.

Фіранок на вікнах не було, бо давно зносились, а нових вона не придбала. По обидва боки вікна висіли дві ряднини. Ними гости, добре випивши оковитої, витирали руки, роти, а дехто і взуття.

Катерина чула запах брудної близни і нестерпний запах що чогось. Жінка відчинила вікно. Легкий вітерець влетів до кімнати, попіднімав із підлоги старі папірці і шматки газет, які були звалені в одну купу під столом, весело закрутив це у своєму швидкому танці.

"Слід повикидати і прибрати все це", — подумала господиня.

Почала збирати весь непотріб, розкиданий у кімнаті, зв'язувала його і викидала у сміттєпровод. Сусідка здивовано визирнула з дверей своєї квартири, щоб подивитись, що відбувається: Катерина вже вкотре рипала своїми дверима.

— Ти, бува, не виселяєшся? — спитала сусідка.

Для сусідів це була найзаповітніша мрія, бо Катерина набридала їм своїми постійними гулянками і п'янками, сумнівним товариством.

— Не, не діждете! — різко відповіла Катерина.

Увійшовши у квартиру і зачинивши за собою двері, подумала, що була не надто чемною із сусідкою, уже літньою жінкою. Обміркувавши ситуацію, подумала, що уже давно б учинила скандал своїй сусідці, якби та була пиячкою і запрошуvala до себе п'яних гостей серед ночі. Проте старша жінка здебільшого мовчала, лише скрушно її осудливо хитала головою.

Розмова з лікарем збудила в душі Катерини сумління. Треба попросити вибачення в сусідки. Але одним простим вибаченням вона не може спокутувати свій гріх перед сусідами — людьми, які оточували її роками, а вона їх кривдила, сама того не усвідомлючи. Лікар, мабуть, уміла творити дива. Катерина сьогодні не впізнавала себе, своїх думок, своєї поведінки.

Вовтузилась до вечора і не прибрала навіть половини того сміття, яке назбиралося за довгий час. За роботою їсти не хотілось. Уже коли звечоріло, Катерина пішла на кухню. Зайшла і жахну-

лася від побаченого. Як вона низько впала! Опустилась! Немає ні з чого з їсти, ні в чому приготувати.

Знайшла сковорідку, підсмажила собі яечню. З appetитом з її і пішла в спальню. Після роботи, яку давно не виконувала, відчула втому, поперек аж зводило. Лягла в ліжко. Лежала і згадувала своє життя.

Катерина приїхала до тітки, маминої сестри, на канікули в дев'ятому класі з Воркути і залишилась. На Півночі жили її батьки, вислані туди колись давно "доброю" радянською владою. Там дівчина народилась і виросла.

Батьки за довгі роки обжились у далекому краї, до чогось доробилися, і коли вже можна було повернутись додому в Україну, вирішили залишитись у Воркуті. Не хотіли знову починати життя з нуля. За якийсь час батьки повмирали.

Катерина приїздила до них на похорон і більше не була на тій далекій "малій" батьківщині. Серце її не лежало до далекого холодного краю. Вона його викреслила зі свого життя і пам'яті, наче там і не жила.

Залишилась жити в тітки, яка любила її, як власну дитину, бо своїх дітей не мала. Але, мабуть, тітка чогось-таки недогледіла, коли виховувала. Душа в Катерини була з "іржею", зичливість у ній межувала з підлістю.

Навчаючись у школі, мала подругу Віру і друга Юрка. Хлопця любили обидві, він же любив Віру, а для Катерини був тільки другом.

Закінчили школу, навчались усі разом у технікум бухобліку.

Потім Юрка забрали до війська. Віра його вірно чекала, писала їйому листи. Показувала Катерині листи від коханого і його світлини.

Подругу мучила заздрість, що у Віри так щасливо все складається: після повернення Юрка з армії вони повинні одружитися.

І Катерина чинить підло та підступно. Вона висилає Юркові світлину, на якій Віра обнімає і цілує хлопця. Але це було лише фото сценки, яку вони розігрували в художній самодіяльності в технікумі. Разом із світлиною надіслала лист, в якому звинуватила Віру в усіх земних гріях. Юрко важко пережив це повідомлення свого "друга" і написав Вірі в листі, що не хоче її знати, не хоче навіть чути про неї. Та ніяк не могла збегнути, чому.

Катерина все добре прорахувала! Віра закінчила навчання, Юрко ще був в армії. Віру скерували на роботу в районне містечко, де була потреба в молодих спеціалістах її профілю. Там вона мала відряджувати три роки за державним розподілом.

Катерина залишилась у місті, бо тітка була одинока, тому дівчину, як єдину доглядальницю, не могли скерувати на роботу за межі міста. Працювала в державній установі, поки не вийшла заміж за Юрка.

Він прийшов з армії, тітка Катерини вже померла. І дівчина приголубила його раз, другий... Гадав, що кохання Катерини — справжнє та щире. Яка ж це була прикра помилка!

Прожили вони разом кілька років. Та Юркова дружина виявилась не надто доброю господиною, не хотіла мати дітей, хотіла літати по життю метеликом-одноденкою. Але не це спонукало Юрка до розлучення. Він не міг бачити, що його дружина була заздрісною до всіх і всього. У ній жила велика гидка "українська жаба", яка не давала їй спокою, коли в когось було щось краще, ніж у неї. Хотіла мати не чоловіка, а вірного і покірного раба.

Минуло три роки. Якось Юрко випадково зустрів у місті Віру. Вона ще була не одружена, працювала провідним спеціалістом у районі, де їй навіть дали квартиру.

Але все це було другорядне. Головним — вони досі кохали одне одного. З'ясувалася правда про підлість Катерини — брехливий лист і фото. Чоловік покинув Катерину, поїхав з Вірою в район і подав заяву на розлучення.

Зараз у нього двоє дітей: дівчинка і маленький хлопчик, діти, народжені в любові.

Коли Катерина і Юрій жили ще разом, то купили нові меблі і зробили ремонт у квартирі.

Він поїхав з Вірою, залишив дружині усе, забрав лише свій одяг. Не хотів мати жодної речі, нажитої спільно. Навіть думка про Катерину пекла його вогнем відрази.

Катерина мучилася і шкодувала за Юрком, згадувала його часто, особливо ночами.

А сьогодні згадка про її невдалий шлюб прошила її, наче електричним струмом. Зараз вона, напевно, має кару за свій ганебний і жорстокий вчинок.

Нарешті жінка заснула і знову прокинулась від химерного сну. Чорний гидкий кажан вхопив її своїми кігтями за волосся і з силою велетня підняв над землею. Катерина зі всієї сили відбивалась від нього, а він хотів скинути її у прірву, де чатували голодні пацюки та кусючі змії, які шипіли жалами пекучих смертельних язиків.

Катерині забракло повітря від жаху, прокинулась від власного крику. Таке їй ще не снилось. У вікно на жінку знову дивився повний місяць. Він ніби сміявся з неї, кажучи:

— Ну і куди ти від мене дінешся? Тобі нікуди сховатись!

І подумалось, що всі жахи з людиною трапляються огівночі, при світлі повного місяця. Про це колись вона читала і бачила в кіно.

Катерина встала і хотіла засунути вікно рядникою, але її не вистачало по ширині. Місяць упевненим оком нічного господаря зазирає у вікно і змушував думати, думати... Вона вишукувала у своїй брудній душі по темних закутках те, що її мучило...

Коли вона після розлучення працювала, то зненавиділа усіх жінок на роботі, які були закохані і щасливі. У них у відділі була одна напрочуд гарна жінка. Невисока, чорнява, навіть прізвище в неї було чудове — Лялька. У жінки був позашлюбний роман, такий, який

буває в книгах або в кінофільмах. Чоловік той був імпозантний, ставний. У них було красиве кохання, дарма, що крадене.

Він кожного ранку за будь-якої погоди чекав Ляльку у сквері недалеко від їхньої установи. Вони спілкувалися декілька хвилин до роботи, потім він проводив її до дверей, і щаслива жінка йшла працювати. В обідню перерву він чекав її на протилежному боці вулиці. Разом йшли обідати.

Після закінчення робочого дня коханець-красень її проводив додому чи ішли удвох деінде. Лялька нікому нічого не розповідала.

Катерину пекло чуже кохання нестерпним пекельним вогнем. Вона зателефонувала чоловікові Ляльки з роботи, не криючись від співробітників. Розповіла про це кохання в таких брудних фарбах, що чоловік приїхав і влаштував скандал дружині і її коханцю під дверима їхньої установи. Катерина дивилась у вікно і була щаслива, що розбивається чужа доля і сім'я.

Її підла душа сміялась і раділа з чужого горя. Вона — нещаслива, хай ніхто не буде щасливий, їй погано — хай усім буде ще гірше! Така філософія нікчемної душі.

Лялька звільнілась із роботи того ж дня. Ніхто її ніколи більше не бачив.

Згадавши це, жінка до ранку вже не стулила очей. Її гризло сумління. Уdosвіта взялась до роботи...

Непомітно минув день. Увечері кімната сяяла чистотою. Катерина помила вікно, підвіконня. А підлога! Хоч який бруд прикипів до неї, але жінка все відшкрябала. У кімнаті запахло чистим деревом. Вітерець літав і в самоті танцював свій невеселій танок — не було вже що підняти з підлоги.

Катерина скромно повечеряла і горда за себе і свою працю лягла.

Засинати боялась, але втома зморила, сон узяв гору над свідомістю. Ніч, темно, на небі молодий місяць. Він ще не має сміливості зазирати у чужі вікна і сіяти страх у грішних душах людей. Це не прийшов його час.

Катерина спала, не прокидаючись, до ранку, але страшні сни не давали спокою. З поганим настроєм прокинулась і важкими кроками пішла до кімнати.

Вигляд чистої оселі повернув бадьорість. Мила в кухні посуд, вікно, і сама собі дивувалась — як можна було так жити. За п'ятирічкою забула про все, опустилася на самісіньке дно! Але найголовніше — зовсім не пильнувала чистоти душі і тіла.

Скільки ж підліх вчинків вона зробила? Не злічити!

Згадала, як ганебно вчинила з однією співробітницею. Та була успішна і гарна жінка, життєрадісна і весела. До неї горнулися люди, всім подобалося спілкуватися з нею. Мала чоловіка і двох гарних донечок.

Катерині, як завжди, не давала спокою заздрість: чому тій жінці так легко все дається, чому її поважає керівництво? Катерина пильнувала, щоб не згаяти час, коли можна буде боляче вразити ненависну співробітницю.

Трапилася така нагода. Катерина знайшла такі документи, які могли скомпрометувати жінку і навіть призвести до кримінальної відповідальності. Бухгалтерію перевіряло контрольно-ревізійне управління, і Катерина, знаючи, які висновки можуть бути зроблені після цієї перевірки, винайшла те, що не слід було показувати при ревізії.

Чекала з надією негативного результату, наперед смакуючи неуспіх колеги по роботі. Але сталося не так, як гадалось. Документи виявилися у належному стані, жодного криміналу в них не було. Та найболячіше вразило Катерину те, що і начальник був на боці колеги по роботі. За той підлій вчинок начальник звільнив Катерину.

Після звільнення мала ще якісь грошенята, бо начальник видав гідну зарплату — не дав померти з голоду. Після цього на роботу Катерина вже більше не пішла. Помалу скочувалась на дно, почала випивати, позбулася усіх порядніх друзів і знайомих. Залишились одні пияки, які пропивали все її майно.

Сьогодні Катерина думала про своє життя, про свої вчинки. Навіщо це їй було потрібно? Їй тоді хотілось бачити чужу біду і отримувати задоволення від розбитої чужої долі. Зараз жінка зрозуміла, як це було низько і підло. Їй стало так гірко! Вона ж не була така колись, тоді, коли приїхала до своєї тітки з далекої Воркути.

Напевно, коли один раз зробиш підлість, "лукавий" спонукає тебе до цього вдруге, втретє, вдесяте.

Лікар мала рацію: жити з брудом у душі і тілі — гріх. Треба любити себе і всіх навколо.

Уперше за довгі роки Катерина заплакала. Раніше все підсміювалась із чужої біди, а сьогодні їй стало жаль себе і тих людей, яких вона так несправедливо скривдила.

Вона із жахом подумала: якби, не дай Боже, з нею зараз сталося якесь лихо і вона померла, то її навіть не було б кому похоронити. Їй стало страшно! Колишнім "друзям по плящі", які раз у раз стукали у двері, Катерина не відчинила. І не відчинить ніколи!

Вирішила: "Наведу лад у дома і шукатиму роботу!"

Так минув ще один день. Ніч знову була неспокійною. Вранці встала, прийняла душ. Перебрала одяг, який висох після прання. Одягнулась у чисте. Знайшла в шафі туфлі, не по сезону теплі, але зате незношені. Спустилась ліftом униз і швидко пішла від будинку в напрямку школи. Там була невеличка церква-капличка, біля якої будувався новий величезний і красивий собор. Церква була відчинена, і Катерина обережно переступила через її поріг.

Біля престолу горіли свічки. У церкві декілька жінок прикрашали образи новими вишитими рушниками. Катерина давно не була в церкві. Тричі перехрестилась і, не поспішаючи, підійшла до ікони Святої Богородиці.

Запах ладану, свічок і чогось невловимого стиснув горло. Від хвилювання і розуміння своєї нікчемності та гріховності з очей Катерини потекли рясні слізози. То не був плач, а очищення душі

і серця від бруду, підлості, брехні і ницості, які знайшли затишний притулок в її душі. Сльози були такі солоні і пекучі, що здавалось, ніби від них на лиці залишаються сліди, наче від опіків.

Стала навколошки біля образу Матері Божої і так гірко плакала і ревно молилася, що жінки почали на неї звертати увагу. Коли вона помолилася, підвелася з колін і сіла на лаву біля стіни, до неї підійшла бабуся, яка керувала впорядкуванням церкви.

— Дитинко моя, чому ти так гірко плачеш, чи можу, я тобі чимось допомогти?

І Катерина, завжди така різка, а сьогодні схвильована, розчарована сама в собі, з почуттям глибокої провини перед багатьма людьми, почала розповідати цій бабусі про свій біль і своє скалічене життя. Розповідала з хвилюванням, але відверто, як рідній мамі, нічого не затаючи. Бабуся слухала уважно, підбадьорюючи, гладила своєю старечою спрацьованою рукою Катерину по плечі, по руці.

Коли та замовкла, їй стало так легко, ніби вона скинула зі себе величезний тягар, а обличчя бабусі стало сумним. Вона наче прийняла тягар Катерини на себе:

— Дитино, я підійду до нашого отця Олега і попрошу його, щоб він тебе посповідав і поговорив з тобою. Посидь тут.

Старенька подріботіла в глибину церкви, зайшla в якісь бокові двері.

Через деякий час повернулась, а потім вийшов молодий гарний священик із розумними і добрими очима. За віком він був трохи старший за Катерину. Підійшов до неї, привітався, повів жінку до сповіді. Бабуся накинула Катерині хустку зі своєї голови.

Отець Олег говорив із Катериною, задавав їй запитання, вона, не криючись, відповідала. Відчувала, що сьогодні настає її зіблення, і сподівалася, що сила, яку вона шукала, була в ній, а отець Олег показав їй дорогу до очищення душі. У кінці сповіді і розмови священик сказав:

— Життя людини — повчальна подорож, у якій ми поволі відкриваємо себе і навколошній світ. Силу, що створила цей дивовижний Всесвіт, дуже часто називають любов'ю. Бог є любов. Ми знаємо трактування, що світом править любов. Усе це так. Любов — наймогутніша щільща сила. Треба любити себе і все, що тебе оточує. Людина, яка випромінює любов до всього, світиться доброзичливістю і впевненістю у своїх силах, притягує до себе людей. Вони злітаються до неї, наче метелики на яскраве світло. Запам'ятайте: на нас самих покладено відповідальність за наше життя. Я прошу, щоб ви приходили до церкви обов'язково щонеділі вранці, а до мене особисто тоді, коли вам буде потрібна моя порада і підтримка.

Катерина подякувала, попрощається і вийшла з церкви окрилена.

Вона йшла додому, і їй здавалось, що сьогодні в неї починається нове життя. Підійшла до свого будинку. На неї вже чатували місцеві пияки.

Ледве відчуралиась від їхнього товариства. Щоб остаточно звільнитися від пут колишнього життя, їй треба деякий час пожити в іншому місці.

Увечері жінка широ помолилася і лягла спати, мріючи про своє нове життя.

Цієї ночі Катерина спала спокійним сном, нічні жахи її не турбували. У неділю зранку йшла до церкви легкою ходою, в ошатному одязі, волосся зібране в тугий хвіст. Вона аж помолодшала, в очах — усміх.

Сусіди, які також ішли до церкви, спочатку не візнавали її, а потім привітно здивовано віталися з нею. Після літургії Катерина вийшла з церкви, почуття самотності вже не було. Вона не одна, поруч стільки гарних людей!

До церкви Катерина прийшла рано, під час богослужіння стояла близько до престолу. Бабуся, яка з нею спілкувалася першого дня, була неподалік і привітно усміхалась. Отець Олег візняв її,

коли вона прийшла до причастя, і ледь усміхнувся, ніби похвалив. Від цього вона вийшла з церкви щаслива. Біля церкви — дошка оголошень. Катерина зупинилася. "Потрібні працівники на сільськогосподарські роботи. Гарна зарплата, розрахунок продуктами: цукром, картоплею, буряком". Це для неї вихід. І гроші для початку, і втеча від несприятливого оточення.

З надією відірвала контактний телефон і відчула, що це — її виграшний щасливий квиток.

...Минуло три роки. Доля дарує людині сюрпризи, дуже часто несподівані і приємні, навіть тоді, коли вона на них не заслуговує. Але там, у небесній канцелярії, видніше, коли і кому зробити подарунок.

Катерина зателефонувала за номером, зазначенним в оголошенні, і через тиждень поїхала на роботу в село. У місті її нічого не тримало.

Перед від’їздом зайдла до лікаря і отця Олега подякувати. Вони звільнили її від жахливого сну і неправильного життя, відкрили нові горизонти.

У селі працювала на полі. Було нелегко, тіло боліло від незвичної роботи. Зате легко було на душі. Навколо все живе, натурульне, нефальшиве. Як вона скучила за цим!

Була рівна серед рівних. У село приїхали люди різних професій, які були безробітними в місті — учителі, бібліотекарі, слюсарі. Потроху звикала до ритму села, вставала удосвіта, лягала, коли звечоріло. Де їй поділися химери, які її супроводжували довгими ночами.

Через деякий час захворіла головний бухгалтер, яка працювала в сільраді, і терміново потрібен був працівник такого профілю. Отже, Катерина виявилась у потрібному місці в потрібний час. Її взяли в бухгалтерію.

Працювала залюбки, фахово. Керівництво оцінило її роботу і запропонувало працювати постійно. Катерина погодилася із задоволенням. Тепер вона приїздила в місто тільки для того, щоб заплатити за квартиру та піти до церкви.

Там, у селі, Катерина познайомилась із головним механіком господарства, в якому працювала. Знайомство переросло в кохання — просте, шире, всеохоплююче. Відгуляли скромне весілля. Незадовго Катерина завагітніла. Тепер молода сім'я має дві квартири: постійну — в селі і відпочинковий варіант — у місті. У селі мають пасіку, невеликий город, також курей, гусей, індиків. Знову в Катерини все, як не в людей!

Сьогодні в міській квартирі гамірно — святкують хрестини. Катерина народила донечку. У церкві дитину хрестив отець Олег. Він — найближчий друг Катерини, її душпастир. Жінка часто звертається до нього за порадою, часом приходить просто поговорити. Сьогодні вона йому із вдячністю сказала:

— Ви зробили мені найкращий подарунок — подарували мені саму себе і моє домашнє вогнище. Ви повернули мені Життя!

P. S. У поштовій скринці міської квартири лежить лист-запрошення на ювілей технікуму. Катерина обов'язково піде на святкування зі своїм чоловіком, їй так багато треба сказати, пояснити своїм друзям, яких колись скривдила. Катерина з хвилюванням чекає цієї зустрічі. Сьогодні вона сильна, поруч — чоловік і вірний друг, а також найголовніше — *Віра в себе, у Добро, у Життя*.

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА	3
ДИВНЕ КОХАННЯ	5
НЯНЬКА	33
СІМЕЙНА ТАЄМНИЦЯ	57
МУДРІ ЖІНКИ, або ЗАДАЧА З БАГАТЬМА НЕВІДОМИМИ	65
ВЕСЕЛА ЗАБАВА, або КРАХ	91
ОПТИМІСТКА	97
НАЙКРАЩА ПОДРУГА	113
ЩОДЕННИК дружини	123
ЛЯЛЬКА	140
ЗАРОБІТЧАНКА	149
ПОДОРОЖ	175
СОН	203

Літературно-художнє видання

КОГУТ Людмила Сергіївна

МУДРІ ЖІНКИ

Оповідання

Редактор Марія РІПЕЙ

Художнє оформлення Вікторія ПАРХОМЕНКО

Епіграфи Віталій ІВАЩЕНКО

Комп'ютерне версткання Роксолана ТРИЦЬ

Коректор Оксана ЯРЕМЧУК

ТзОВ “Видавнича фірма “Афіша”.

79005 м. Львів, просп. Т. Г. Шевченка, 16.

Тел./факс: (032) 297-14-27, 297-05-37.

e-mail: afisha@utel.net.ua

www.afisha.lviv.ua

Свідоцтво про внесення суб'екта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготовників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія АА № 059177 від 14.08.2008 р.

Підписано до друку 04.08.2010 р.

Формат 84x108 1/32. Папір офсетний. Ум. друк. арк. 11,76.

Зам. № 04/08-10.

Адреса для відгуків: 79053, м. Львів, вул. Я. Музики, 68/5.

Тел.: 066-39-88-58-2

lkohut25@gmail.com

Когут Л. С.

К57 Мудрі жінки : оповідання / Л. С. Когут. – Вид. друге, доп. Львів : Видавничча фірма “Афіша”, 2010. – 220 с.

ISBN 978-966-325-137-0

Людські долі, життєві перипетії, заплутані колізії майстерно втілила письменниця у своїх оповіданнях. Кожен окремий твір – особливий, але їх об’єднує ширість вияву почуттів, розуміння жіночої психології і найголовніше – віра в себе, в добро, в життя.

Для широкого кола читачів.

ББК 84.4УКР7

